

FACULTEIT LETTEREN
TAAL- EN REGIOSTUDIES

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

异地之夷人

BARBAREN UIT EEN VREEMD LAND

Vroegmoderne etnografie en cartografie uit de Chinese provincie Yunnan

近代早期中国云南省的人种志与地图

Promotor : Prof. Dr. Nicolas Standaert

Masterproef
ingediend door :

Mario Cams

- academiejaar 2009-2010 -

“ἄλλοι μὲν νῦν μίμνεντ', ἐμοὶ ἐρήρηες ἑταῖροι
αὐτὰρ ἐγὼ σὺν νηὶ τ' ἐμῇ καὶ ἐμοῖς ἑτάροισιν
ἐλθῶν τῶνδ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἳ τινὲς εἰσιν,
ἧ ῥ' οἳ γ' ὑβρισταὶ τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
ἧε φιλόξενοι, καὶ σφιν νόος ἐστὶ θεουδής.”

“Blijven jullie maar hier, mijn trouwe vrienden,
dan ga ik zelf wel met mijn schip en mijn bemanning
op onderzoek uit naar de mensen daar, wat voor lieden het zijn,
of zij kwaadaardig zijn en wild en onbeschaafd,
ofwel gastvrij, en hun gezindheid godvrezend.”

Homerus - Odyssee IX, 172-176. Eigen vertaling.

Dankwoord

Voor het tot stand komen van deze thesis heb ik kunnen rekenen op de steun van heel wat mensen. In de eerste plaats wil ik mijn promotor, professor Nicolas Standaert, bedanken voor het enthousiasme waarmee hij steeds opnieuw zijn studenten benadert en inspireert, voor zijn kritische opmerkingen die deze thesis zonder twijfel ten goede kwamen en voor zijn steun en hulp tijdens het hele schrijfproces; professor Laura Hostetler ook, voor het schrijven van het heldere *Qing Colonial Enterprise*, mijn inspiratiebron bij het zoeken naar een geschikt onderwerp voor deze thesis; en professor Idesbald Goddeeris, die me het historische kader hielp schetsen en me kennis liet maken met imperialisme en kolonialisme elders in de wereld.

Daarnaast wil ik mijn man bedanken, Huang Xingrui, die mij steeds met warmte en liefde omringt en bij wie ik altijd tot rust kan komen en helemaal mezelf kan zijn. Mijn ouders ook, Anny Nijs en Jos Cams, zonder wiens steun en aanmoedigen ik nooit de kansen zou hebben gekregen die ik gekregen heb. Mijn goede vrienden en mede-sinologen, in het bijzonder Jan Brughmans en Nele Hollemaert, voor de goede gesprekken en de onvoorwaardelijke vriendschap. En als laatste, aan heel het departement sinologie, in het bijzonder aan diegenen die mij gedurende vier jaren les gaven: professor Defoort, professor Zhao, Du Xiaofei, Dirk Derhaeg, Wei Jing, Huang Jing, Ji Wei, Zhang Huijuan, Ying Chenjin en Liesje Geyskens, van wie ik stuk voor stuk veel meer dan alleen maar academische kennis heb kunnen opsteken.

Bedankt!

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
Hoofdstuk 1: China als deel van de vroegmoderne wereld.....	3
Vroegmodern: naar een bredere invulling.....	3
Het belang van cartografie en etnografie voor vroegmoderne imperia.....	6
China tijdens de vroege Qing: een vroegmodern imperium?.....	9
Hoofdstuk 2: Yunnan en <i>empire-building</i> tijdens de vroege Qing.....	14
De provincie Yunnan: een overgangsland.....	14
Het etnische beleid in het vroegmoderne Yunnan.....	19
Zuidwest-Yunnan in de periode van de drie keizers.....	24
Hoofdstuk 3: Cartografische bronnen uit het vroegmoderne Yunnan.....	30
Enkele vroege Europese kaarten.....	30
Martino Martini en zijn <i>Novus atlas sinensis</i>	33
De Kangxi-atlas en het werk van du Halde.....	38
De Qianlong-atlas en de <i>Daqing yitong zhi</i>	43
Hoofdstuk 4: Etnografische bronnen uit het vroegmoderne Yunnan.....	48
<i>Miao albums</i> versus de <i>Huangqing zhigong tu</i>	48
Het Yunnan-album van het Museum für Völkerkunde zu Leipzig.....	52
Drie etnografische werken vergeleken.....	55
<i>Case study</i> : de Mangzi.....	61
Conclusie.....	65
Bijlagen.....	68
Bibliografie.....	84

Kaarten en afbeeldingen

Figuur 1: De grenzen van China vandaag en tijdens de Qing-dynastie.....	11
Figuur 2: De provincie Yunnan en haar burens vandaag.....	16
Figuur 3: De provincie Yunnan als middelpunt tussen verschillende centra.....	18
Figuur 4: De kaart van Yunnan uit de <i>Novus Atlas Sinensis</i>	37
Figuur 5: Zuidwest-Yunnan in de zogenaamde Kangxi-atlas.....	40
Figuur 6: Malaria in Zuidwest-Yunnan.....	41
Figuur 7: Zuidwest-Yunnan in de zogenaamde Qianlong-atlas.....	45
Figuur 8: De Hei Luoluo in de <i>Huangqing zhigong tu</i>	51
Figuur 9: De Hei Luoluo in de <i>Diansheng yixi yinan yiren tushuo</i>	51
Figuur 10: De Hei Luoluo in de <i>Diansheng yiren tushuo</i>	56
Figuur 11: De Woni-groepen.....	57
Figuur 12: De Luoluo-groepen.....	58
Figuur 13: Het aantal bevolkingsgroepen per locatie.....	60
Figuur 14: Het soort informatie in de beschrijvingen van de Mangzi.....	62
Bijlage 1: Luis Jorge de Barbuda (1584).....	68
Bijlage 2: Jodocus Hondius (1606).....	69
Bijlage 3: Matteo Ricci – uitgegeven door Samuel Purchas (1625).....	70
Bijlage 4: Luo Hongxiang: houtsnede (1579/1599).....	71
Bijlage 5: Michele Ruggieri (1606) – Yunnan.....	72
Bijlage 6: Martino Martini (1625) – overzichtskaart.....	73
Bijlage 7: Martino Martini (1625) – Yunnan.....	74
Bijlage 8: Jean Baptiste Bourguignon D’Anville (1734) – overzichtskaart.....	75
Bijlage 9: Jean Baptiste Bourguignon D’Anville (1734) – Yunnan.....	76
Bijlage 10: Bevolkingsgroepen per etnografisch werk.....	77
Bijlage 11: De Mangzi in de <i>Huangqing zhigong tu</i>	81
Bijlage 12: De Mangzi in de <i>Diansheng yixi yinan yiren tushuo</i>	82
Bijlage 13: De Mangzi in de <i>Diansheng yiren tushuo</i>	83

Inleiding

Nieuwe technieken zoals etnografie en cartografie waren voor verschillende grote rijken in de 17de en 18de eeuw belangrijke middelen om de wereld rondom hen te conceptualiseren en om aanspraak te maken op nieuwe territoria. Deze evolutie wordt vaak toegeschreven aan Europa, maar hoe zat dit in niet-Europese rijken zoals China? Met het schrijven van deze thesis wil ik te weten komen of cartografie en etnografie tijdens de vroege Qing¹ al dan niet aangewend werden om de afgelegen gebieden in het zuidwesten van de provincie Yunnan te consolideren als deel van het rijk en zo ja, op welke manier dat precies in zijn werk ging.

Professor Laura Hostetler² beargumenteerde reeds aan de hand van *Miao Albums*³ en historische kaarten van de provincie Guizhou dat China actief deelnam aan de vroegmoderne⁴ wereld. Dat wil zeggen dat China destijds steeds vaker in contact kwam met andere grote rijken, zodat de nood ontstond om de eigen grenzen duidelijk(er) af te bakenen via *empire-building*⁵. Daarom trachtte men, net als andere rijken uit die tijd, met behulp van cartografie en etnografie aanspraak te maken op bepaalde territoria en op de verschillende bevolkingsgroepen die er leefden, aldus Hostetler. Deze ideeën komen uitgebreid aan bod in het eerste hoofdstuk, waarin ik de theoretische basis voor mijn onderzoek zal leggen.

Verder bouwt mijn onderzoek ook voort op de bevindingen van Yang Bin⁶ en Charles Patterson Giersch⁷, die beiden het vroegmoderne Yunnan beschouwen als een soort overgangsland, een plaats waar verschillende politieke en culturele centra met elkaar wedijverden voor macht en invloed. Deze visie op Yunnan, alsook de etnische politiek en de activiteiten van de Qing-administratie in het zuidwestelijke deel van de provincie, zullen besproken worden in het tweede hoofdstuk en laten ons toe om het onderzoek dat later aan bod zal komen historisch te plaatsen.

In het derde en vierde hoofdstuk ten slotte, zal ik door de studie van verschillende historische kaarten en etnografische werken van de provincie Yunnan op mijn beurt proberen

¹ Met de vroege Qing wordt doorgaans de periode vanaf de stichting van de dynastie tot en met de regeerperiode van de Qianlong keizer bedoeld (1644-1795 n. Chr.).

² Hostetler, 2001.

³ Dit zijn verzamelwerken van visuele voorstellingen van etnische groepen uit een bepaalde regio, waarbij ook een korte uitleg werd toegevoegd over hun gedrag en gewoonten.

⁴ De Vroegmoderne Tijd beslaat ruwweg de periode tussen 1500 en 1800 na Christus. Zie werk ter hand, p. 3.

⁵ In de politieke wetenschappen verwijst de term '*empire-building*' doorgaans naar het vergaren van meer middelen, grondgebied of invloed van staten of naties om hun territorium, macht en rijkdom uit te breiden.

⁶ Yang, 2009.

⁷ Giersch, 2006.

te achterhalen of de bevindingen van Hostetler betreffende de provincie Guizhou ook gelden voor Yunnan en of dit al dan niet kan bijdragen tot het debat over de plaats van China in de vroegmoderne wereld. In hoofdstuk drie voeren we een vergelijkend onderzoek naar enkele Westerse en Chinese historische kaarten en geografische beschrijvingen uit de 17de en 18de eeuw. We hopen zo een licht te werpen op eventuele tegenstrijdigheden tussen het door de Chinese staat geclaimde territorium en het territorium waar het werkelijk militaire of administratieve controle op uitoefende. In hoofdstuk vier zullen we enkele belangrijke tekstfragmenten analyseren en een vergelijkende studie maken van de *Huangqing zhigong tu* 皇清职贡图⁸ [Geïllustreerde beschrijvingen van de tribuutgezanten van de Qing] en twee *Miao Albums*, waarbij we ons afvragen of er een evolutie kan worden waargenomen betreffende de in deze werken opgenomen etnografische data.

Op die manier zullen we trachten te bepalen of de Chinese staat via cartografie en etnografie zijn macht in deze regio projecteerde en of de staat zich als gevolg daarvan op het terrein aan *empire-building* waagde. Het resultaat van dit onderzoek zal uiteindelijk grotendeels de hypothese van Hostetler onderschrijven, al zullen we ook de zwakheden van dit soort onderzoek bespreken. Daarenboven zullen we zien dat de historische realiteit in Yunnan nog wat complexer was dan in Guizhou en dat er bijgevolg nieuwe nuances in het debat over het vroegmoderne China naar voren gebracht kunnen worden.

De studie van etnografische werken en oude kaarten van de provincie Yunnan biedt ons een uniek perspectief op dat vroegmoderne China. Yunnan is immers een etnisch bijzonder diverse grensprovincie die vandaag de dag aan drie landen grenst en dus essentieel is voor de studie van de grenzen van China tijdens de Qing-dynastie, grenzen die vandaag de dag nog steeds grotendeels behouden bleven. Bovendien kan het een licht werpen op de vraag hoe het komt dat het etnisch en cultureel zeer diverse China zich tot op de dag van vandaag heeft kunnen handhaven, in tegenstelling tot sommige andere grote rijken uit het verleden. De studie van de etnografische werken en de oude kaarten van Yunnan is echter niet enkel van belang voor de studie van de Chinese geschiedenis, maar kan ook een licht werpen op het ontstaan en de ontwikkeling van andere imperia en de implicaties daarvan voor de plaats van etnische minderheden in die imperia en in de natie-staten die eruit ontstaan zijn.

⁸ Zie werk ter hand, hoofdstuk 4, pp. 48-52.

1 China als deel van de vroegmoderne wereld

In het eerste hoofdstuk ga ik op zoek naar een werkbare invulling voor de term vroegmodern, waarbij cartografie en etnografie centraal zullen staan. Ik vraag me aan de hand van secundaire literatuur af of China actief deelnam aan die vroegmoderne wereld door enkele argumenten te bespreken die in dit debat vaak naar voren geschoven worden. Ten slotte zal ik met deze vraag in het achterhoofd een voorzichtige hypothese proberen te formuleren, een hypothese die in de volgende hoofdstukken getoetst zal worden aan primaire bronnen uit de provincie Yunnan.

Vroegmodern: naar een bredere invulling

De Vroegmoderne Tijd is een recente en erg gecontesteerde historische aanduiding waarmee men ruwweg de periode tussen 1500 en 1800 na Christus bedoelt¹. Het is een term die voornamelijk in de Angelsaksische wereld gebruikt wordt en grotendeels overeen komt met wat wij in het Nederlands de Nieuwe Tijd noemen². In het verleden linkte men deze historische periode vaak enkel aan gebeurtenissen die destijds plaatsgrepen in Europa, waar specifieke politieke en economische stappen gezet werden die de weg effenden naar de moderne samenleving en de latere vorming van natie-staten. Verschillende Europese rijken begonnen immers aan een nieuw tijdperk van *empire-building*, verre ontdekkingsreizen en van een aanzienlijke vooruitgang inzake technologie. Ontwikkelingen en verschuivingen elders in de wereld werden vaak afgedaan met het argument dat grote niet-Europese staten de nieuwe Europese kennis en technieken passief overnamen. Dat was een erg eenzijdige en zelfs eurocentrische visie, omdat ze voorbij ging aan simultane ontwikkelingen elders in de wereld.

Niet iedereen zag het ontstaan van de Vroegmoderne Tijd echter als een louter Europees fenomeen en ondertussen lijken academici uit verschillende disciplines het erover eens te zijn dat de notie ‘vroegmodern’ niet enkel betrekking heeft op ontwikkelingen in

¹ Historici zijn het niet eens over de precieze data ter afbakening van deze periode. Vaak worden 1492 en 1789 genoemd als begin- en einddatum, data die voor respectievelijk de ontdekking van Amerika door Columbus en de Franse Revolutie staan. Sommigen leggen dan weer de begindatum in de 12de eeuw.

² De Nieuwe Tijd is omwille van haar neutraliteit misschien zelfs een betere term, omdat de Vroegmoderne Tijd een rechtstreekse overgang naar de moderniteit impliceert. Ik opteer hier echter om de term ‘vroegmodern’ te hanteren, omdat vrijwel alle literatuur met betrekking tot China in die periode uit de Angelsaksische wereld komt. Voor meer informatie over de discussie omtrent de term vroegmodern, zie Clossey & Marriott, 2008.

Europa. In *After Tamberlane* beweert Darwin bijvoorbeeld dat “[...] de vroegmoderne, Europese ‘*march to primacy*’ in vele opzichten slechts een optische illusie is, het misleidende product van de terugblik”³. Volgens hem waren *empire-building* en innovatie niet enkel kenmerken van Europese rijken, dan wel kenmerken van politieke en culturele centra in heel Eurazië. Hij is van mening dat we ons wat betreft de Vroegmoderne Tijd te zeer hebben laten leiden door latere ontwikkelingen bij het neerschrijven van de geschiedenis. In de vroegmoderne wereld, aldus Darwin, was er sprake van een status quo tussen de grote Euraziatische imperia. Hij spreekt dan ook van een “vroegmodern equilibrium”⁴.

Laura Hostetler leent voor een definitie van de term vroegmodern bij Sanjay Subrahmanyam⁵, die de lang veronderstelde link tussen de vroegmoderne samenleving en Europa verbrak en de notie vroegmodern definieerde als een “min of meer globale verschuiving met een veelheid aan oorzaken en aanleidingen en met verschillende vormen en betekenissen, afhankelijk vanuit welke samenleving men het bekijkt”⁶. Subrahmanyam onderscheidt bijvoorbeeld een wereldwijd voorkomende verandering in de manier waarop men over ruimte dacht, waardoor nieuwe cartografische technieken hun intrede deden. Bredere definities zoals deze zijn bijzonder nuttig omdat ze ons toelaten om globale ontwikkelingen en verschuivingen te onderscheiden, zonder ons te laten leiden door de latere overheersing van Europese mogendheden in de periode vanaf en na de eerste Industriële Revolutie⁷.

Maar is de eerste, meer eurocentrische invulling van de term ‘vroegmodern’ dan zonder meer fout? En indien er in de Vroegmoderne Tijd inderdaad een globale verschuiving zou hebben plaatsgevonden, zoals Subrahmanyam beweert, hoe kunnen we dan verklaren dat Europa op dat moment ver van huis kolonies stichtte, terwijl men China vaak ziet als een geïsoleerde regio die de Europese technologieën slechts op passieve wijze importeerde? In het boek *Empire: The Russian Empire and Its Rivals* schrijft Lieven over het onderscheid tussen twee belangrijke scholen in de studie van imperia (*empires*), een onderscheid dat ons

³ Darwin, 2008, p. 104. Eigen vertaling.

⁴ Darwin, 2008, pp. 104-106. Eigen vertaling.

⁵ Subrahmanyam, 1997. Geciteerd in Hostetler, 2001, pp. 1-2.

⁶ Subrahmanyam, 1997, p. 737. Eigen vertaling.

⁷ Door Darwin de ‘Euraziatische Revolutie’ genoemd. Volgens hem kon Europa toen pas het vroegmoderne equilibrium doorbreken, vooral dankzij de gevolgen van de Industriële Revolutie. Zie Darwin, 2008, pp 156-158.

kan helpen een antwoord te vinden op bovenstaande vragen⁸. Een eerste school neemt de maritieme imperia van het vroegmoderne en moderne Europa als basis voor haar definitie van het begrip ‘imperium’, waarbij economische exploitatie en culturele agressie als sleutelementen gezien worden. Een tweede school focust volgens Lieven vooral op de militaristische en absolutistische continentale imperia die sinds de oudheid reeds voorkwamen, zoals het oude Romeinse rijk, het tsaristische Rusland en het keizerrijk China. Voor deze imperia blijkt een universalistische religie kenmerkend te zijn. Lieven wil hiermee kennelijk aantonen dat er verschillende ideeën bestaan over wat de term ‘imperium’ precies inhoudt en hoe zo’n imperium zich gedraagt.

Maar misschien kunnen we een stap verder gaan door te stellen dat je de imperia uit de Vroegmoderne Tijd kan opdelen in twee groepen: de maritieme imperia en de continentale imperia⁹. Maritieme imperia waren wereldrijken die zich richtten op het drijven van handel, imperia die onder meer omwille van hun geografische positie te midden een concentratie van aan elkaar gewaagde mogelijkheden ver van huis gingen om een uitbreiding van het territorium mogelijk te maken; continentale imperia daarentegen waren agrarische wereldrijken¹⁰, die naar de eigen periferie keken om hun macht en territorium uit te breiden. Een meer eurocentrische definitie van de term vroegmodern zou dan niet zonder meer fout zijn, dan wel onvolledig, omdat ze enkel betrekking heeft op de maritieme imperia met kolonies ver van huis. Wanneer men de globale ontwikkelingen en verschuivingen tijdens deze periode wil bestuderen, heeft men echter nood aan een bredere definitie van de term vroegmodern¹¹, een definitie die ook oog heeft voor gelijkaardige processen van verandering in andere, continentale imperia.

In combinatie met de inzichten van Subrahmanyam kunnen we ons vervolgens wagen aan een eigen, bredere invulling van de term vroegmodern, die ons kan helpen om de ontwikkelingen in China tijdens de 17de en 18de eeuw beter te plaatsen en te bestuderen in

⁸ Lieven, 2000, pp. 24-25.

⁹ Wills spreekt van mercantilistische en agrarische rijken, wat op hetzelfde neerkomt. Zie Wills, John E., “Contingent Connections: Fujian, the Empire, and the Early Modern World” in Struve, (ed.), 2004, p. 167.

¹⁰ Volgens Peter Perdue waren het keizerrijk China, het tsaristische Rusland en het Mongools rijk der Djoengaren enkele van de agrarische rijken die elkaar tijdens de Vroegmoderne Tijd in Centraal-Azië tegenkwamen. Zie Perdue, 1998, p. 263.

¹¹ En bijgevolg misschien ook voor de term kolonialisme, een term die eveneens stilaan een bredere invulling krijgt. Hiervoor kunnen we het voorgestelde onderscheid tussen continentale en maritieme imperia ook gebruiken en zou *empire-building* in de periferie van continentale rijken ook kolonialisme genoemd kunnen worden. Dit is echter een heel andere discussie waar ik in het kader van deze thesis helaas weinig aandacht aan kan schenken.

een globale context. We kunnen de Vroegmoderne Tijd dan definiëren als een periode in de wereldgeschiedenis waarbij verschillende grote rijken in de wereld onder een veelheid van impulsen zich op verschillende manieren waagden aan *empire-building* via een uitbreiding van het territorium en de eigen macht en waarbij zij beroep deden op nieuwe technieken. Maar over welke nieuwe technieken hebben we het dan? Wat waren de specifieke ontwikkelingen die al die vroegmoderne imperia gemeenschappelijk hadden?

Het belang van cartografie en etnografie voor vroegmoderne imperia

In een belangrijke studie die dateert uit 1997 en waarin verschillende Euraziatische rijken naast elkaar geplaatst werden, onderscheidde Victor Lieberman als eerste enkele gemeenschappelijke, vroegmoderne kenmerken. Hij noemt de toenemende centralisatie van staten, alsook hun militaire expansie en culturele integratie als voornaamste vroegmoderne ontwikkelingen¹². Hostetler zet in haar bijdrage voor *The Imperial Map* op haar beurt enkele gemeenschappelijke ontwikkelingen op een rijtje. Economisch ziet zij de toenemende geldeconomie, maar ook een grotere rol voor de handel in niet-essentiële goederen en de toename van de internationale handel als globale, vroegmoderne tendensen; politiek heeft zij het over het grotere zelfbewustzijn van de machthebbers ten opzichte van hun collega's elders in de wereld; en intellectueel ten slotte, werd er volgens haar steeds meer aandacht geschonken aan de observatie van de natuur¹³.

Eerdere inzichten van Subrahmanyam kunnen ons helpen om dit laatste verder in te vullen en verklaren ook voor een stuk hoe deze ontwikkeling tot stand kwam. Volgens hem is de voornaamste gemeenschappelijke ontwikkeling in de verschillende Euraziatische rijken het ontstaan van “nieuwe noties betreffende de grenzen van de bewoonde wereld” en de daaruit volgende “geografische herdefiniëring”¹⁴, voor het eerst gebaseerd op min of meer exacte waarnemingen. Eén van de mogelijke verklaringen hiervoor ligt in de steeds intensievere contacten tussen de verschillende politieke en culturele centra in Eurazië, te

¹² Lieberman, 1997. Overgenomen in Perdue, Peter C., “The Qing Empire in Eurasian Time and Space: Lessons for the Galdan Campaigns” in Struve, (ed.), 2004, p. 59/83. China rekent hij evenwel niet bij die groep van vroegmoderne staten. Zie lager.

¹³ Hostetler, Laura, “Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps” in Akerman, (ed.), 2009, p. 94.

¹⁴ Subrahmanyam, 1997, p. 737. Eigen vertaling. Andere ontwikkelingen die genoemd worden zijn het prangerder worden van het conflict tussen nomaden en sedentairen; en het Universele Rijk nastreven.

beginnen vanaf de hoogdagen van het Mongoolse imperium. Stilaan groeide zo het besef dat de grenzen van de eigen beschaving niet overeen kwamen met de grenzen van de bewoonde wereld. Hierdoor ontstond de reflex om die buitenwereld te gaan verkennen en brak er, zeker niet alleen in Europa¹⁵, een tijdperk aan van intensief reizen. Deze ontdekking van de buitenwereld veroorzaakte volgens Subrahmanyam “belangrijke veranderingen in het ruimteconcept en dus in de cartografie; [...] nieuwe, empirische etnografieën kwamen hier ook uit voort.”¹⁶

De notie van exact bepaalde grenzen kwam inderdaad pas tijdens de Vroegmoderne Tijd tot ontwikkeling. Vóór de zeventiende eeuw hadden de machthebbers van de grote Europese en Aziatische mogendheden immers “geen duidelijk afgelijnd idee van de grenzen van hun territorium”¹⁷. Er was toen eerder sprake van vage grensgebieden, een soort overgangsgebieden waarin ook andere politieke centra actief waren. Naarmate die verschillende centra vaker met elkaar in contact traden, ontstond de nood om de eigen grenzen duidelijker af te bakenen¹⁸. Cartografie en etnografie waren de instrumenten bij uitstek om dat te bereiken, omdat ze door de staat gebruikt konden worden om aanspraak te maken op bepaalde territoria en op de bevolkingsgroepen die daar leefden. Dit alles op voorwaarde dat de nieuwe kaarten en etnografieën gebaseerd zouden zijn op zo exact mogelijke waarnemingen. Het is dan duidelijk dat min of meer empirische vormen van cartografie en etnografie bijzonder belangrijke middelen waren bij het streven naar *empire-building* tijdens de Vroegmoderne Tijd. Edney verwoordt dat als volgt: “[kaarten] werden gebruikt als middelen waarmee overheden van allerlei slag hun autoriteit probeerden uit te breiden en waarmee zij land in territorium omzetten”¹⁹. Of nog: “‘*Empire*’ is een cartografische constructie”²⁰.

Ook de Britse geograaf en kaarthistoricus John Brian Harley onderschrijft deze stelling. Hij beweert namelijk dat tijdens de Vroegmoderne Tijd “cartografie in de eerste plaats een vorm van politiek discours was, dat zich richtte op de verwerving en het behoud van

¹⁵ Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de ontdekkingsreizen van Zheng He (15de Eeuw) en Xu Xiake (1587-1641).

¹⁶ Subrahmanyam, 1997, p 737. Eigen vertaling.

¹⁷ Perdue, 1998, p. 264. Eigen vertaling.

¹⁸ Volgens Hostetler had de Qing hierbij twee doelen voor ogen: territoriale eisen communiceren aan opkomende rivalen en een nieuw en groter China propageren bij de Chinese elite. Zie Hostetler, Laura, “Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps” in Akerman, (ed.), 2009, p. 94.

¹⁹ Edney, Matthew H., “The Irony of Imperial Mapping” in Akerman, (ed.), 2009, p. 1. Eigen vertaling.

²⁰ Edney, Matthew H., “The Irony of Imperial Mapping” in Akerman, (ed.), 2009, p. 45. Eigen vertaling.

macht”²¹. Hij benadrukt dat we nooit naar vroegmoderne cartografie mogen kijken met het idee dat alles gebaseerd is op objectieve waarnemingen, maar dat we in tegendeel moeten beseffen dat culturele en politieke overwegingen een belangrijke rol speelden bij het produceren van die cartografie, zelfs al waren de nieuwe technieken exacter en empirischer dan voorheen. Centraal in zijn argument staat de verhouding tussen kennis en macht²². Kaarten bleven immers vaak in handen van de machthebbers en die machthebbers sponsorden op hun beurt diegenen die de kennis produceerden. Machthebbers hadden er dus alle belang bij om met zorg te waken over de verspreiding van die kennis, zeker nadat nieuwe technieken in de cartografie hen exactere kaarten opleverden. Ook voor Harley staat het dus vast dat cartografie tijdens de vroegmoderne periode in de eerste plaats een belangrijk middel was voor het behoud en de uitbreiding van territorium en macht.

Maar een kaart heeft natuurlijk zelden alleen maar betrekking op territorium. Op een door cartografie afgebakend territorium leven immers bijna altijd mensen en dus scheidt een geografisch duidelijk afgebakende staatsgrens ook de onderdanen van de niet-onderdanen. Cartografie en etnografie zijn dus sterk verwant en het was pas tijdens de Vroegmoderne Tijd dat zij zich ontwikkelden tot aparte disciplines²³. Etnografie was dan het in kaart brengen door de staat van de onderdanen van die staat, op een manier waarbij een onderscheid gemaakt werd tussen verschillende bevolkingsgroepen²⁴. Bijgevolg kan men een etnografisch werk dus ook beschouwen als een kaart, omdat het een visuele voorstelling van de volkeren van een rijk betreft. Zulke etnografische werken werden vooral in grensgebieden geproduceerd, zo blijkt. Peter C. Perdue verklaart dit als volgt: “In de strijd om een nieuw bureaucratisch systeem op poten te zetten dat het mogelijk zou maken lokaal verzet in te perken, moest elke vroegmoderne staat in het bijzonder aandacht hebben voor mobiele, ongeregistreerde volkeren.”²⁵ Via grenscontroles, kaarten en etnografieën ging men de bewoners van zulke grensgebieden definiëren en beheren, aldus Perdue. Zo werden grensgebieden voor het eerst een stuk stabiel en ging de lokale bevolking gaandeweg

²¹ Harley, 1988, p. 57. Eigen vertaling.

²² Harley, 1988, p. 70. Hij benadrukt hierbij dat het een erg dynamische verhouding betreft.

²³ Hostetler, 2001, p. 207.

²⁴ De onderverdeling in verschillende bevolkingsgroepen was gebaseerd op de perceptie van diegenen die deze etnografieën opstelden en stemde dus niet noodzakelijk overeen met lokale culturele of politieke eenheden.

²⁵ Perdue, 1998, p. 265. Eigen vertaling.

integraal deel uitmaken van het rijk²⁶. Ook bij de productie van etnografieën speelden machtspolitiek en culturele overwegingen dus een erg belangrijke rol.

Omwille van de steeds toenemende contacten tussen de grote Euraziatische staten, groeide dus de nood om de eigen grenzen duidelijk(er) vast te leggen, zowel geografisch als demografisch. Met de inzichten van Subrahmanyam en Harley in het achterhoofd lijkt het aanvaardbaar te stellen dat, als gevolg hiervan, cartografie en etnografie tijdens de vroegmoderne periode voor het eerst²⁷ essentiële middelen waren, gebruikt door de staat, om zichzelf ten opzichte van andere opkomende imperia te handhaven en te versterken via *empire-building*.

China tijdens de vroege Qing: een vroegmodern imperium?

Het spreekt voor zich dat de eerder eurocentrische invulling van de term vroegmodern tot de conclusie leidt dat China geen vroegmodern imperium was. Jack A. Goldstone beweert bijvoorbeeld dat men China tijdens de vroege Qing niet vroegmodern kan noemen omdat men er niet de basis legde voor een “moderne economische groei die zichzelf in stand houdt en versnelt”²⁸. Maar zelfs historici die globale ontwikkelingen centraal zetten en dus een bredere invulling geven aan het begrip vroegmodern, stellen zich de vraag of China wel actief deelnam aan de vroegmoderne wereld. In een interview met het Oostenrijkse tijdschrift *Frühneuzeit-Info*, dat echter enkel online gepubliceerd werd, heeft de gerenommeerde Britse historicus Peter Burke bijvoorbeeld het volgende te zeggen over een vroegmodern China:

“[...] I don't really see much sense in talking about ‘Early Modern China’, because they have the Ming dynasty from early in the 14th century, and then they have the great break, the time of troubles and the new dynasty in the middle of the 17th century, and then it goes to 1911. Maybe I am being too political. But

²⁶ Perdue, Peter C., “The Qing Empire in Eurasian Time and Space: Lessons from the Galdan Campaign” in Struve, (ed.), 2004, p. 84.

²⁷ Akerman, 2009, p. 1.

²⁸ Goldstone, Jack A., “Neither Late Imperial nor Early Modern: Efflorescences and the Qing Formation in World History” in Struve, (ed.), 2004, p. 291-293. Eigen vertaling.

on any other criteria [...] I don't think the decisive changes took place either around 1500 or 1800.”²⁹

Burke ziet met andere woorden geen reden om China te beschouwen als deel van de vroegmoderne wereld. Anderzijds, op de vraag welke invulling hij precies geeft aan het begrip ‘vroegmodern’, antwoordt hij dat het sterk afhangt van het probleem waarin je geïnteresseerd bent en dat hij dus geen exacte data kan geven ter begrenzing van de Vroegmoderne Tijd³⁰. Ook Lieberman ziet de stabiliteit en continuïteit van China als obstakel om het land tijdens de vroege Qing als vroegmodern te bestempelen³¹. Burke en Lieberman focussen zich bij de studie van die periode vooral op grote veranderingen of verschuivingen en zien China tijdens de vroege Qing bijgevolg niet voldoende een breuk maken met het verleden. Anderen gaan dan weer op zoek naar meer concrete, gemeenschappelijke ontwikkelingen in de vroegmoderne wereld en bepalen aan de hand van die ontwikkelingen of een rijk als China tijdens de vroege Qing al dan niet actief deelnam aan die wereld.

Nicola Di Cosmo onderzocht bijvoorbeeld het gebruik van vuurwapens tijdens de vroege Qing en kwam tot de conclusie dat China op dat vlak alvast “deelnam aan minstens één van de gemeenschappelijke, globale tendensen die de Vroegmoderne Tijd definiëren”³². Evelyn Rawski baseert zich op haar beurt op vroegmoderne tendensen zoals “het genereren van economische groei, de verwerving van meer inkomsten uit taxatie, territoriale consolidatie, administratieve centralisatie en culturele heterogeniteit”³³ om te stellen dat China tijdens de vroege Qing wel degelijk deel uitmaakte van de vroegmoderne wereld. Zij benadrukt daarbij wel dat participatie in de vroegmoderne wereld niet noodzakelijk moet culminereren in de moderniteit. China is hier een goed voorbeeld van, aldus Rawski. Want zelfs al culmineerden vroegmoderne ontwikkelingen er niet rechtstreeks in de moderne

²⁹ <http://www.univie.ac.at/Neuzeit/eburke.htm> (laatst geraadpleegd op 18/02/2010). Het interview werd afgenomen op 26 juni 1990 door Karl Vocelka en Markus Reisenleitner. Ik heb ervoor gekozen het oorspronkelijke, Engelstalige citaat weer te geven, omdat het spreektaal betreft en opdat de lezer een zo juist mogelijk beeld zou krijgen van wat er precies gezegd wordt.

³⁰ Zie eveneens: <http://www.univie.ac.at/Neuzeit/eburke.htm> (laatst geraadpleegd op 18/02/2010).

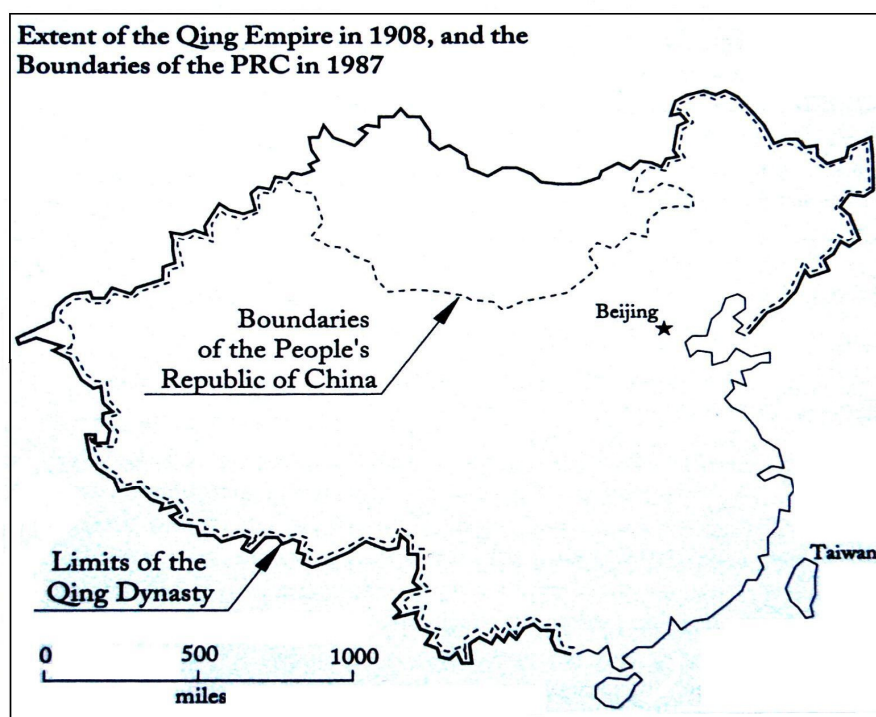
³¹ Lieberman, 1997, p. 538.

³² Di Cosmo, Nicola, “Did Guns Matter? Firearms and the Qing Formation” in Struve, (ed.), 2004, p. 161. Eigen vertaling.

³³ Rawski, Evelyn S., “The Qing Formation and the Early Modern Period” in Struve, (ed.), 2004, pp. 207-235. Eigen vertaling.

samenleving, toch waren bepaalde ontwikkelingen in Centraal-Azië (onder meer het feit dat China en Rusland elkaar daar destijds ontmoetten), essentieel voor de globale verschuiving die tijdens de Vroegmoderne Tijd plaatsgreep. Een verschuiving die elders in de wereld wel rechtstreeks de weg zou effenen naar de moderniteit.

Ook Hostetler beweert in haar boek *Qing Colonial Enterprise* dat China tijdens de vroege Qing actief deel uitmaakte van de vroegmoderne wereld en probeert die stelling te staven aan de hand van de studie van primaire cartografische en etnografische bronnen uit de provincie Guizhou. Eén van haar conclusies is dat deze cartografische en etnografische bronnen “[...] vroegmoderne voorstellingen zijn van het Qing-imperium die hebben bijgedragen tot de definitie van de Chinese natie-staat vandaag.”³⁴ Dit is een belangrijk argument, aangezien algemeen wordt aangenomen dat de grote vroegmoderne imperia de basis legden voor de latere natie-staten die uit deze imperia ontstonden³⁵. Voor China was dit volgens Hostetler dus zeker het geval, aangezien de grenzen van China tijdens de Qing-dynastie grotendeels overeenkomen met de grenzen van de Volksrepubliek vandaag, met uitzondering van Buiten-Mongolië (zie figuur 1).

Figuur 1: De grenzen van China tijdens de Qing-dynastie (volle lijn) en van de Volksrepubliek (stippellijn).

Uit: Hostetler, 2001, p. 34.

³⁴ Hostetler, 2001, p. 205. Eigen vertaling.

³⁵ Subrahmanyam is één van de academici die deze stelling onderschrijven. Zie Subrahmanyam, 1997, p. 738.

Een andere conclusie van Hostetler houdt in dat etnografie en cartografie in China, net zoals in andere vroegmoderne imperia, steeds meer als aparte genres voorkwamen³⁶, terwijl er voorheen geen differentiatie bestond tussen beide genres. Dit was echter geen plotse verandering, aldus Hostetler, maar een tendens die voor het eerst kan opgemerkt worden in de vroegmoderne drang naar *empire-building* en de zoektocht naar empirische technieken voor het visueel voorstellen van de staat. Het ontstaan van deze werken, waarvan de *Miao Albums* het beste voorbeeld zijn, was een belangrijke mijlpaal in de constructie van de multi-etnische natie-staat die China vandaag nog steeds is, aldus Hostetler.

Maar de belangrijkste conclusie die uit het werk van Hostetler getrokken kan worden is ongetwijfeld dat men tijdens de vroege Qing cartografie en etnografie gebruikte om in de provincie Guizhou aan *empire-building* te doen. Met deze conclusie is het volgens Hostetler zonder meer duidelijk dat China integraal deel uitmaakte van de vroegmoderne wereld. Zelf verwoordt ze dat als volgt: “[...] het gebruik van cartografie en etnografie door de Qing om zijn territorium en zijn volkeren te definiëren, duidt op een verbondenheid met de [rest van de] vroegmoderne wereld, iets wat al te lang over het hoofd gezien werd.”³⁷ Hieruit volgt dat “China tijdens de Qing-dynastie, alsook de andere landen in de vroegmoderne wereld, niet langer gezien kunnen worden als zijnde historisch geïsoleerd van elkaar. Alle participeerden ze in en reageerden ze op gelijkaardige wereldwijde tendensen”³⁸, zij het elk op hun manier.

De op het eerste zicht tegenstrijdige visies van Burke en Lieberman enerzijds en van Hostetler, Rawski en Di Cosmo anderzijds, zijn in feite het gevolg van verschillende visies op de wereldgeschiedenis³⁹ en van het gebrek aan een unanieme definitie voor de term ‘vroegmodern’. Op de vraag of China deel uitmaakte van de vroegmoderne wereld, zijn er bijgevolg verschillende antwoorden mogelijk, waarbij het ene antwoord het andere niet uitsluit. Voor dit onderzoek geven we echter de voorkeur aan de benadering van Hostetler, omdat die met het oog op de hierboven voorgestelde invulling van het begrip vroegmodern

³⁶ Zoals hierboven reeds aangegeven. Zie Hostetler, 2001, p. 207.

³⁷ Hostetler, 2001, p. 208. Eigen vertaling. Ook Rawski benadrukt dat China zich tijdens de vroege Qing “gedroeg als andere vroegmoderne *empire-builders*”. Zie Rawski, Evelyn S., “The Qing Formation and the Early Modern Period” in Struve, (ed.), 2004, p. 233.

³⁸ Hostetler, 2001, p. 208. Eigen vertaling.

³⁹ Perdue spreekt in dat verband van *comperative history* versus *connective history*. Zie Perdue, Peter C., “The Qing Empire in Eurasian Time and Space: Lessons from the Galdan Campaign” in Struve, (ed.), 2004, p. 83.

de meest bruikbare lijkt te zijn en omdat Hostetler als eerste een conclusie voorstelt waarbij op overtuigende wijze China beschouwd wordt als deel van de vroegmoderne wereld. Bovendien willen we onderzoeken of haar conclusie onderschreven wordt door primaire cartografische en etnografische bronnen uit de belangrijke grensprovincie Yunnan. Anders gezegd, we zullen proberen te bepalen of de Chinese staat bij zijn activiteiten in de provincie Yunnan cartografie en etnografie op een zelfde manier aanwendde als andere rijken in de wereld. Of we die wereld nu vroegmodern noemen of niet is dan van minder belang, al zal ik de term blijven gebruiken als verwijzing naar de historische periode die hij afbakt en naar de globale verschuiving die men aan deze periode toeschrijft. Om het met de woorden van Burke te zeggen: “[...] *we use the term, but we don't pretend it's more than convenience*”⁴⁰.

Samengevat kunnen we stellen dat de vroegmoderniteit als een Euraziatisch en misschien wel als een globaal fenomeen gezien kan worden; dat verschillende politieke en culturele centra in Eurazië steeds intensievere contacten onderhielden met elkaar; en dat zij, meer nog dan voorheen het geval was, beseften dat de grenzen van de eigen beschaving niet samenvielen met de grenzen van de bewoonde wereld. Op die manier ontstond de nood om de eigen grenzen, zowel geografisch als demografisch, zo duidelijk mogelijk af te bakenen via *empire-building*. Cartografie en etnografie waren de middelen bij uitstek om hiermee van start te gaan. Indien we de term vroegmodern op bovenstaande manier een bredere invulling geven, dan kunnen we op basis van de historische visie en het onderzoek van Hostetler en anderen stellen dat China inderdaad actief deelnam aan de vroegmoderne wereld. De vraag is dan of primaire bronnen uit de provincie Yunnan deze hypothese onderschrijven, maar daarvoor moeten we eerst inzoomen op Yunnan zelf en op de manier waarop men tijdens de vroege Qing de provincie bestuurde.

⁴⁰ <http://www.univie.ac.at/Neuzeit/eburke.htm> (laatst geraadpleegd op 18/02/2010).

2 Yunnan en *empire-building* tijdens de vroege Qing

In dit tweede hoofdstuk proberen we op zoek te gaan naar de historische realiteit in de provincie Yunnan vóór en tijdens de vroege Qing, om zo het kader te schetsen waarbinnen de in deze thesis besproken kaarten en *Miao Albums* geproduceerd werden. We proberen de complexiteit van de regio te vatten door haar topografie en geografische positie aan te kaarten en door aandacht te hebben voor het etnische beleid in de provincie. Ten slotte zullen we dieper ingaan op de activiteiten van de Qing in Zuidwest-Yunnan. Dit alles zal ons toelaten om het onderzoek dat later aan bod zal komen historisch te plaatsen.

De provincie Yunnan: een overgangsland

De provincie Yunnan is bijzonder bergachtig en klimatologisch divers. Vanaf de hoge toppen aan de rand van het Tibetaans plateau in het noordwesten, spreiden bergketens zich zuid- en zuidwestwaarts verder uit over de hele provincie, tot zij in de jungles van het meest zuidelijke deel van de provincie de grens oversteken naar gebieden die vandaag bekend staan als Laos en Vietnam. In het westen van Yunnan worden deze bergketens doorkruist door de diepe dalen van enkele grote rivieren zoals de Mekong en de Salween. Meer naar het oosten liggen er tussen die bergketens vruchtbare vlaktes, *bazi* 坝子 genaamd, die van essentieel belang waren (en dat nog steeds zijn) voor de economische activiteit en culturele bloei in Yunnan. Nochtans maken zij slechts zes percent uit van de totale oppervlakte van de provincie¹. Deze vruchtbare vlaktes waren destijds belangrijke rust- en ontmoetingsplaatsen voor handelaars uit Centraal-China, Birma, de vroege Thai-staten en Tibet², met elkaar verbonden via een netwerk van handelsroutes. De twee grootste *bazi* groeiden dan ook uit tot belangrijke commerciële en politieke centra en zijn ook vandaag nog de meest bevolkte gebieden van de provincie: de streek rond het Dian-meer (met hoofdstad Kunming) en de regio van Dali³. Maar diep in de bergen en de jungle, ver weg van de economische en politieke activiteit in de *bazi*, leefde een enorme verscheidenheid aan vaak erg geïsoleerde

¹ Yang, 2009, p. 26.

² Men spreekt ook vaak over de zuidwestelijke zijderoute, wat zou betekenen dat Yunnan als ontmoetingsplaats tussen verschillende politieke en commerciële centra een bijzonder belangrijke rol speelde in de toenemende contacten tussen de grote Euraziatische beschavingen. Zie Yang, 2009, pp. 23-71.

³ Tevens het centrum van het Nanzhao-koninkrijk (7de – 8ste eeuw na Christus), wellicht de belangrijkste lokaal geënte politieke eenheid uit de geschiedenis van de provincie.

volkeren in kleine gemeenschappen, waarvan sommige pas laat in de geschiedenis in contact zouden komen met de buitenwereld.

De handelsroutes die al die *bazi* met elkaar verbonden waren aanvankelijk de enige communicatie- en transportlijnen in de regio. Maar niet enkel handelaars maakten gretig gebruik van deze routes, zij werden namelijk ook vaak gebruikt voor militaire expedities⁴, niet in het minst door de Chinese staat. Hoewel hoge bergen en diepe dalen een natuurlijke grens vormden tussen de centrale vlakten en Yunnan, toch werden er al vanaf de derde eeuw voor Christus Chinese soldaten naar de regio gezonden⁵. Maar omdat er in de *bazi* nu en dan ook sterke, lokaal geënte politieke centra ontstonden, kon men vóór het aanbreken van de Yuan-dynastie (1206-1368 na Christus) de veroverde streken in Yunnan nooit helemaal consolideren. Het was immers pas in die periode dat de Chinese staat⁶ militair de bovenhand haalde en echt een begin kon maken aan de politieke, economische en etnische integratie van ten minste een deel van Yunnan⁷. Het historische Yunnan waarvan hier sprake, hetgeen ruwweg overeen komt met het grondgebied van de huidige provincie Yunnan, was destijds echter niet afgebakend en werd naar alle waarschijnlijkheid vóór de creatie van de administratieve provincie nooit aanzien als één geheel. Wills merkte in dat verband op dat zelfs na de oprichting van een provincie “de eenheid van [die] provincie, bekeken vanuit het lokale perspectief, zelden natuurlijk lijkt”⁸. Integendeel, omwille van zijn grillige topografie, diverse klimaat en het netwerk van de door bergketens omringde *bazi*, vormde Yunnan lange tijd als het ware een soort tussenregio of overgangsland tussen de grote politieke en commerciële centra van Oost- en Zuidoost-Azië.

Wanneer we een hedendaagse kaart van de provincie Yunnan bekijken, valt het inderdaad meteen op dat Yunnan een grensprovincie is. Zij grenst namelijk niet alleen aan de landen Myan Mar (Birma), Laos en Vietnam in het zuidwesten, maar ook aan de autonome provincies Tibet en Guangxi in respectievelijk het uiterste noordwesten en zuidoosten van de provincie (zie figuur 2). Enkel ten noorden en ten oosten grenst de provincie aan regio's die

⁴ Bijvoorbeeld omwille van interregionale handelsbelangen, zoals bij de gevechten tussen het Nanzhao-koninkrijk en de Chinese staat tijdens de Tang-dynastie. Zie Yang, 2009, p. 96.

⁵ Yang, 2009, pp. 73-74.

⁶ Het is hier wellicht correcter om te spreken van de legers onder leiding van de Mongolen. Zij verkregen militaire controle over Yunnan nadat zij het Dali-koninkrijk hadden verslaan (1253). Zie Herman, 2007, p. 3.

⁷ Yang, 2009, pp. 72-96. Zie ook Herman, 2007, p. 3.

⁸ Wills, John E., “Contingent Connections: Fujian, the Empire, and the Early Modern World” in Struve, (ed.), 2004, p. 169. Eigen vertaling.

traditioneel beschouwd worden als Han-territoria, hoewel er daar aan de grenzen met Yunnan ook vandaag nog bijzonder veel etnische minderheden leven⁹.

Figuur 2: De provincie Yunnan en haar buren vandaag. De volle lijn die de provincie doorkruist, bakent het zuidwestelijke gebied af waarop mijn onderzoek zich toespitst.

(bron: <http://www.iguide.com.cn/maps/yunnan-map.gif> - laatst geraadpleegd op 20/03/2010)

Mijn onderzoek zal zich toespitsen op het zuidwesten van de provincie (figuur 2 – ten zuiden van de volle lijn), omdat dat de regio is waarvan mijn onderzoek zal aantonen dat er pas tijdens de vroege Qing verwoedde pogingen gedaan werden om het via *empire-building* integraal op te nemen in het keizerrijk China¹⁰. De integratie van andere delen van de provincie Yunnan daarentegen, zoals de grote *bazi* van Kunming en Dali, werd immers reeds vroeger ingezet¹¹. Nu, wanneer we willen onderzoeken op welke manier dat zuidwestelijke deel van de provincie stilaan deel ging uitmaken van het keizerrijk China, hebben we nood aan een breder perspectief dat rekening houdt met de unieke positie van Yunnan als overgangslaan. Onze kijk op de geschiedenis vertrekt immers vaak vanuit het perspectief van de moderne natie-staat en, in het geval van China, dus ook vanuit het perspectief van de

⁹ Voor een erg recente studie over de complexiteit van etnische identiteit en haar historische wortels in het aan Yunnan grenzende gebied Liangshan 凉山 (Sichuan), zie Harrell, 2001.

¹⁰ Werk ter hand, hoofdstukken 3 en 4.

¹¹ Zie hoger. Voor een gedetailleerde studie van het historische integratieproces van de provincie Yunnan, zie Yang, 2009.

Han-meerderheid en –beschaving. Op die manier ontstaat de indruk dat het gebied dat de provincie Yunnan vandaag beslaat een eerder perifere regio is. Ook binnen de sinologie ging men vaak al te sinocentrisch te werk, waardoor men een bruikbaar maar niet altijd even evenwichtig beeld kreeg van de geschiedenis van het keizerrijk. Sinds het opkomen van de zogenaamde *New Qing History*¹²-school is deze visie echter aangevuld met een ander perspectief, namelijk dat van de Mantsjoes. Dit hield in dat men de verchinezing niet langer als rode draad doorheen de geschiedenis van het keizerrijk ging beschouwen, maar dat men daarentegen meer aandacht ging schenken aan de rol en de invloed van culturele en etnische eenheden in het noordwesten van het keizerrijk¹³. De combinatie van beide perspectieven schept zonder twijfel een voller beeld van de geschiedenis en komt aldus het correct begrijpen en plaatsen van de historische realiteit ten goede, zonder dat we daarbij het ene of het andere perspectief als minder geldig beschouwen. Wanneer we Yunnan tijdens de vroege Qing bestuderen, is het dan ook bijzonder verrijkend om de provincie zowel geografisch als politiek even centraal te stellen en niet langer te beschouwen als een perifere regio aan de rand van *China proper*¹⁴.

Wanneer we op die manier naar de geschiedenis van Yunnan kijken, kunnen we ten volle de historische positie van Yunnan als ontmoetingsplaats voor verschillende politieke en culturele centra appreciëren en begrijpen. Zoals in het vorige hoofdstuk reeds aangehaald, kwam de notie van exact bepaalde grenzen namelijk pas tijdens de Vroegmoderne Tijd tot ontwikkeling¹⁵ en was er voorheen slechts sprake van een soort invloedssferen met vage grensgebieden waar verschillende centra elkaar ontmoetten. Yunnan is hier een bijzonder goed voorbeeld van, aangezien deze regio de ontmoetingsplaats was voor Centraal-China, Birma, de vroege Thai-staten en Tibet. Wanneer we die verschillende invloedssferen rondom Yunnan vóór het aanbreken van de vroegmoderne periode schematisch weergeven, krijgen we een duidelijker beeld van het historische Yunnan, een regio die het middelpunt vormde

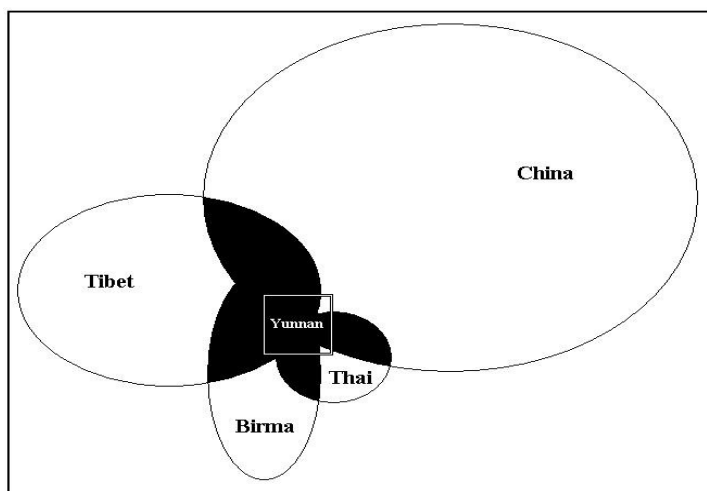
¹² Waley-Cohen, 2004.

¹³ Af en toe werden beide visies lijnrecht tegenover elkaar geplaatst, wat mag blijken uit de verhitte discussie tussen Rawski en Ho Ping-Ti. Zie Rawski, 1997 en Ho, 1997.

¹⁴ Hiermee wordt dat deel van China bedoeld dat traditioneel beschouwd wordt als zijnde Han-territorium, d.w.z. het territorium van de Volksrepubliek China vandaag minus Binnen-Mongolië, Xinjiang en Tibet.

¹⁵ Werk ter hand, hoofdstuk 1, p. 7.

tussen de verschillende politieke en commerciële centra van Oost- en Zuidoost-Azië (zie figuur 3).

Figuur 3: De provincie Yunnan als middelpunt tussen verschillende historische centra vóór het aanbreken van de Vroegmoderne Tijd: Centraal-China, de voorloper van Birma, de vroege Thai-staten en Tibet.

Enkel in combinatie met dit perspectief kan op voldoende wijze verklaard worden waarom de Chinese invloeden in Yunnan stilaan de bovenhand namen vanaf de Yuan-dynastie¹⁶, om zo een begin te maken aan het integratieproces van de provincie. Het succesverhaal van de Chinese staat in de regio kan immers enkel maar begrepen worden via de studie van de interactie tussen de verschillende centra op het grondgebied van wat nu Yunnan heet. In deze thesis zal ik weliswaar veeleer het Chinese perspectief belichten, omdat het tenslotte gaat over de manier waarop de Chinese staat aan *empire-building* deed in de provincie Yunnan. Maar voor een goed begrip is het belangrijk dat we steeds in het achterhoofd houden dat het hier niet gaat om de Chinese staat die zich uitbreidt in een vacuüm, dan wel over een staat die stilaan de bovenhand haalt door middel van *empire-building*, te midden van een erg complexe, lokale realiteit van interactie met andere politieke en culturele centra. Immers, “zowel macht en kennis zijn noodzakelijk voor een volk om over een ander volk te kunnen heersen, maar het zou dwaas zijn te denken dat de veroveraars hier een monopolie op hebben, of [om te denken] dat de veroverden volledig passief blijven”¹⁷.

¹⁶ Yang, 2009, p. 58.

¹⁷ Morrison, 2008, p. 1. Eigen vertaling.

In de periode vóór het aanbreken van de vroegmoderne tijd, was de regio van de huidige provincie Yunnan dus een ontmoetingsplaats voor de verschillende politieke, commerciële en culturele centra van Oost- en Zuidoost-Azië. Onder meer een grillige topografie zorgde ervoor dat de regio gedurende lange tijd een overgangsland bleef en dat invloedrijke staten er maar moeilijk voet aan wal kregen. De Chinese staat wedijverde er bij gevolg met andere staten voor meer invloed en macht¹⁸ en kon pas vanaf de Yuan-dynastie stilaan de bovenhand halen. Maar op welke manier trachtte men over deze etnisch bijzonder diverse regio te regeren?

Het etnische beleid in het vroegmoderne Yunnan

John Morison schreef in de inleiding van het door hem samengestelde boek *Ethnic and National Issues in Russian and East European History* het volgende neer aangaande de vroegmoderne, territoriale uitbreiding van het Tsaristische Rusland en de zoektocht naar het keizerlijke beleid daarachter:

“Zoeken naar een rationele en logische verklaring voor de uitbreiding van het keizerlijke Rusland of naar [...] de keizerlijke missie of ideologie [hierachter], is het nastreven van een illusie. Zelfs russificatie blijkt het resultaat te zijn van vaak tegenstrijdige attitudes, acties en beleidsdaden eerder dan van een goed uitgedacht en consistent actieplan of filosofie. Geopolitieke factoren, in de eerste plaats het ontbreken van duidelijk afgebakende geografische grenzen, zorgden ervoor dat Moscovië en [dus] het Russische rijk ging uitbreiden om tegemoet te komen aan reële, vermeende of verwachte externe bedreigingen. Maar op die manier creëerden de leiders een multi-etnische eenheid waarvan de grensgebieden meestal bewoond werden door niet-Russen. De neutralisatie van één veiligheidsbedreiging leidde aldus tot [het ontstaan van] een andere bedreiging van een andere orde. Het bij elkaar houden van dit enorm multi-etnisch lappendeken was een bovenmenselijke taak.”¹⁹

¹⁸ Herman, 2007, p. 11.

¹⁹ Morison, 1998, p. 1. Eigen vertaling.

Vervang het keizerlijke Rusland hier door het keizerrijk China en russificatie door verchinezing en je hebt een prachtige samenvatting van de problematiek van het etnische beleid in het vroegmoderne China. Eén van de manieren om met de etnische verscheidenheid in Zuidwest-China om te gaan, lag in de lijn van het traditionele denken van de Chinese elite. De elitecultuur was immers universeel, het was een hoge cultuur waar in principe iedereen aan kon deelnemen, zelfs al was zij gegroeid vanuit de cultuur van de Han. Deze universele hoge cultuur hield dan ook een “morele superioriteit”²⁰ in, hetgeen betekende dat de elite het als een plicht beschouwde om anderen hieraan te accultureren. Ook tijdens de Qing-dynastie speelde dit traditionele denken een belangrijke rol in het bepalen van het etnische beleid. Maar daarnaast bestond er sinds de Mongoolse overheersing tijdens de Yuan-dynastie een meer pragmatische, erg succesvolle manier om de volkeren in het zuidwesten van het rijk te regeren, namelijk het *tusi*-systeem (*tusi zhidu* 土司制度)²¹. In de eeuwen die volgden, vond men telkens een nieuw evenwicht in het continuüm tussen deze op het eerste zicht tegenstrijdige uitersten van assimilatie en lokaal zelfbestuur.

Hoewel de Chinese staat militair al sinds de Oostelijke Han-dynastie (25-220 na Christus) actief was in Yunnan, begon men pas vanaf de Yuan-dynastie met de grootschalige verhuizing van Han-Chinezen naar de provincie. Zij wijzigden de demografie van Yunnan volledig: op het einde van de Ming-dynastie (1368-1644 na Christus) telde Yunnan enkele miljoenen Han-Chinezen en vormden zij de meerderheid van de bevolking²². Met deze massale verhuizing kwam een proces van verchinezing (*huahua* 华化) van de lokale volkeren op gang, maar ook een proces van wat men *indigenization*²³ (*tuzhuhua* 土主化) noemt. Op die manier ontstond er volgens Yang een hybride samenleving, waardoor men twee eeuwen later, tijdens het bewind van de Yongle keizer (1402-1424), voor het eerst de term *Yunnan ren* (云南人) in de mond zou nemen²⁴. In de *bazi* nam aanvankelijk vooral de verchinezing de bovenhand, zodat er al vroeg tijdens de Yuan-dynastie voor het eerst een Chinees administratief systeem zijn intrede deed in Yunnan. Buiten de grote *bazi* was dit

²⁰ Harrell, 2001, p. 28. Eigen vertaling.

²¹ Zhang Zhirong 张植荣, 2004, p. 31. Zie ook lager.

²² Yang, 2009, p.141.

²³ Dit is een proces waarbij de immigrantencultuur door de lokale cultuur beïnvloed wordt. Zie Yang, 2009, p.102.

²⁴ Yang, 2009, p. 177. Voor meer informatie betreffende deze ‘nieuwe’ identiteit en de interactie tussen de lokale volkeren en de Han-meerderheid tijdens de Yuan- en Ming-dynastieën, zie Yang, 2009, p. 141-191.

echter niet werkbaar en dus ontwikkelde men een administratief systeem dat rekening hield met de specifieke situatie van grote delen van Zuidwest-China: het zogenaamde *tusi*-systeem. Dit hield in dat men keizerlijke ambten, rangen en titels toekende aan lokale elites die autonoom regeerden over hun land en volk. Enkel wanneer er een grote rebellie uitbrak, kwam de staat tussenbeide. ‘Regeren op basis van lokale gebruiken’ (*yin su er zhi* 因俗而治)²⁵ werd zo, in theorie althans, de rode draad in het etnische en politieke beleid voor de zuidwestelijke grensgebieden in de eeuwen die volgden. Toch was de machtsverhouding tussen de Chinese staat en de lokale heersers erg dynamisch, zodat een verzwakte Chinese staat lokaal vaak onbeperkt zelfbestuur moest dulden, en omgekeerd, dat een versterkte Chinese staat vaak stappen ondernam om lokale macht in te dijken en zo mogelijk het gebied onder Chinese administratie te plaatsen²⁶.

Het beleid van de Mongoolse overheersers werd door de Ming-dynastie min of meer overgenomen, hoewel er volgens Herman een belangrijke verschuiving plaatsvond. Een “onderhandelde soevereiniteit”, waarbij de lokale heerser trouw beloofde aan de Mongoolse Khan en in ruil de controle verwierf over zijn onderdanen, werd stilaan vervangen door een meer “territoriale soevereiniteit”²⁷, waarbij de lokale heerser controle verwierf over een precies afgebakend territorium eerder dan over zijn onderdanen. Anders gezegd, “de Mongolen probeerden geen territoria maar mensen te overheersen”²⁸, terwijl tijdens de Ming-dynastie controle over territorium stilaan belangrijker werd geacht dan controle over lokale elites en onrechtstreeks dus ook over hun onderdanen. Dit had niet zozeer grote gevolgen op het terrein, maar het betekende een eerste indijking van de macht van de lokale heersers en was vooral een belangrijke mentale verschuiving. Deze verschuiving, van een persoonlijke relatie tussen de lokale heerser en de Khan naar een onpersoonlijke relatie tussen de lokale heerser en de staat, maakte Zuidwest-China gedurende de Yuan- en Ming-dynastieën zeer geleidelijk door en wordt door Herman gezien als een essentiële

²⁵ Zhang Zhirong 张植荣, 2004, p. 32. Deze uitdrukking werd voor het eerst gebruikt in het boek *Liao shi* 辽史 [De geschiedenis van de staat Liao], gecompileerd tijdens de Yuan-dynastie.

²⁶ Yang, 2009, p. 103. Voorbeelden hiervan zijn respectievelijk het bewind van Wu Sangui in Yunnan (verzwakte staat) en het beleid tijdens de regeerperiode van de Yongzheng keizer (versterkte staat), zie lager.

²⁷ Herman, 2007, p. 12. Eigen vertaling.

²⁸ Herman, 2007, p. 11. Eigen vertaling.

verschuiving in de evolutie van een informeel naar een formeel rijk²⁹. Ook de intensere militaire kolonisatie, Han-immigratie en de invoer van economische taxatie³⁰ in de provincie, zorgden ervoor dat de weg open lag voor de Mantsjoes om Yunnan definitief te consolideren als deel van het territorium van de Chinese staat.

De Qing-dynastie borduurde op zijn beurt voor een stuk verder op het beleid van de Yuan- en Ming-dynastieën. Toch werd er na de rebellie van Wu Sangui³¹, intensere activiteiten van Birma en enkele lokale opstanden, beslist om een breuk te maken met het verleden en het *tusi*-systeem grondig in te perken en te hervormen (*gaitu guiliu* 改土归流)³². Zo besloot men om de erfelijkheidsvoorwaarden voor de titels van lokale heersers aan banden te leggen, om jaarlijkse vergaderingen te beleggen tussen lokale heersers en provinciale ambtenaren, en om het volgen van Chinees onderwijs te verplichten voor diegenen die de titels van de lokale heersers zouden erven. Op die manier werd de relatie tussen de lokale heerser en de staat sterker en verzwakte men de sociale band tussen de lokale heerser en zijn onderdanen³³. Daarnaast drong men het aantal lokale heersers drastisch terug: van 434 tijdens de Ming-dynastie tot 273 aan het begin van de Qing-dynastie³⁴. Op het einde van de regeerperiode van de Yongzheng keizer waren er volgens officiële bronnen uit die tijd nog maar 22 lokale heersers te vinden in Yunnan, waarvan het overgrote deel in het uiterste zuidwesten van de provincie³⁵. Op die manier kon de vroege Qing zich stilaan meer veroorloven in de grensgebieden en ging een steeds groter deel van Yunnan integraal deel uitmaken van het Chinese rijk. Volgens Herman is het dan ook zo dat “de agressieve

²⁹ Het *formal empire* vs. het *informal empire*. Terminologie van Herman. Zie Herman, 2007, pp. 10-11. Er zijn bovendien interessante overeenkomsten tussen het ‘informele rijk’ van Herman en het *Mandala state model* zoals beschreven in Evans, 2002, p. 6-7.

³⁰ Yang, 2009, p. 284.

³¹ De Mantsjoe leenvorst van Yunnan die de laatste keizer van de Ming-dynastie vermoordde. In 1673 rebelleerde hij samen met de leenvorsten van Fujian en van Guangdong-Guangxi tegen de staat. De jonge keizer Kangxi (1661-1722) maakte een einde aan de rebellie, waarop een deel van Yunnan weer onder centrale administratie werd geplaatst. Zie Spence, 1990, pp. 49-58.

³² Zhang Zhirong 张植荣, 2004, p. 31. Dit beleid werd reeds tijdens de Ming-dynastie bedacht, maar zou pas tijdens de Qing-dynastie geïmplementeerd worden. Vooral tijdens de regeerperiode van keizer Yongzheng werd dit beleid streng toegepast op aanraden van O’rtai, de gouverneur-generaal van Yunnan-Guizhou (vanaf 1728 ook van Guangxi). Zie lager. Soms werden lokale heersers zelfs met geweld uit hun functie gezet, ten voordele van de centrale administratie. Zie lager. Zie ook Yang, 2009, p. 132.

³³ Yang, 2009, p. 130.

³⁴ Yang, 2009, p. 131.

³⁵ De tropische gebieden aan de grens met Birma en Laos. Deze lokale heersers erkenden het gezag van de Qing, maar hadden vaak terzelfder tijd een tribuutrelatie met Birma. Zelfs zonder hun titels en ambten, bleven vele lokale heersers op lokaal niveau bijzonder invloedrijk en machtig. Zie lager. Zie ook Yang, 2009, p. 134.

campagne tegen het *tusi*-systeem [...] moet gezien worden als het eindpunt, niet het beginpunt, van China's kolonisatie van het Zuidwesten”³⁶.

Het beleid tijdens de Yuan- en Ming-dynastieën vormde dus de basis voor het etnische beleid en de toenemende integratie van Yunnan tijdens de vroege Qing, met dat verschil dat men tijdens deze laatstgenoemde periode meer dan ooit tevoren er alles aan deed om nog meer macht te vergaren in de regio. Vanaf de Yuan-dynastie, toen de macht en invloed van de Chinese staat in Yunnan min of meer de bovenhand haalde, functioneerde het overgangsland van weleer geleidelijk aan niet langer als buffer tussen de verschillende centra, en zodoende werden lokale en externe bedreigingen als steeds prangender ervaren³⁷. Om aan deze bedreigingen tegemoet te komen, trachtte men tijdens de Ming-dynastie³⁸ en vooral tijdens de vroege Qing-dynastie vele malen actiever dan voorheen de controle over de provincie te consolideren door waar mogelijk het *tusi*-systeem te vervangen door rechtstreekse controle via een regulier administratief systeem. Het gevolg hiervan was dat Yunnan bijna integraal opgenomen werd in de Chinese staat, waar voordien een eerder los verband van gecoopteerde lokale heersers bestond, dat men zo de staat verder centraliseerde en dat de grenzen van het rechtstreeks door de staat gecontroleerde territorium verder opschoven. Deze elementen wijzen erop dat de Chinese staat zich tijdens de vroege Qing, ook in de provincie Yunnan, inderdaad actief aan *empire-building* waagde.

Tijdens de Qing-dynastie zat er echter nog een extra dimensie aan de etnische problematiek³⁹. Aangezien de stichters van de Qing-dynastie zelf geen Han-Chinezen maar Mantsjoes waren, benaderden zij dit probleem op een ietwat andere manier dan de voorgaande dynastieën. In het noorden en het westen van hun rijk, bouwden de Qing immers een administratie uit die min of meer gescheiden bleef van de administratie van andere delen van het rijk⁴⁰. Praktisch gezien betekende dit dat de Mantsjoes, de Mongolen, de Tibetanen en andere noordwestelijke volkeren op een andere manier en door andere instanties werden geregeerd dan de volkeren die het territorium bewoonden dat voorheen door de

³⁶ Herman, 2007, p. 12. Eigen vertaling.

³⁷ Zoals ook door Morison wordt aangehaald in de hierboven geciteerde paragraaf.

³⁸ Zie Herman, 2007, p. 10.

³⁹ Voor een analyse betreffende de etniciteit van de Mantsjoes en de invloed hiervan op het beleid, zie Crossley et al., 2006. Zie ook Elliott, 2001 en Chang, 2007.

⁴⁰ Rawski, 1997, p. 833. Dit kan teruggebracht worden tot wat Chang bestempeld als *ethno-dynastic rule*. Er bestond tijdens de Qing-dynastie namelijk een spanning tussen regeren op basis van Mantsjoe etniciteit en het regeren op basis van het dynastieke model van de Han. Zie Chang, 2007, p. 8.

Ming-dynastie werd geregeerd en men vandaag *China proper* noemt. Door deze gescheiden administratie konden de volkeren van het Noordwesten hun eigenheid voor een groot stuk behouden, zij werden als het ware afgeschermd van de demografisch veel sterkere Han-Chinezen. In Yunnan werd daarentegen in theorie een beleid van assimilatie aan de Han gevoerd⁴¹, al verschilde ook dit sterk van tijd tot tijd en was dit op het terrein vaak alles behalve succesvol⁴². Dat brengt ons opnieuw bij de hierboven geciteerde woorden van Morison: “zelfs russificatie [lees: verchinezing] blijkt het resultaat te zijn van vaak tegenstrijdige attitudes, acties en beleidsdaden eerder dan van van een goed uitgedacht en consistent actieplan of filosofie”⁴³. Indien we geen consistent beleid kunnen waarnemen, is het bijgevolg nuttiger om te gaan kijken naar wat er destijds precies gebeurde in Zuidwest-Yunnan, de regio waarvan ik beweer dat daar pas tijdens de vroege Qing verwoede pogingen gedaan werden om het integraal op te nemen in het keizerrijk China. Wat speelde zich daar in grote lijnen af tijdens de regeerperiodes van de keizers Kangxi (1661-1722), Yongzheng (1723-1735) en Qianlong (1736-1795)?

Zuidwest-Yunnan in de periode van de drie keizers

In 1659 trokken de Qing-legers het noordelijke deel van Yunnan binnen. Zij wisten vrij snel de gebieden te consolideren die daarvoor reeds door de Ming-dynastie geregeerd werden en onder Chinese administratie stonden. Maar de tropische gebieden in het zuidwesten van Yunnan⁴⁴ waren nog nooit eerder onderworpen aan de Chinese centrale administratie en lagen nog steeds buiten de directe controle van de Chinese staat. Lokale heersers zonden dan wel tribuut naar Peking, maar zij deden vaak hetzelfde voor Birma en werden verder in principe met rust gelaten door Peking. Bijzonder belangrijke redenen voor het gebrek aan inmenging van de Chinese staat in deze regio waren de tropische ziekten die

⁴¹ Deze gebieden werden immers in de voorgaande eeuwen reeds min of meer geregeerd door de Chinese staat, terwijl het de Mantsjoes waren die de noordwestelijke volkeren en wat er voorheen bestond als Chinese staat samenbrachten onder het bewind van de nieuwe dynastie. Het assimilatie-beleid werd ook wel *yi hua bian yi* 以华变夷 [met de Chinese beschaving de barbaren veranderen] genoemd. Zie Zhang Zhirong 张植荣, 2004, p. 26. Harrell spreekt van een *civilising project*. Zie Harrell, 2001, p. 28.

⁴² Zie Herman, 2007, pp. 230-232.

⁴³ Morison, 1998, p. 1. Eigen vertaling. Uit de bijdrage van Liudmila Gatagova in het door Morison samengestelde boek blijkt bovendien dat er enkele opvallende gelijkenissen bestaan tussen *empire-building* door de Chinese staat in Yunnan enerzijds en door het tsaristische Rusland in de Kaukasus anderzijds. Jammer genoeg kan ik daar in het kader van deze thesis niet verder op ingaan. Zie Gatagova, Ludmila, “The Russian Empire and the Caucasus: The Genesis of Ethnic Conflicts” in Morison, 1998, pp. 10-28.

⁴⁴ Afgebakend door de volle lijn in figuur 2. Zie hoger.

daar voorkwamen, vooral malaria, waartegen de Chinese soldaten niet bestand waren⁴⁵. In het Thai Lue-koninkrijk Sipsongbanna (of Xishuangbanna 西双版纳) bijvoorbeeld, kreeg de Chinese staat ook na de invasie van Qing-troepen in Yunnan maar amper voet aan wal. Terwijl Chinese bronnen⁴⁶ volgens Giersch spreken van de overgave van Sipsongbanna (Cheli 车里 in het Chinees), beweert hij op basis van lokale kronieken⁴⁷ het volgende:

“[...] de Lue-heerser ontving een bonten mantel, een rol satijn, een zadel, een paard en een ambtszegel van de Mantsjoe hofhouding. De troonsbestijging [van de Qing-dynastie] en de giften van de Qing werden slechts in één Lue-kroniek opgetekend, dus werden de gebeurtenissen lokaal waarschijnlijk niet belangrijk geacht. Integendeel, de heersers van Sipsongbanna gingen gewoon verder met het informeren van de Man (Birmezen) en de Haw [Chinezen] wanneer er een verandering in leiderschap plaatsvond.”⁴⁸

Tot in de jaren twintig van de achttiende eeuw bleven de militaire commandocentra in Yunnan inderdaad opvallend ver gelegen van de door de staat geclaimde grenzen en het aantal soldaten dat toegewezen werd aan de uitgestrekte regio's ten zuiden van die commandocentra erg laag⁴⁹. Maar één beslissing die onmiddellijk na de militaire invasie genomen werd door de Qing zou een begin maken aan de latere pogingen om Zuidwest-Yunnan onder centrale administratie te plaatsen. De staat stuurde zijn troepen namelijk naar het territorium van Muong Tsung, een lokale heerser die gekant was tegen de nieuwe dynastie. Hij werd onmiddellijk vervangen door een bureaucraat en een duizendtal soldaten⁵⁰. Meteen werden er ook een bureaucraat en soldaten naar Pu'er 普洱 gezonden, om ook daar een civiele administratie te installeren. Het was voor het eerst in de geschiedenis dat de Chinese staat zo ver doordrong in wat traditioneel het territorium van de

⁴⁵ Bello, 2005, pp. 283-317. Tot in de 20ste eeuw bleven lokale heersers over bepaalde gebieden in Zuidwest-Yunnan heersen. Het voorkomen van malaria was hierbij een erg belangrijke factor, aldus Bello.

⁴⁶ *Qing shilu youguan Yunnan shiliao huibian* (Collection of Historical Materials Relating to Yunnan in the Qing Veritable Records), Vol. 3, pp. 573-574. Geciteerd in Giersch, 2006, p. 41.

⁴⁷ *Pawp puen kau tsuo kuo tsau svaen vii faa* (The Chronicle of the Ruling Lineage of Sipsongbanna) in Dao Shuren et al., (ed.), *Cheli xuanweishi shixi jijie*, Kunming: Yunnan minzu chubanshe, 1989. Geciteerd in Giersch, 2006, p. 41.

⁴⁸ Giersch, 2006, p. 41. Eigen vertaling. Lue is de naam die de inwoners van Sipsongbanna aan henzelf gaven.

⁴⁹ Voor cijfers omtrent het aantal soldaten en de aan hen toegewezen gebieden, zie Giersch, 2006, p. 39-40.

⁵⁰ Giersch, 2006, p. 41.

Thai-volkeren was. Deze Thai-volkeren bevonden zich weliswaar binnen het territorium waarop ook aanspraak gemaakt werd door de Ming-dynastie⁵¹, maar zoals hierboven reeds aangegeven, genoten zij quasi lokaal zelfbestuur en zonden zij tribuut aan zowel Birma als Peking.

Niet veel later gebruikte Wu Sangui de macht die hem door de keizer was toebedeeld om een rebellie tegen diezelfde keizer en zijn bewind te organiseren. De tol van de burgeroorlog die hierop volgde was zodanig groot dat Kangxi gedurende zijn verdere regeerperiode geen verdere stappen wilde ondernemen om Zuidwest-Yunnan onder centrale administratie te plaatsen. Dit zou immers extra troepen en financiën voor lokale ambtenaren vergen, en bijgevolg de kans op een herhaling van een dergelijk scenario vergroten. De keizer en zijn ambtenaren probeerden volgens Giersch wel nog de macht van de lokale heersers in te dijken, door onder andere de regels voor de erfelijkheid van officiële titels in te perken, maar ook hier bleef het bij hervormingen die enkel op papier werden doorgevoerd⁵².

Yongzheng was als keizer minder gehecht aan de diversiteit en de complexiteit van zijn rijk dan zijn vader en legde meer de nadruk op centralisatie via bureaucratische en fiscale hervormingen. Zo was de administratie van keizer Yongzheng van mening dat de tijd rijp was voor “administratieve hervormingen, zoals de verwijdering van de lokale leiders en de uitbreiding van de directe administratie”⁵³. Dit was voor hen essentieel om Yunnan te consolideren en veilig te stellen, onder meer omwille van de doorgang naar Tibet, hetgeen een belangrijke rol speelde voor de etnische politiek in het noordwesten van het rijk⁵⁴. Om dit te bewerkstelligen, stelde de keizer trouwe ambtenaren aan die orde op zake moesten stellen in de grensstreek. Eén van hen was O’rtai⁵⁵, een Mantsjoe generaal en vertrouweling van de keizer, die aangesteld werd tot gouverneur-generaal van Yunnan-Guizhou. Eigenhandig zorgde hij ervoor dat heel wat lokale heersers in Zuidwest-Yunnan hun titels en privileges verloren en vervangen werden door ambtenaren. Door het aanvankelijke succes van dit nieuwe doch agressieve beleid kon men enkele gebieden voor het eerst onder centrale

⁵¹ Zie werk ter hand, hoofdstuk 3, p. 36.

⁵² Giersch, 2006, p. 42. Volgens de auteur was dit de expliciete wil van de keizer.

⁵³ Giersch, 2006, p. 45. Eigen vertaling.

⁵⁴ Om over de westelijke Mongolen te kunnen heersen, moesten de Qing diens spirituele leiders trachten voor zich te winnen. Dit bracht hen naar Tibet en aldus werd deze alternatieve doorgang naar Tibet vanuit Yunnan strategisch erg belangrijk. Giersch, 2006, p. 45.

⁵⁵ Toen reeds een ervaren ambtenaar. Hij sprak vlot Mantsjoe en Chinees en hield er een uitvoerige communicatie met de keizer op na. Zie Spence, 1990, p. 88. Soms wordt zijn naam ook geschreven als E’ertai.

administratie brengen, wat onder meer leidde tot een nieuwe prefectuur in Pu'er en een nieuw district in Simao 思茅. Ook enkele economisch erg belangrijke, lokale sectoren wist de staat voor een stuk over te nemen van de lokale elites⁵⁶. Helaas gebeurde dit alles slechts zelden zonder geweld. Giersch verwoordt dit bijzonder sterk: “[Yongzheng] liet de mannen die hij zelf uitgekozen had toe om de keizerlijke troepen voor te leiden in gewelddadige veroveringsoorlogen.”⁵⁷ Op die manier keerde de keizer zijn rug naar het tolerante en voorzichtige beleid dat zijn vader in dezelfde regio had gevoerd.

Na heel wat jaren tumult bleek deze strategie echter weinig succesvol en moeilijk vol te houden. Na de terugkeer van O'rtai naar Peking en de dood van de keizer enkele jaren later, werden de troepen dan ook grotendeels teruggetrokken uit de grensgebieden en greep men in vele gevallen terug naar het systeem van de lokale heersers. De nieuwe prefectuur en het nieuwe district bleven daarentegen wel verder bestaan, hoewel er ook daar bij het dagelijks bestuur vaak de hulp moest worden ingeroepen van lokale elites⁵⁸. De Qianlong keizer en zijn ambtenaren namen dus op hun beurt afstand van het agressieve beleid onder Yongzheng en probeerden een troepenvermindering door te voeren in Zuidwest-Yunnan. Zij slaagden daar echter amper in, omdat de weerstand van ambtenaren op het terrein tegen deze plannen bijzonder groot was⁵⁹. Later in zijn regeerperiode, werd de keizer zelf steeds militaristischer en wilde hij zijn territorium opnieuw gaan consolideren en uitbreiden. Bovendien breidde een sterker Birma op het einde van de achttiende eeuw zijn invloed en activiteiten in de grensgebieden uit. De politieke traditie van lokale heersers die tribuut zonden aan zowel China als Birma, zorgde ervoor dat de territoriale claims van beide staten overlaptten. In het verleden was dit nooit een groot probleem geweest, maar omwille een sterker Birma en een steeds kleiner wordende bufferzone als gevolg van de agressieve campagnes tijdens de Yongzheng-periode, werd dit probleem steeds prangender. Een conflict werd onvermijdbaar en leidde uiteindelijk tot een oorlog tussen Birma en Qing China, de zogenaamde *Burma campaigns* (1765-1769). Het werd een bijzonder harde en dure oorlog voor de Mantsjoes, waarin duizenden soldaten en heel wat vooraanstaande generaals en

⁵⁶ Giersch, 2006, p. 62. Giersch heeft het onder andere over de zout- en thee-industrieën.

⁵⁷ Giersch, 2006, p. 44. Eigen vertaling.

⁵⁸ Giersch, 2006, p. 58.

⁵⁹ Giersch, 2006, p. 97.

ambtenaren stierven aan tropische ziekten en aan de gevolgen van oorlogsvoering. Desalniettemin zou het conflict nog decennia lang aanslepen en verplichtte het de staat om de grensgebieden beter te controleren en te versterken. Zo kreeg de infrastructuur die Yunnan verbond met de rest van het rijk een fikse opknapbeurt, werden er nieuwe maatregelen genomen om de macht van de lokale heersers nog verder in te perken en probeerde men steeds meer controle te verwerven over het beleid van de lokale heersers⁶⁰. Maar nog belangrijker was de beslissing om 4000 soldaten permanent in Thai-gebieden te stationeren: het stelde de Qing ertoe in staat om controle te verwerven over zijn buitengrens en leidde tot een nieuw beleid in Zuidwest-Yunnan, gebaseerd op militaire controle.

Yunnan was voor het aanbreken van de Vroegmoderne Tijd omwille van zijn grillige topografie en klimaat dus een soort overgangsland, een bufferzone tussen verschillende politieke, commerciële en culturele centra in Oost- en Zuidoost-Azië. Vanaf de Yuan-dynastie, toen de Mongolen de controle verwierven over een groot deel van Yunnan, begon China in de regio aan invloed te winnen en kon het langzaam maar zeker de bovenhand halen. Hierdoor werden contacten met andere centra echter vele malen intenser, zodat men die centra als bedreigender ging ervaren en het noodzakelijk geacht werd om de eigen grenzen duidelijk(er) af te bakenen. Om praktische redenen bleven vele afgelegen gebieden nochtans in handen van lokale elites, die gecoöpteerd werden door de Chinese staat. Tijdens de Yongzheng-periode ging men dan een meer agressief beleid voeren en werden heel wat gebieden die voorheen door lokale elites geregeerd werden onder centrale administratie geplaatst. Maar in het uiterste zuidwesten van de provincie was dat aanvankelijk geen groot succes. Toch is het volgens secundaire bronnen zonder meer duidelijk dat men tijdens de vroege Qing wel degelijk aan *empire-building* deed in Yunnan, niet in het minst in het zuidwesten van de provincie. Ook Giersch schrijft: “Tot op zekere hoogte probeerden de ambtenaren van de Qing af te dwingen dat het eigen ideaalbeeld zou samenvallen met de militaire, politieke en ruimtelijke realiteit in de grensstreek”⁶¹. Om dat ideaalbeeld en dus de intenties van de Chinese staat te leren kennen en te kunnen begrijpen,

⁶⁰ Giersch, 2006, p. 105.

⁶¹ Giersch, 2006, p. 61. Eigen vertaling.

zullen we in de volgende hoofdstukken enkele historische documenten bestuderen die ons iets kunnen vertellen over de manier waarop de staat zichzelf voorstelde, conceptualiseerde en dus ook zijn macht projecteerde. We willen zo te weten komen of cartografie en etnografie gebruikt werden door de vroege Qing om aanspraak te maken op de grensgebieden in Zuidwest-Yunnan en zo ja, op welke manier dat gebeurde.

3 Cartografische bronnen uit het vroegmoderne Yunnan

In het derde hoofdstuk bestuderen en analyseren we enkele belangrijke Westerse en Chinese historische kaarten en geografische beschrijvingen uit de 17de en 18de eeuw, aan de hand van een vergelijkend onderzoek. We zullen ons grotendeels beperken tot kaarten die gebaseerd zijn op relatief exacte, wiskundige metingen (kaarten op schaal)¹, aangezien het vooral dit soort kaarten waren die aangewend werden door vroegmoderne rijken om zich op het terrein aan *empire-building* te wagen². Door te focussen op de manier waarop Zuidwest-Yunnan werd voorgesteld op deze historische kaarten en in de geografische beschrijvingen, hopen we een licht te werpen op eventuele tegenstrijdigheden tussen het door de Chinese staat geclaimde territorium en het territorium waar zij werkelijk militaire en administratieve controle op uitoefende³. Op die manier zullen we trachten te bepalen of de staat via cartografie zijn macht projecteerde en of het zich als gevolg daarvan op het terrein al dan niet aan *empire-building* waagde.

Enkele vroege Europese kaarten

In het 17de-eeuwse Europa waren reeds een aantal kaarten van Oost-Azië in omloop die ons misschien iets kunnen bijbrengen over wat men in China zag als de eigen buitengrenzen. Een aantal van deze kaarten waren immers in min of meerdere mate gebaseerd op data uit Chinese bronnen, hoogst waarschijnlijk vooral op traditionele cartografische werken en geografische beschrijvingen. De belangrijkste kaarten uit die tijd zijn die van Luis Jorge de Barbuda (Antwerpen 1584 – bijlage 1), de kaart van de Vlaming Jodocus Hondius (Amsterdam 1606 – bijlage 2) en die van Matteo Ricci, uitgegeven door Samuel Purchas (Fetherstone 1625 – bijlage 3). De informatie die men hanteerde om deze kaarten op te stellen, werd via een netwerk van tussenpersonen naar Europa gestuurd door

¹ Vaak gaat het dan ook over Westerse kaarten, aangezien men in China destijds de voorkeur gaf aan traditionele Chinese cartografie. Dit soort kaarten waren niet gebaseerd op metingen volgens een wiskundig model en gingen bijna altijd voorbij aan het concept van een duidelijk afgebakend territorium. Traditionele cartografie bleef nog gedurende de hele Qing-dynastie erg populair. Voor meer informatie omtrent traditionele Chinese cartografie, zie Smith, 1996, pp. 1-29.

² Immers, hoe exacter de geografische informatie over een bepaalde regio is, hoe makkelijker het wordt om vat te krijgen op deze regio. Kaarten die gebaseerd zijn op min of meer exacte, wiskundige metingen zijn dus van een groter strategisch en militair belang voor de staat. Zie Hostettler, Laura, "Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps" in Akerman, (ed.), 2009, p. 95. Traditionele Chinese cartografie werd dan weer gebruikt om de territoriale claims van de Qing-dynastie te rechtvaardigen ten opzichte van de Chinese elite, eveneens een vorm van *empire-building*, maar dan louter psychologisch.

³ Zoals reeds gedeeltelijk aan bod kwam in hoofdstuk 2.

enkele jezuïeten die reeds in China leefden en werkten. Deze informatie was aanvankelijk niet gebaseerd op eigen waarnemingen of metingen, dan wel op cartografische en geografische kennis die zij voornamelijk putten uit de studie van Chinese bronnen⁴. De jezuïeten waren voor het Europese publiek vrijwel de enige bron van informatie over het verre Oosten en zijn dan ook sleutelfiguren wanneer we deze vroege kaarten van China bestuderen. Foss verwoordt dit als volgt: “het geografisch en cartografisch beeld dat de Europeanen in de 17de en 18de eeuw van China hadden, kwam bijna volledig van de jezuïeten. De jezuïeten steunden op hun beurt voornamelijk op de Chinese cartografische traditie”⁵.

Wanneer we op alle drie deze kaarten onze blik laten rusten op de twee grote rivieren die vandaag Zuidwest-Yunnan doorkruisen, met name de Mekong en de Salween, zien we dat de gebieden ten zuiden van de Mekong volgens de kaarten van Barbuda en Hondius niet tot het territorium van het keizerrijk China behoorden. Gezien deze informatie onrechtstreeks gebaseerd was op Chinese bronnen, kan dit erop wijzen dat men vóór de late Ming-dynastie grote delen van Zuidwest-Yunnan nog niet als deel van het keizerrijk beschouwde. We moeten echter erg voorzichtig zijn met een dergelijke conclusie, omdat deze informatie door verschillende handen ging en we als gevolg daarvan naar verschillende lagen van interpretatie kijken. Bovendien werden er vóór de Qing-dynastie zelden grenzen afgebeeld op kaarten van Chinese makelij, zodat je je de vraag kan stellen op welke bronnen de Europeanen zich baseerden wanneer zij op hun kaarten de grenzen van het keizerrijk optekenden. Daarenboven was de voor Europeanen beschikbare informatie betreffende deze afgelegen regionen naar alle waarschijnlijkheid bijzonder beperkt, hetgeen we eveneens kunnen merken aan de afbeelding van het mythische meer *Chiama Lacus*, waaruit zowel de Irrawaddy als de Salween lijken te ontspringen⁶.

Op de kaart van Ricci worden de drie grote rivieren heel wat minder groots afgebeeld en stromen zij naar een horizontale kustlijn waarin de vorm van het vasteland van Zuidoost-Azië niet herkenbaar is. De provinciale grens die Ricci met behulp van een dunne

⁴ Nebenzahl, 2004, pp. 130-135. Van de Barbuda weten we dat hij zich onder meer baseerde op informatie uit brieven van jezuïeten; Ricci had de kaart van Luo Hongxiang in zijn bezit (zie lager), alsook de *Gujin xingsheng zhi tu* 古今形勝之圖 (1555). Zie Foss, 1988, pp. 211-216.

⁵ Foss, 1988, p. 216. Eigen vertaling.

⁶ Duidelijk zichtbaar in bijlages 1 en 2.

stippellijn aangeeft, verdwijnt achter de afbeelding van de Chinese man⁷ en suggereert dat de provincie zich uitstrekt tot aan de kusten in de uiterste linkerbenedenhoek. Dit alles kan eveneens wijzen op een gebrek aan exacte informatie over deze regio, ware het niet dat één van de Chinese kaarten waarop Ricci zich baseerde, de *Guangyu tu* van Luo Hongxian 罗洪先 (1579/1599 - bijlage 4)⁸, heel wat informatie bevat over Zuidwest-Yunnan. Bovendien lijke de grote rivieren ietwat correcter afgebeeld. Maar aangezien er op deze kaart geen rijks- of provinciegrenzen voorkomen, gaat het waarschijnlijk niet om een kaart die een territoriale afbeelding van de staat moet voorstellen, dan wel over een overzichtskaart waarop men ook territoria kon afbeelden die niet rechtstreeks gecontroleerd werden door de staat. Toch is ook hier de kustlijn naar het zuiden toe vrijwel horizontaal en worden verre oorden als Malakka 满刺加 naast regio's in Birma 缅甸⁹ geplaatst. Plaatsen in *China proper* daarentegen werden wel min of meer in verhouding afgebeeld. Dit kan erop wijzen dat de aangeduide locaties in het uiterste Zuidwesten wel gekend waren, dankzij bijvoorbeeld het tribuutsysteem of de handel met deze volkeren, maar dat deze locaties niet of amper bezocht werden door Chinese ambtenaren of soldaten en dat men als gevolg daarvan niet over precieze geografische informatie beschikte omtrent deze regio's. De informatie over het Zuidwesten die opgenomen werd in het werk van Luo toont bovendien belangrijke gelijkenissen met wat we in het werk van Michele Ruggieri (1543-1607) terugvinden, samen met Ricci één van de pioniers van de Chinese missie. Maar omdat Ruggieri vooral vertalingen maakte van Chinese cartografische werken, gebruikte ook hij geen schaalsysteem en bemerken we ook geen rijks- of provinciegrenzen op zijn kaart van Yunnan (bijlage 5)¹⁰.

Uit deze eerste groep kaarten¹¹ kunnen we dan voorzichtig concluderen dat er elementen zijn die erop wijzen dat de exacte geografische kennis van de regio's ten zuiden

⁷ We zien hier ook dat etnografie en cartografie nog niet strikt gescheiden waren. Dit is een belangrijk argument in het werk van Hostetler. Zie werk ter hand, hoofdstuk 1, p. 12.

⁸ Op zijn beurt gebaseerd op de kaart van Zhu Siben 朱思本 (1273-1337), alom beschouwd als het hoogtepunt van de traditionele Chinese cartografie. Zie Foss, 1988, p. 210.

⁹ Onder meer ook Mubang 木邦 staat op de kaart vermeld, een regio in wat vandaag Myan Mar is. Zie ook lager.

¹⁰ Lo Sardo, 1993. Op kaarten van provincies in het binnenland worden wel vaak provinciegrenzen afgebeeld.

¹¹ Er waren destijds in Europa nog enkele kaarten in omloop die we hier niet bespreken omdat zij minder doorslaggevend waren voor het beeld van China in het Europa van de 17de eeuw, te meer omdat sommige van deze kaarten nooit gepubliceerd werden. We denken aan de kaarten van Michael Boym (1612-1659), Alvarez de Semedo (1585-1658) en Philippe Couplet (1624-1692). Zie Boleslaw, 1956, p. 116.

en ten westen van de grote *bazi* van Yunnan eerder beperkt was, vooral dan voor de regio's ten zuiden van de Mekong. De kans is dan ook erg klein dat er vóór de late Ming-dynastie Chinese ambtenaren of soldaten permanent actief waren in deze gebieden¹². Uit de *Guangyu tu* blijkt bovendien dat Luo Hongxiang het concept van precies afgebakend territorium van de staat niet hanteerde¹³. De belangrijkste Europese cartografen uit die tijd deden dat wel, zonder uitzondering, waarschijnlijk omdat dit de gangbare manier was om territorium voor te stellen in Europa. Maar aangezien we in het kader van deze thesis niet kunnen achterhalen waarop zij zich baseerden bij het bepalen van deze grenzen, kunnen we aan de hand van de hierboven besproken kaarten geen conclusies trekken over het door de Chinese staat geclaimde territorium.

Martino Martini en zijn *Novus atlas sinensis*

Maar laten we ons nu concentreren op kaarten uit de vroege Qing-dynastie. Eén van de belangrijkste mijlpalen betreffende geografische kennis over China tijdens de Vroegmoderne Tijd, was de *Novus atlas sinensis* (1655) van de Italiaanse jezuïet Martino Martini (1614-1661). Martini verbleef meer dan tien jaar van zijn leven in China, reisde door zeven van de toenmalige vijftien provincies die het land telde¹⁴ en stierf op 47-jarige leeftijd in Hangzhou. Tijdens een bezoek aan Europa liet hij in Amsterdam¹⁵ zijn kaarten publiceren door Bleau, destijds vrijwel de bekendste uitgever van kaarten in Europa. Martini's atlas bestaat uit zeventien kaarten: één van elke provincie, een kaart van Japan en een overzichtskaart van geheel Noordoost-Azië (bijlage 6). Dat deze kaartencollectie de belangrijkste bron van geografische kennis over Noordoost-Azië bleef tot in de 18de eeuw, erkende ook geograaf en China-kenner Ferdinand von Richthofen: “[Martini was] de belangrijkste geograaf van de Chinese missie tijdens de 18de eeuw, een onovertreffbaar en nauwelijks geëvenaard iemand [...]. Er was geen andere missionaris, voor of na hem, die zo ijverig zijn tijd gebruikte om informatie over het land te vergaren.”¹⁶ Martini maakte deze

¹² Hetgeen onderschreven wordt door secundaire bronnen, zoals besproken in hoofdstuk 2.

¹³ Hiermee wens ik geenszins te beweren dat dit bij geen enkele Chinese kaart uit die tijd het geval was.

¹⁴ Verschillende historici trekken dit in twijfel. Zie Vitiello, 2005, p. 196.

¹⁵ Martini reisde van China naar de Filippijnen, waar hij aan boord van een schip van de Nederlandse Oost-Indische Compagnie naar Bergen (Noorwegen) en vervolgens naar Amsterdam reisde. Zie Mungello, 1985, p. 108.

¹⁶ von Richthofen, 1877-1912, vol. 1, p. 674. Eigen vertaling.

kaarten op schaal, met behulp van de nieuwste cartografische technieken uit Europa en de recentste geografische informatie uit China¹⁷. Hij hanteerde een nulmeridiaan die hij dwars door Peking liet lopen, waardoor hij de locatie van meer dan 2100 plaatsen kon bepalen en toevoegen aan zijn kaarten.

Laten we nu Martini's kaart van de provincie Yunnan onder de loep nemen (bijlage 7). Meteen valt op dat het volledige zuidwesten van de provincie veel minder gedetailleerd werd weergegeven dan de noordelijke en oostelijke delen. We zien slechts de grote rivieren, enkele bergketens en de namen van verschillende nederzettingen. Bovendien is heel het zuidwesten van de provincie niet onderverdeeld in kleinere, administratieve regio's door middel van een stippellijn, zoals dat elders op de kaart wel het geval is. Dit doet vermoeden dat de Chinezen in deze gebieden geen eigen administratie hadden. De buitengrenzen van dit gebied zijn bovendien mooi afgerond en lijken daardoor minder nauwkeurig geplaatst. Ook de grote rivieren ontspringen nog steeds in het mythische meer en zijn in de rechterbenedenhoek van de kaart minder correct afgebeeld. Daartegenover staat dan weer dat Zuidwest-Yunnan niet langer aan zee grenst, dan wel aan Tibet, Mien (Birma) en Laos. Dit alles is waarschijnlijk te danken aan het actief verzamelen van geografische gegevens door Martini, van de nieuwe technieken in de cartografie die hij toepaste en van het feit dat de jezuïeten steeds verder het binnenland introkken. Toch dringt zich de vraag op hoe het komt dat er zo weinig details gekend waren over Zuidwest-Yunnan.

De beschrijvingen die Martini ons meegeeft van de provincie Yunnan kunnen ons helpen om een antwoord te vinden op deze vraag. Zo geeft Martini een opsomming van de belangrijkste steden en administratieve zetels van de provincie¹⁸. Wanneer we willen achterhalen of Zuidwest-Yunnan al dan niet onder administratieve controle van het Chinese rijk stond, is het nuttig deze lijst aandachtig te bestuderen. Laten we daarom eerst deze lijst hier overnemen:

¹⁷ Martini baseerde zich vooral op lokale regionale beschrijvingen (*gazetteers* of *difang zhi* 地方志) uit de late Ming-dynastie (zie lager) en op samenvattingen van meer uitgebreide bronnen, waarmee Chinese vrienden hem hielpen. Zie Foss, 1988, p. 216.

¹⁸ Martini, 2002, Vol. 2, pp. 814-838.

“Belangrijke [administratieve] steden of metropolen” (*fu* 府)¹⁹

1.Junnan 云南 ²⁰	2.Tali 大理	3.Lingan 临安	4.Cuhiung 楚雄
5.Chinkiang 潞江	6.Munghoa 蒙化	7.Kingtung 景东	8.Quangnan 广南
9.Quangsi 广西	10.Chinyuen 镇沅	11.Iungning 永宁	12.Xunning 顺宁

“Militaire steden” (*junmin fu* 军民府)

13.Kiocing 曲靖	14.Yaogan 姚安	15.Cioking 鹤庆	16.Vuting 武定
17.Cintien 寻甸	18.Likiang 丽江	19.Iuenkiang 元江	20.Iungchiang 永昌

Wat volgt op de geografische beschrijvingen van deze twintig steden, is een korte tekst over “twee locaties die niet onderworpen zijn aan een andere stad en waar burgers en militairen samenleven [...]”²¹:

“Militaire locaties” (*zhou* 州)

21.Pexing 北滕	22.Sinhoa 新化
--------------	--------------

Wanneer we al deze locaties in het zwart aanduiden op de kaart van Martini zelf, zien we dat al deze steden ten noorden liggen van de stippellijn waarmee Martini het minder gedetailleerde Zuidwest-Yunnan afbakent (figuur 4). Dankzij de uitgebreide informatie die Martini ons geeft over al deze steden, weten we zeker dat de gebieden ten noorden van deze stippellijn een Chinese administratie kenden. Maar wat vertelt Martini ons over de gebieden ten zuiden van die stippellijn?

Bij de algemene informatie over Yunnan, onder het subtiteltje ‘aantal steden en andere plaatsen’, staat het volgende te lezen: “[...] Er zijn ook enkele leiders of soevereinen, door de Chinezen *tuquon* [*tuguan* 土管] genoemd, die absolute macht hebben (ik kan zo geen andere gevallen bedenken in heel China). Zij erkennen het gezag van de keizer op voorwaarde dat deze hun heerschappij over het land dat hen toebehoort, alsook over hun

¹⁹ Ik neem hier de exacte schrijfwijze en volgorde van Martini over. Chinese karakters staan eveneens opgelijst in Martini, 2002, Vol. 2, pp. 918-1129.

²⁰ Hiermee wordt hoofdstad Kunming bedoeld.

²¹ Martini, 2002, Vol. 2, p. 838. Eigen vertaling.

opvolgings- en erfenisrechten erkent.”²² Hieruit kunnen we afleiden dat er in Yunnan gebieden waren waar Chinese militairen of ambtenaren geen inspraak hadden, gezien lokale leiders er een absolute macht (“*potere assoluto*”) hadden, inclusief de volledige controle over hun land, erfenis en opvolging. Vraag is dan of dat inderdaad de gebieden waren in het zuidwesten van de provincie, en of dat de reden was waarom Martini minder informatie kon vergaren over deze gebieden.

Deze vraag wordt verderop in de geografische beschrijving van de provincie beantwoord. Onder de titel ‘provinciale forten’ staat namelijk het volgende opgetekend: “Sommige zijn wat groter, andere wat kleiner, sommige staan onder heerschappij van een ander, weer anderen zijn enkel ondergeschikt aan de mandarijnen. Hieronder deel ik de forten mee die zichzelf besturen [...]”²³. Martini geeft ons volgende lijst:

“Provinciale forten”

1.Chelo 者乐	2.Tengheng 腾衝	3.Cheli 车里	4.Laochua 老挝 ²⁴
5.Lungchuen 龙川	6.Gueiyuen 威远	7.Vantien 湾甸	8.Chincang 镇康
9.Taheu 大候	10.Nieuki 钮兀	11.Mangxi 芒市	

Wanneer we ook deze plaatsnamen aanduiden op de kaart van Martini, maar dan in het wit, zien we dat alle locaties die zelfbestuur genieten ten zuiden liggen van de stippellijn waarmee Zuidwest-Yunnan wordt afgebakend, met Tengheng als enige uitzondering (figuur 4 - wit nummer 2). Verder vermeldt Martini nog drie ‘forten’ die buiten de hierboven besproken categorieën vallen. Lancang 澜沧 (bovenaan - figuur 4) ligt in het uiterste noorden van de provincie, wordt bewoond door een “mandarijn en diens soldaten”²⁵ en staat aldus onder rechtstreeks Chinees bewind. De andere twee, Mopang 木邦²⁶ en Mien 緬甸²⁷ (rechtsonder - figuur 4), liggen net binnen de rijksgrenzen in het uiterste zuidwesten van de provincie. Mopang is volgens Martini “niet helemaal ondergeschikt aan de Chinezen” want,

²² Martini, 2002, Vol. 2, p. 812. Eigen vertaling.

²³ Martini, 2002, Vol. 2, p. 839. Eigen vertaling.

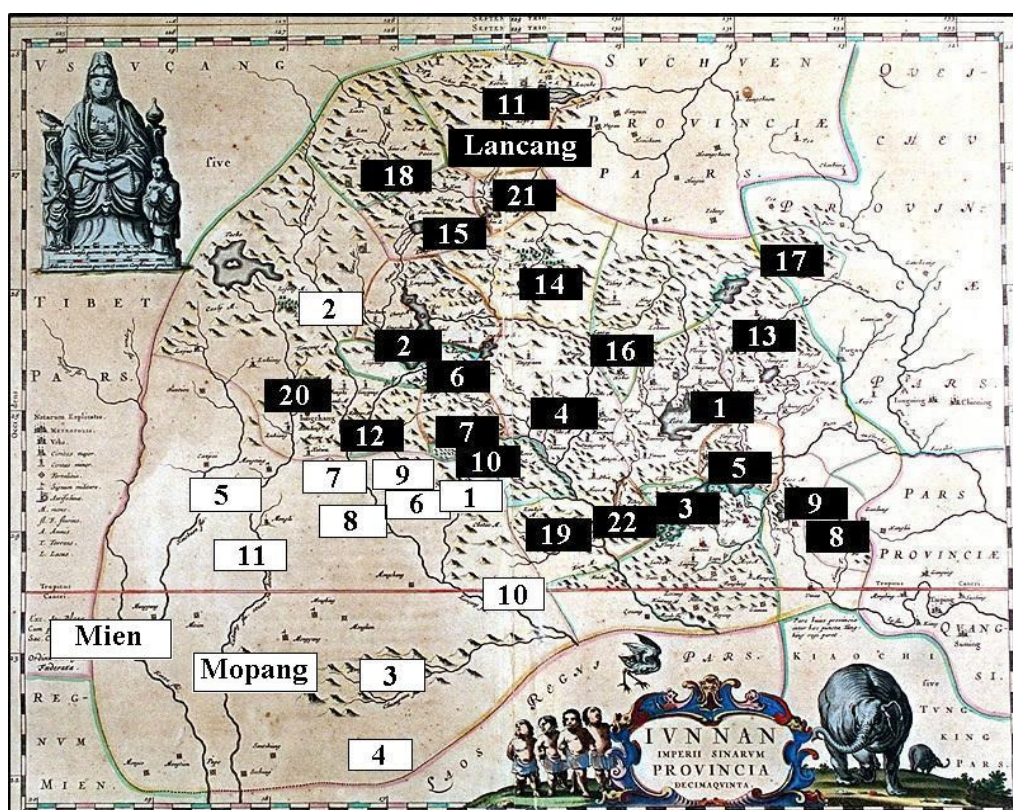
²⁴ Eveneens de huidige naam voor Laos. Waarschijnlijk lag dit gebied op het territorium van wat vandaag Laos is.

²⁵ Martini, 2002, Vol. 2, p. 840. Eigen vertaling.

²⁶ Dit is een regio in wat vandaag Myan Mar is.

²⁷ Eveneens de huidige naam voor Myan Mar. Waarschijnlijk lag dit gebied in wat vandaag Myan Mar is.

zo schrijft hij, er bestaan “niet veel notities”²⁸ over dit fort. Ook voor Mien verwijst hij naar Chinese bronnen waarin beweerd wordt dat de Chinezen dit ‘fort’ tijdens de Yuan-dynastie in een gevecht moesten verlaten en zelf niet weten of er nog mensen wonen²⁹. Aangezien Martini over andere, ‘provinciale’ forten sprak in termen van absolute macht voor de lokale leiders, maar toch ook over ondergeschiktheid aan de Chinese staat, kunnen aan de hand van bovenstaande informatie stellen dat de Chinese staat in Mopang en Mien niet alleen geen soldaten of bureaucraten gestationeerd had, maar dat het zelfs geen recente informatie had over deze ‘forten’. De kans is dus groot dat de staat geen enkele vorm van contact meer had met deze gebieden.

Figuur 4: De kaart van Yunnan uit de *Novus Atlas Sinensis* van Martino Martini, gepubliceerd in 1655 (bron: Martini, 2003.).
Cijfers in het zwart stellen de belangrijkste steden voor, cijfers in het wit de locaties met zelfbestuur.

Maar kunnen we erop vertrouwen dat deze informatie inderdaad gebaseerd was op Chinese bronnen uit dezelfde periode? In de *Sancai tuhui* 三才图会, opgesteld tijdens de

²⁸ Martini, 2002, Vol. 2, p. 840. Eigen vertaling.

²⁹ Martini, 2002, Vol. 2, p. 841.

late Ming-dynastie, vinden we een regionale beschrijving terug van de provincie Yunnan³⁰. Het valt op dat alle steden en militaire locaties die Martini vernoemd ook in deze beschrijving opgenomen zijn, al verschilt de volgorde soms licht. Ook de onderverdelingen *fu*, *junmin fu* en *zhou* komen overeen. Verder zijn er verschillende categorieën van andere locaties, waarvoor Martini het woord ‘fort’ gebruikte. Hier staan eveneens alle plaatsnamen opgetekend die Martini vernoemt, al zijn er ook enkele namen die niet in de lijst van Martini voorkomen. Het is dus niet ondenkbaar dat Martini onder meer deze bron gebruikte of dat hij een latere, herziene versie van deze regionale beschrijving hanteerde³¹. We kunnen in ieder geval stellen dat Martini’s informatie inderdaad gebaseerd was op Chinese bronnen³² en dat hij aan de hand van deze tekstuele informatie op zijn kaart de grenzen van China bepaalde. Op die manier gaf hij het Europese publiek als het ware een idee over het territorium van China zoals de Chinese elite die zag.

Uit de kaarten en de geografische beschrijvingen van Martini kunnen we dan afleiden dat Zuidwest-Yunnan in de eerste helft van de 17de eeuw niet door de centrale administratie werd bestuurd en dat zij geen soldaten of bureaucraten gestationeerd hadden in de regio. Nochtans beschouwden de Chinese bronnen die Martini raadpleegde deze gebieden blijkbaar wel degelijk als deel van het keizerrijk. Indien dit inderdaad zo was, dan kunnen we stellen dat de Chinese staat zijn macht projecteerde door bepaalde gebieden voor te stellen als deel van het keizerrijk, gebieden waar het feitelijk weinig recente informatie over had en waar het geen rechtstreekse controle over uitvoerde. Maar wordt deze stelling ook onderschreven door latere bronnen die onder impuls van de Chinese administratie werden geproduceerd?

De Kangxi-atlas³³ en het werk van du Halde

Tussen 1708 en 1718 werden verschillende (voornamelijk Franse) jezuïeten en Chinese ambtenaren door keizer Kangxi gevraagd om in het grootste geheim³⁴ een kaart te

³⁰ *Sancai tuhui* 三才图会, *dili* 地理, *juan* 2, p. 50.

³¹ De *Sancai tuhui* werd gepubliceerd in 1609, een goede 30 jaar voordat Martini in China arriveerde.

³² Martini zelf verwijst in zijn geografische beschrijving erg vaak naar “de Chinese auteur”. Martini, 2002, Vol. 2, pp. 811-841. Bovendien wordt de *Novus atlas sinensis* beschouwd als zijnde de eerste geografische beschrijving van China die volledig gebaseerd was op Chinese bronnen. Zie Vitiello, 2005, p. 194.

³³ In het Chinees bekend onder de naam *Huangyu quanlan tu* 皇輿全覽圖.

³⁴ Zie Hostetler, Laura, “Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps” in Akerman, (ed.), 2009, p. 102. Dit wijst erop dat het een strategisch erg belangrijk project betrof.

produceren van zijn rijk. Deze kaart werd in tegenstelling tot de meeste Chinese kaarten uit die periode op schaal gemaakt en is aldus een teken dat de keizer het nodig achtte dat er zo een kaart gemaakt werd. Volgens Hostetler gaat het hier dan ook om een “antwoord op globale omstandigheden die op een gelijkaardige wijze invloed hadden op [verschillende] wereldmachten”³⁵. Het was dus niet zo dat het Chinese keizerrijk de nieuwe technieken in de cartografie simpelweg kopieerde van Europa. Deze nieuwe cartografische werken waren immers een product van zowel de historische periode als van de plaats waar zij geproduceerd werden, aldus Hostetler³⁶. De jezuïeten bestudeerden niet alleen een hele reeks Chinese regionale beschrijvingen en cartografische werken, maar verzamelden ook nog eens een schat aan geografische informatie via lokale ambtenaren. Deze informatie werd dan geverifieerd met behulp van eigen metingen op het terrein³⁷.

Wanneer we in de Kangxi-atlas naar Yunnan kijken (figuur 5), zien we dat Zuidwest-Yunnan helemaal opgevuld werd en dat er wat betreft detailweergave geen verschil bestaat met andere delen van de provincie³⁸. Bovendien lijken de zuidwestelijke buitengrenzen van de provincie reëler weergegeven dan in de *Novus atlas sinensis*, maar ook bergketens, rivieren en plaatsnamen lijken erg precies opgetekend. Alles wijst erop dat de jezuïeten inderdaad de toestemming hadden om onder toezicht zelf metingen uit te voeren in deze gebieden. Zo weten we dat de Franse augustijn Guillaume Fabre-Bonjour (1670-1714), die samen met Xavier Ehrenbert Fridelli (1673-1743) aan de kaart van Yunnan werkte, in de afgelegen regio van Mengding 孟定 stierf aan malaria³⁹ en vervangen werd door Jean-Baptiste Régis (1663/4-1738). Omdat er bovendien geen grenzen tussen de administratieve centra werden aangegeven en omdat er op deze kaart verder geen verschillen bestaan in weergave tussen Zuidwest-Yunnan en de andere regio's van Yunnan, wordt gesuggereerd dat de hele regio onder het directe bewind stond van de Chinese staat. Dit zou impliceren dat men in vijftig jaar tijd een erg afgelegen en moeilijk toegankelijke regio wist

³⁵ Hostetler, 2001, p. 4. Eigen vertaling. Zie ook werk ter hand, hoofdstuk 1, pp. 6-7.

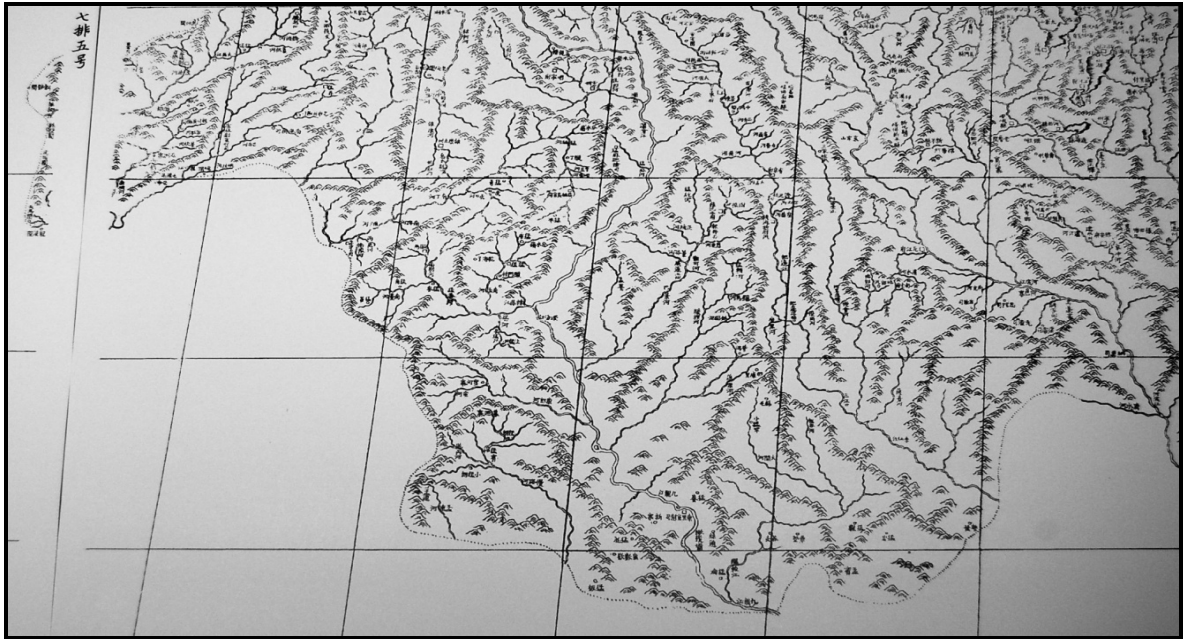
³⁶ Hostetler, 2001, p. 5.

³⁷ Foss, 1988, p. 229.

³⁸ Hetzelfde geldt voor de detailkaart van Yunnan, door d'Anville geproduceerd voor het werk van du Halde (bijlage 9). Deze atlas was gebaseerd op de Kangxi-atlas, zie lager.

³⁹ http://www.catholicdl.org/wangyi/hangwenb/5_4_0.htm (laatst geraadpleegd op 14/05/2010). Tekst uit de *Xinzuan yunnan tongzhi* 新纂云南通志, juan 180. Fabre-Bonjour was bovendien de enige niet-jezuïet die meewerkte aan de Kangxi-atlas.

te integreren in de centrale administratie van het keizerrijk.

Figuur 5: Zuidwest-Yunnan in de zogenaamde Kangxi-atlas. Uit: Wang Qianjin & Liu Ruofang, Vol. 1, 2007.

Maar was dit ook zo? Meer informatie omtrent Zuidwest-Yunnan tijdens deze periode kunnen we terugvinden in het werk van Jean-Baptiste du Halde (1674-1743), eveneens een Franse jezuïet. Hij reisde zelf niet naar China, maar verzamelde gegevens en verhalen van maar liefst zeventien jezuïeten die meewerkten aan de Kangxi-atlas, liet de bekende cartograaf d'Anville de Kangxi-atlas herwerken (bijlages 8 en 9) en publiceerde in 1736 een vierdelig boek over China⁴⁰. In het boek van du Halde zijn net zoals bij Martini ook geografische beschrijvingen opgetekend, geordend per provincie. Zo schrijft hij onder meer over de hoge bergen die vanuit Yunnan toegang verschaffen tot Tibet, waarbij ook Zuidwest-Yunnan ter sprake komt:

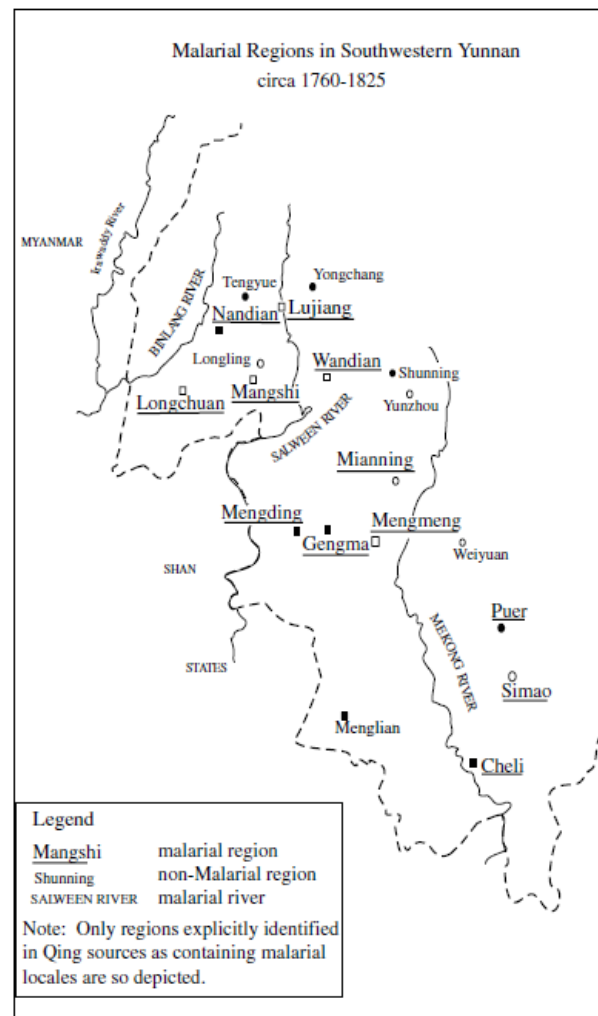
“De toegangswegen tot deze bergen, die ook een groot deel uitmaken van de westerse grenzen [van China], zijn niet beter versterkt dan deze in Sichuan, maar gelet op de omgeving volstaan zij om de veiligheid te verzekeren van de staat en van de handel die zij drijft met Ava via Tengyue. [...] Het is zelfs nog minder

⁴⁰ du Halde, 1736.

noodzakelijk om [versterkte] toegangswegen te voorzien naar de bergen in het zuiden van Yunnan en van China, langs de grenzen van Laos en Tong King: want behalve dat de lucht van dit land dodelijk is voor vreemdelingen⁴¹, is het zo dat alles er gedurende het grootste deel van het jaar onbebouwd is, wild, en vol met rivieren en zeer gevaarlijke stroomversnellingen. Dit zorgt ervoor dat er daar weinig Chinezen handel drijven, hetzij met Laos [...], hetzij met Tong King. [...] De Chinese natie heeft zijn overheersing uitgebreid tot aan deze ontoegankelijke bergketens, die in hun ontzaglijke lengten enkel onderbroken worden door grote rivieren, en waarvan het lijkt alsof ze gemaakt werden om als natuurlijke grens te dienen voor een groot koninkrijk.»⁴²

Het woordgebruik in deze passage is treffend. Ten eerste wordt hier beweerd dat China zijn ‘overheersing heeft uitgebreid’ (*étendu sa domination*). Het deed dat echter niet in heel Yunnan, maar slechts tot aan de bergketens die toegang verschaffen tot de gebieden waar ‘de lucht dodelijk is voor vreemdelingen’. Waarschijnlijk gaat het hier om malaria. Volgens Bello, die onderzoek deed naar de invloed van malaria op de opmars van de Chinese administratieve en militaire controle over Yunnan, hield malaria vrijwel heel Zuidwest-Yunnan in zijn greep (figuur 6).

Figuur 6: Malaria in Zuidwest-Yunnan. Uit: Bello, 2005, p. 297.

⁴¹ Hier wordt naar alle waarschijnlijkheid verwezen naar malaria, wellicht het grootste obstakel voor de Chinezen om aan invloed te winnen in de regio. Zie Bello, 2005, pp. 283-317. Zie ook werk ter hand, hoofdstuk 2, p. 25.
⁴² du Halde, 1736, Vol. 1, pp. 53-54. Eigen vertaling.

We kunnen hieruit besluiten dat Zuidwest-Yunnan nog steeds niet onder directe administratieve of militaire controle stond van het Chinese rijk. Inderdaad, wanneer we de geografische beschrijvingen van de belangrijkste steden in het werk van du Halde bestuderen, in dit geval één enkele lijst van 21 steden, zien we opnieuw dat al deze steden zich in Centraal-, Noord- of Oost-Yunnan bevinden. Het volstaat hier om aan te tonen dat deze stedenlijst grotendeels overeenkomt met de lijst van Martini⁴³:

du Halde⁴⁴	Martini	du Halde	Martini	du Halde	Martini
Yun Nan 云南	Iunnan	Quang Si 广西	Quangsi	Yuen Kiang 元江	Iuenkiang
Tali 大理	Tali	Chun Ning 顺宁	Xunning	Mong Hoa 蒙化	Munghoa
Ling Ngan 临安	Lingan	Ku Tsing 曲靖	Kiociing	Yung Chang 永昌	Iungchiang
Tchou Hiung 楚雄	Cuhiung	Yao Ngan 姚安	Yaogan	Yung Ning 永宁	Iungning
Tchin Kiang 潞江	Chinkiang	Ko King 鹤庆	Cioking	Yung Pe 永北	(Pexing) ⁴⁵
King Tong 景东	Kingtung	Vou Ting 武定	Vuting	Cai Hoa 开化	(Kiaohoa) ⁴⁶
Quang Nan 广南	Quangnan	Li Kiang 丽江	Likiang	San Ta (?)	/

Hieruit blijkt dat vrijwel alle steden die door du Halde beschreven worden, ook in de lijst van belangrijkste administratieve en militaire steden van Martini staan en dus dat geen van deze steden in Zuidwest-Yunnan gelegen is. Ook Yung Pe en Cai Hoa, hoewel niet opgenomen in de lijst van Martini, liggen niet in het zuidwesten van de provincie. Martini vermeldt echter wel twee steden die bijzonder dicht bij deze locaties gelegen waren: Pexing en Kaihoa. Waarschijnlijk werden de administratieve zetels in deze gebieden door de nieuwe Qing-dynastie verplaatst. San Ta is in deze lijst dan de enige uitzondering. Dit stadje ligt ten zuidwesten van Yung Chang, net binnen het gebied dat door Martini's stippellijn afgebakend werd als Zuidwest-Yunnan en tegen de westelijke buitengrens van de provincie. Laten we de beschrijving van deze stad nu van naderbij bekijken.

⁴³ De lijst met belangrijkste administratieve en militaire steden van Martini, niet Martini's lijst van provinciale en militaire forten.

⁴⁴ Ik neem hier telkens de exacte schrijfwijze over van du Halde. Zie du Halde, 1735, Vol. 1, 244-254. Karakters werden overgenomen uit de Kangxi-atlas. Zie Wang Qianjin & Liu Ruofang, 2007.

⁴⁵ Dit zijn twee verschillende locaties die echter zeer dicht bij elkaar lagen.

⁴⁶ Niet vernoemd door Martini in de geografische beschrijving, maar wel terug te vinden op diens kaart als Kiaohoa, ten oosten van Ling'an. Ook deze stad ligt dus niet in het door Martini afgebakende Zuidwest-Yunnan.

“21ste stad: San Ta Fou

Deze laatste stad, die grenst aan het koninkrijk Ava, is strikt genomen een oorlogstad, die dient om deze grensgebieden te verdedigen. Heel de regio bestaat uit bergen die als [natuurlijke] vestingmuur dienen voor de stad. De valleien worden geïrrigeerd door rivieren die het land vruchtbaar maken.”⁴⁷

Opnieuw is de bewoording hier van groot belang. Men spreekt immers van een oorlogstad (*ville de guerre*), hetgeen impliceert dat het territorium van en rond San Ta nog niet geconsolideerd werd. Verder wordt er door du Halde niet gesproken over andere locaties die zich eventueel in Zuidwest-Yunnan zouden bevinden zoals dat bij Martini wel het geval was⁴⁸. Toch hebben we voldoende informatie kunnen terugvinden om te stellen dat het Chinese keizerrijk ook in het begin van de 18de eeuw naar alle waarschijnlijkheid geen soldaten of bureaucraten permanent gestationeerd had in Zuidwest-Yunnan en aldus geen directe militaire of administratieve controle uitoefende over de regio. Interessant is dan dat er in de Kangxi-atlas geen verschil wordt gemaakt tussen deze regio en andere delen van China. Dit betekent dat men er bewust voor koos om Zuidwest-Yunnan voor te stellen als zijnde een integraal deel van het Chinese rijk en dat het door middel van cartografie geclaimde territorium niet overeen kwam met het in werkelijkheid gecontroleerde territorium. Als gevolg hiervan kunnen we stellen dat het keizerrijk China in Yunnan via cartografie inderdaad zijn macht projecteerde op regio's waarover het nog geen directe controle wist te vergaren.

De Qianlong-atlas en de *Daqing yitong zhi*

Zoals gezien in hoofdstuk twee, stelde de Chinese staat tijdens de Yongzheng-periode alles in het werk om Zuidwest-Yunnan onder centrale administratie en dus onder de directe controle van de Chinese staat te plaatsen. Dit kan ten minste gedeeltelijk verklaard worden door de productie van de Kangxi-atlas enkele decennia eerder. Hiermee ging men immers een afgebakende, territoriale voorstelling van het rijk bekrachtigen en aldus werd in de

⁴⁷ du Halde, Vol. 1, 1736, p. 254. Eigen vertaling.

⁴⁸ Denk aan de lijst met provinciale forten van Martini, zie hoger.

hoofden van de elite “een veranderlijk rijk met onduidelijke geografische en culturele grenzen getransformeerd in een schijnbaar stabiele en territoriaal goed gedefinieerde staat.”⁴⁹ Anders gezegd: China creëerde voor zichzelf een *geo-body*⁵⁰ dankzij de productie en de publicatie van de Kangxi-atlas, zowel in China als in het Westen⁵¹. Maar aangezien men geen directe controle uitoefende over Zuidwest-Yunnan, werd de druk groter om het *geo-body* van de staat dat men gecreëerd had te laten samenvallen met het in werkelijkheid gecontroleerde territorium. Zo meent ook Hostetler dat een belangrijke bestaansreden van een kaart erin ligt om territoriale claims te projecteren naar de toekomst⁵². Ook Winichakul schrijft: “een kaart anticipeert een ruimtelijke realiteit, niet andersom.”⁵³ We zagen reeds dat er volgens verschillende secundaire bronnen tijdens het bewind van de Yongzheng keizer inderdaad een agressief beleid werd gevoerd in Zuidwest-Yunnan, met als doel de lokale heersers in de regio te vervangen door een centrale administratie⁵⁴.

Maar laten we nu zelf enkele bronnen uit de Qianlong-periode bestuderen zodat we kunnen bepalen of de staat inderdaad als gevolg van de hierboven bestudeerde machtsprojectie zich ook op het terrein aan *empire-building* waagde. Wanneer we Yunnan bestuderen in bijvoorbeeld de Qianlong-atlas⁵⁵ (figuur 7), bemerken we niet meteen grote verschillen met de Kangxi-atlas. Deze nieuwe kaarten waren dan ook in grote mate gebaseerd op metingen die destijds door de jezuïeten uitgevoerd waren. Enkel in het noordoosten van de provincie kunnen we verschillen zien: daar heeft Yunnan aan territorium gewonnen van Sichuan. Het gaat hier louter om een hertekening van de provinciegrenzen, hoogst waarschijnlijk om praktische redenen. Verder lijken er op het eerste zicht geen andere grote verschillen te zijn met de Kangxi-atlas, want ook hier wordt cartografisch geen verschil gemaakt tussen Zuidwest-Yunnan en andere delen van de provincie. Maar wanneer we ons op de details concentreren, zien we dat bepaalde locaties in Zuidwest-Yunnan de administratieve titel *fu* 府 en daarmee een belangrijkere rol toebedeeld kregen. Om deze

⁴⁹ Akerman, (ed.), 2009, p. 7. Eigen vertaling.

⁵⁰ Terminologie van Winichakul. Zie Winichakul, 1994.

⁵¹ Hostetler, Laura, “Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps” in Akerman, (ed.), 2009, p. 115.

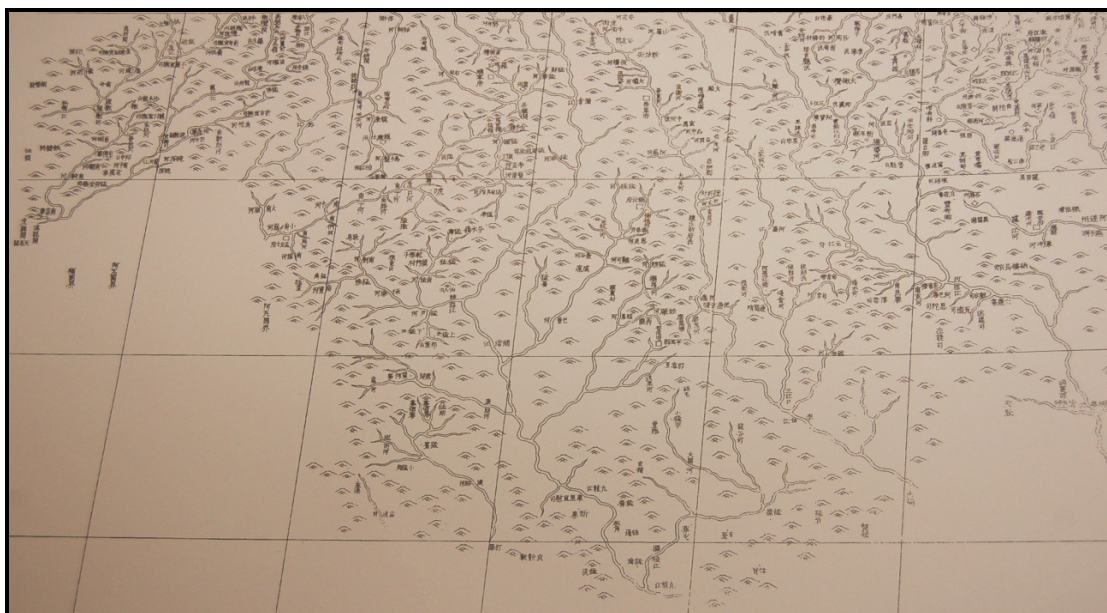
⁵² Hostetler, Laura, “Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps” in Akerman, (ed.), 2009, p. 131.

⁵³ Winichakul, 1994, p. 130. Eigen vertaling.

⁵⁴ Werk ter hand, hoofdstuk 2, pp. 26-27.

⁵⁵ Wang Qianjin & Liu Ruofang, 2007, Vol. 3.

veranderingen te bestuderen is het best dat we opnieuw een geografische beschrijving van de provincie onder de loep nemen.

Figuur 7: Zuidwest-Yunnan in de zogenaamde Qianlong-atlas Uit: Wang Qianjin & Liu Ruofang, Vol. 2, 2007.

In het boek *Daqing yitong zhi* 大清一统志, opgenomen in de *Siku quanshu* 四库全书 en eveneens samengesteld tijdens het bewind van keizer Qianlong, vinden we zo'n beschrijving terug⁵⁶. Laten we eerst en vooral deze nieuwe lijst van belangrijkste administratieve steden vergelijken met de lijst van du Halde:

SKQS ⁵⁷	du Halde	SKQS	du Halde	SKQS	du Halde
Yunnan 云南	Yun Nan	Zhaotong 昭通	/	Guangxi 广西	Quangsi
Qujing 曲靖	Ko King	Pu'er 普洱	/	Wuding 武定	Vou Ting
Lin'an 临安	Ling Ngan	Dali 大理	Tali	Yuanjiang 元江	Yuen Kiang
Chengjiang 澄江	Tchin Kiang	Chuxiong 楚雄	Tchou Hiung	Zhenyuan 镇沅	/
Guangnan 广南	Quang Nan	Yongchang 永昌	Yung Chang	Yongbei 永北	Yung Pe

⁵⁶ *Daqing yitong zhi* 大清一统志, *juan* 368-389.

⁵⁷ Belangrijkste administratieve steden in de volgorde waarop zij voorkomen. Zie *Daqing yitong zhi* 大清一统志, *juan* 368-389. Het pinyin-transcriptiesysteem werd gebruikt voor de plaatsnamen.

Kaihua 开化	Cai Hoa	Shunning 顺宁	Chun Ning	Menghua 蒙化	Mong Hoa
Dongchuan 东川	/	Lijiang 丽江	Li Kiang	Jingdong 景东	King Tong

Er zijn vier steden die niet voorkwamen in de beschrijvingen van du Halde: Dongchuan 东川, Zhaotong 昭通, Pu'er 普洱 en Zhenyuan 镇沅. Wanneer we deze plaatsnamen trachten terug te vinden in de Qianlong-atlas, dan zien we dat zowel Dongchuan als Zhaotong in Noordoost-Yunnan liggen en deel uitmaken van het territorium dat tijdens het bewind van Kangxi nog tot de provincie Sichuan behoorde. Zhenyuan, hoewel niet opgenomen in de beschrijvingen van du Halde, werd door Martini wel al vermeld als Chinyuen (figuur 4 – zwart nummer 10) en ligt net ten noorden van de stippellijn waarmee hij Zuidwest-Yunnan afbakende.

Pu'er daarentegen ligt centraal in Zuidwest-Yunnan en kan er dus op wijzen dat de Chinese staat inderdaad administratieve controle verworven had over ten minste een deel van deze regio⁵⁸. Aan Pu'er is in de *Siku quanshu*⁵⁹ een hele *juan* 卷 gewijd waarin onder andere het volgende staat opgetekend: “[...] tijdens het zevende jaar van Yongzheng⁵⁹ werd *Jiangnei liu banna*⁶⁰, [voorheen] geregeerd door Cheli-*xuanwei*⁶¹, afgesplitst. Dit werd de prefectuur Pu'er: één van de prefecturen ondergeschikt aan de provincie Yunnan.”⁶² Cheli werd dus opgesplitst door de Chinese staat en er werd een nieuwe prefectuur opgericht. Deze prefectuur stond, anders dan het Cheli van weleer, rechtstreeks onder het administratieve bewind van de provincie Yunnan (“隶云南省领县一”). Een deel van Cheli werd dus onder directe administratieve controle geplaatst, waardoor men voor het eerst ambtenaren en soldaten permanent stationeerde in Zuidwest-Yunnan⁶³. Dit vormde slechts het begin van het opnemen in het keizerrijk van het uiterste zuidwesten van de provincie Yunnan. Het zou immers nog tot de twintigste eeuw duren voordat de Chinese staat de

⁵⁸ Hetgeen onderschreven wordt door secundaire bronnen, zie werk ter hand, hoofdstuk 2, pp. 26-27.

⁵⁹ Het gaat hier om het jaar 1729.

⁶⁰ Een *banna* is een administratieve eenheid in de taal van de lokale Dai-volkeren. *Jiangnei banna* 江内六版纳 verwijst naar de zes administratieve eenheden ten oosten van de Mekong-rivier, die voordien onder het bewind van Cheli stonden.

⁶¹ Cheli 车里 komt overeen met het huidige Xishuangbanna 西双版纳. *Xuanwei* 宣慰 is een titel voor het territorium van een belangrijke lokale heerser, *tusi* 土司 of *xuanweishi* 宣慰使 genaamd.

⁶² *Daqing yitong zhi* 大清一统志, *juan* 377, p. 1b. Eigen vertaling.

⁶³ Zoals reeds aangegeven wordt dit onderschreven door secundaire bronnen. Zie werk ter hand, hoofdstuk 2, pp. 26-27.

malaria-gebieden in Zuidwest-Yunnan volledig wist te integreren in de staatsadministratie⁶⁴. Wat hier vooral van belang is, is dat de Chinese staat als gevolg van de exactere kaarten die zij met behulp van de Franse jezuïeten had geproduceerd, het noodzakelijk achtte het geclaimde territorium te laten samenvallen met het in werkelijkheid gecontroleerde territorium. Hierdoor werden sommige van deze voorheen ongecontroleerde gebieden geïntegreerd in de centrale administratie en maakten zij vanaf dat moment ook intrinsiek deel uit van de geopolitieke ruimte die gecreëerd werd door moderne cartografie en door de nieuwe notie van een exact afgebakend territorium. In feite was het dus omwille van de creatie van het *geo-body* van de Chinese staat door middel van moderne cartografie, dat lokale gemeenschappen in Zuidwest-Yunnan stilaan niet langer een soort tussenregio vormden of zelfbestuur konden genieten, en onomkeerbaar werden opgenomen in de Chinese staat. Met de woorden van Winichakul klinkt dat als volgt: “*the modern discourse of mapping was the ultimate conqueror*”⁶⁵.

Met het oog op het hierboven voorgestelde onderzoek kunnen we voorzichtig besluiten dat men tijdens de vroege Qing-dynastie nieuwe technieken in de cartografie gebruikte om de eigen macht te projecteren. Het onderzoek toont immers aan dat er tijdens de vroege Qing-dynastie naar alle waarschijnlijkheid een discrepantie bestond tussen het via cartografie geclaimde territorium en het territorium waarover men rechtstreekse militaire of administratieve controle uitoefende. Bovendien hebben we mede met behulp van secundaire bronnen kunnen aantonen dat deze machtsprojectie gevolgd werd door actie op het terrein, waarbij men erin slaagde om bepaalde gebieden die voorheen zelfbestuur genoten onder centrale administratie te plaatsen. Hiermee is het duidelijk dat men tijdens de vroege Qing cartografie aanwendde om een territoriale uitbreiding mogelijk te maken. De Chinese staat waagde zich tijdens die periode dus wel degelijk aan *empire-building* en nam daarmee deel aan ten minste één vroegmoderne ontwikkeling. Maar kunnen we een gelijkaardige conclusie trekken voor de etnografische bronnen uit deze provincie?

⁶⁴ Bello, 2005, p. 285.

⁶⁵ Winichakul, 1994, p. 129. Eigen vertaling.

4 Etnografische bronnen uit het vroegmoderne Yunnan

In dit laatste hoofdstuk proberen we te achterhalen of de Chinese staat met de productie van etnografische werken over de provincie Yunnan deelnam aan vroegmoderne tendensen zoals die elders in de wereld ook voorkwamen. Door middel van een analyse van enkele belangrijke tekstfragmenten, in combinatie met een vergelijkende studie van de *Huangqing zhigong tu* en twee *Miao Albums*, trachten we aan te tonen dat de Chinese staat zich niet enkel op geografisch en territoriaal vlak aan *empire-building* waagde, maar dat ze dat ook op demografisch en etnisch vlak deed. Maar laten we eerst deze werken even kort situeren en voorstellen.

Miao albums versus de Huangqing zhigong tu

Miao Albums zijn documenten door en voor de Chinese ambtenarij waarin men per provincie een geordend geheel van afbeeldingen en beschrijvingen opnam van de etnische minderheden die er leefden. Deze werken bestaan enkel van de provincies in het zuidwesten van China¹, omdat daar een groot aantal etnische groepen leefden die geen sterke banden hebben met een specifiek, afgebakend territorium. Deze zuidwestelijke gebieden werden daarom al sinds de Yuan-dynastie als deel van *China proper* beschouwd, waardoor men er in principe een beleid voerde van acculturatie aan de elitecultuur². Op het einde van het bewind van de Yongzheng keizer en bij begin van de regeerperiode van de Qianlong keizer, werden de eerste *Miao Albums* geproduceerd door de gouverneurs van de zuidwestelijke grensprovincies. Er zijn echter geen keizerlijke edicten gevonden die rechtstreeks de opdracht geven om deze albums te produceren³. Maar die hebben we wel voor de *Huangqing zhigong tu* 皇清职贡图⁴ [Geïllustreerde beschrijvingen van de tribuutgezanten van de Qing - verder HQZT], een verwant werk dat in dezelfde periode samengesteld werd. Laten we daarom eerst kijken naar het edict van de Qianlong keizer uit 1751, waarin hij de opdracht geeft om dit werk samen te stellen:

¹ Er zijn heel wat *Miao Albums* van de provincies Guizhou en Yunnan. Van de provincies Guangdong, Hainan, Hunan en Taiwan is er maar één exemplaar per provincie gekend. Zie Hostetler, 2001, pp. 213-219.

² Werk ter hand, hoofdstuk 2, p. 24.

³ Hostetler, Laura, "Introduction: Early Modern Ethnography in Comparative Historical Perspective" in Deal & Hostetler, (trans.), 2006, p. xxii.

⁴ Opgenomen in de *Siku quanshu* 四库全书.

“我朝統一寰宇。凡屬內外苗夷，莫不輸誠向化，其衣冠狀貌各有不同。今雖有數處圖像，尚未齊全。著將現有圖式數張，發交近邊各督撫，今其將所屬苗瑤梨壯以及外番眾，俱照此式樣，仿其形貌衣飾，繪圖送軍機處，彙齊呈覽。朕以幅員既廣，遐荒率服，俱在覆舍之內，其各色圖樣，自應存備，以昭王會之盛。各該督撫等或於接壤之處，俟其順便往來之時，或有人前往共幹。但須就便圖寫，不得特派專員。稍有聲張，以致或生疑畏。俟伊等奏事之便，傳諭知之。”⁵

“Onze dynastie heeft de hele wereld verenigd. De binnenlandse en buitenlandse barbaren tonen allen hun oprechtheid en keren zich naar de beschaving, maar hun kledij en voorkomen zijn allemaal verschillend. Hoewel wij reeds over illustraties beschikken van verschillende plaatsen, is [deze verzameling] nog niet volledig. Ik beveel om de verschillende voorbeeldillustraties die in ons bezit zijn naar de gouverneurs-generaal en gouverneurs van de grensgebieden te sturen, opdat zij naar deze voorbeelden het voorkomen, de kledij en de opsmuk optekenen van diegenen die tot de Miao-, Yao-, Li-, Zhuang- en buitenlandse barbarenvolkere behoren; om er illustraties van te maken en die naar het grootsecretariaat te sturen, zodat zij verzameld en geordend kunnen worden aangeboden ter inspectie. Omdat de omvang van ons rijk enorm is, geldt dit ook voor de afgelegen plaatsen en moeten deze hierin [dus] ook volledig worden opgenomen. Wat betreft de kleurrijke illustraties, die zouden [de gouverneurs-generaal en gouverneurs] zelf moeten opstellen, zodat deze de grootsheid van de *Wanghui*⁶ reflecteren. Elke gouverneur-generaal of gouverneur zal zich naar de grensgebieden begeven en zal wachten totdat [de barbarenvolkere] toevallig langskomen, of totdat er zich aanbieden voor een officiële gelegenheid. Zij mogen dit doen wanneer het hen past en er zal geen speciale ambtenaar voor aangesteld worden. Geef er weinig

⁵ *Qing shilu – Gaozong chun huangdi shilu* 清实录-高宗纯皇帝实录, *juan* 390, pp. 8b-9a. Eigen punctuatie. Deze tekst verschilt opmerkelijk veel van een andere versie van hetzelfde edict dat opgenomen werd in de HQZT zelf. Zie *Huangqing zhigong tu* 皇清职贡图, *juan* 7, p. 6.

⁶ Dit is een grote bijeenkomst van een groot aantal vorsten, edelen en tribuutgezanten. De *Wanghui* werd voor het eerst vermeld in de *Yizhou shu* 遗周书. Dit boek werd naar alle waarschijnlijkheid samengesteld tijdens de Westelijke Jin-dynastie (265-317 na Christus), anderen beweren dat het deel uitmaakte van de *Shangshu* 尚书.

ruchtbaarheid aan, om angst en argwaan te vermijden. Ik verwacht dat [de gouverneurs-generaal en gouverneurs hierover] rapporteren in een memorandum aan de troon. Verspreid dit edict en laat het weten.”⁷

Deze passage is in alle opzichten veelzeggend en kan ons iets vertellen over de functie en aard van de etnografische werken die geproduceerd werden tijdens de vroege Qing-dynastie. Laten we daarom eerst deze passage grondig analyseren. De keizer spreekt van het verenigen van de hele wereld en vervolgens van barbaren die zich naar de beschaving keren, zowel binnenlandse als buitenlandse. Dit zijn vrij banale uitdrukkingen die we wel vaker tegenkomen in keizerlijke edicten. Maar we zien ook dat de keizer in dit edict de woorden ‘grens’ (*bian* 边) en ‘grensgebieden’ (*jierangchu* 接壤处) in de mond neemt, waarmee hij concepten van staat en territorium niet lijkt te schuwen. Verder deelt hij expliciet mee dat de afbeeldingen en beschrijvingen die de gouverneurs-generaal en gouverneurs moeten opstellen bedoeld zijn voor het ‘grootsecretariaat’ (*junjichu* 军机处), belast met het ‘verzamelen en ordenen’ (*huiqi* 汇齐) van al deze informatie. Er wordt bovendien duidelijk gemaakt dat de werken moeten worden opgesteld volgens welbepaalde voorbeelden, in een poging uniformiteit na te streven. Hieruit kunnen we afleiden dat deze werken een uiterst politieke functie vervulden en dat zij strategisch belangrijk werden geacht: een geordend document met uniforme afbeeldingen en beschrijvingen geeft de centrale administratie immers een categorische indeling en definitie van deze volkeren zodat zij op een zo efficiënt mogelijke manier kunnen beheerd worden. Het strategisch belang van dit werk wordt nog onderstreept door de nadruk waarmee de keizer een zekere terughoudendheid vraagt van zijn ambtenaren wanneer zij zich naar de grensgebieden zullen begeven. Ook worden zij geacht om deze taak hoogst persoonlijk uit te voeren, mogen zij hiervoor geen ambtenaar aanstellen en drukt de keizer hen op het hart om niet al te veel ruchtbaarheid te geven aan deze opdracht. Dit zijn stuk voor stuk belangrijke passages die duidelijk maken dat het hier om een strategisch erg belangrijke opdracht gaat. Maar hoe verhoudt de HQZT zich tot de andere etnografische werken die tijdens de vroege Qing geproduceerd werden? Gelden de inzichten over het politieke karakter van dit werk ook voor andere etnografische werken uit die tijd?

⁷ Eigen vertaling met behulp van de vertaling van deze passage in Shintag, 2007, pp. 22-23.

Het is immers zo dat men tijdens de Qing-dynastie plots meer etnografische werken ging produceren dan voorheen, waarbij de nadruk steeds meer op directe observatie kwam te liggen. De mythische wezens die voorheen vaak in etnografische beschrijvingen voorkwamen, verdwenen stilaan omdat de informatie uit oudere bronnen steeds vaker getoetst werd aan waarnemingen op het terrein. De HQZT is ongetwijfeld het hoogtepunt van de etnografische inspanning die de Qing-staat leverde. Zo werden bijzonder veel afbeeldingen en beschrijvingen in het werk opgenomen, inclusief die van heel wat Europese volkeren⁸. Maar er bestonden nog tal van andere etnografische werken die eveneens tijdens het bewind van de Qianlong keizer werden opgesteld, zoals de eerste *Miao Albums*. Deze zijn qua vorm dan ook vrij gelijklopend, maar verschillen sterk in de manier van afbeelden en in de geografische omvang van de afgebeelde volkeren. Eerst en vooral vindt men in de HQZT per volk een afbeelding van telkens een man en een vrouw terug (figuur 8)⁹, vaak met een object dat iets vertelt over hun culturele praktijken. De achtergrond werd niet opgevuld, waardoor de nadruk op de mensen zelf en hun kenmerkende kledij komt te liggen. In de *Miao Albums* daarentegen vindt men uitgebreidere en minder formele afbeeldingen, waarop verschillende personen afgebeeld staan, steeds te midden een uitgebreid decor en vaak tijdens het uitvoeren van specifieke culturele handelingen. Zo komen we ook iets te weten over hun architectuur, eetgewoonten, economische activiteiten of woonomgeving (figuur 9).

Figuur 8: De Hei Luoluo in de HQZT. Uit: *Huangqing zhigong tu* 皇清职贡图, juan 7, p. 6.

Figuur 9: De Hei Luoluo in de *Diansheng yixi yinan yiren tushuo* 滇省迤西迤南夷人图说. Uit: Deimel, 2003, p. 4.

⁸ Zie Shintag, 2007.

⁹ De versie die opgenomen werd in de *Siku Quanshu* is weliswaar niet ingekleurd, maar er bestaan verschillende gekleurde versies van hetzelfde werk.

Ook in geografische omvang van de beschreven volkeren verschillen beide genres van elkaar. De HGZT was bedoeld als overzicht voor de keizer, een overzicht van alle volkeren die tribuut brachten aan het hof van de Qing. Het werk bevat dus afbeeldingen van een erg groot aantal volkeren, zowel uit overzeese gebieden als uit gebieden die beschouwd werden als deel van het keizerrijk. De *Miao Albums* behandelen daarentegen slechts één provincie of een deel van een provincie en werden specifiek gebruikt om de grensregio's op een efficiëntere manier te beheren. Zij waren daarom waarschijnlijk niet in de eerste plaats aan de keizer gericht, dan wel aan ambtenaren die de pas geïntegreerde gebieden in Zuidwest-China moesten besturen en aldus in contact traden met de lokale bevolking. Deze stelling wordt onderschreven door het feit dat *Miao Albums* enkel voor de zuidwestelijke grensgebieden werden geproduceerd. Ondanks deze verschillen getuigen beide genres volgens Hostetler “van het bestaan van een gedetailleerde en erg complexe taxonomie van [...] volkeren, hetgeen deel uitmaakte van de erg succesvolle pogingen tot *empire-building* van de Qing-staat”¹⁰ en bestaat de mogelijkheid dat de eerste *Miao Albums* een soort provinciale kladversies waren voor de HQZT¹¹. Hoe het ook zij, omdat de *Miao Albums* zich anders dan de HQZT focussen op de volkeren in de zuidwestelijke grensgebieden en omdat zij waarschijnlijk een politieke functie hadden die rechtstreeks gelinkt was aan het beheer van die grensregio's, zijn zij in het kader van ons onderzoek zo mogelijk nog interessantere documenten. Laten we dan nu zulk een *Miao Album* van de provincie Yunnan onder de loep nemen.

Het Yunnan-album van het Museum für Völkerkunde zu Leipzig¹²

Het Yunnan-album dat bewaard wordt in het Museum für Völkerkunde zu Leipzig draagt als titel *Diansheng yixi yinan yiren tushuo* 滇省迤西迤南夷人图说 [Geïllustreerde beschrijving van de Yi-volkeren uit West- en Zuid-Dian¹³ - verder DYYYYT] en is aldus uitermate geschikt voor ons onderzoek. Het album bevat 44 prenten, telkens op de rechterpagina, waarop 44 bevolkingsgroepen worden afgebeeld in felle kleuren, vervaardigd

¹⁰ Hostetler, Laura, “Introduction: Early Modern Ethnography in Comparative Historical Perspective” in Deal & Hostetler, (trans.), 2006, p. xx. Eigen vertaling.

¹¹ Hostetler, Laura, “Introduction: Early Modern Ethnography in Comparative Historical Perspective” in Deal & Hostetler, (trans.), 2006, p. xxii.

¹² Deimel, 2003.

¹³ *Dian* 滇 is de korte naam voor de provincie Yunnan en wordt vandaag nog steeds gebruikt voor sommige doeleinden. De naam komt van het gelijknamige meer, vlakbij de hoofdstad Kunming.

uit mineralen. Zoals reeds opgemerkt, kan er veel informatie uit deze prenten worden gehaald, bijvoorbeeld over de gewoonten, leefomgeving, architectuur en wijze van levensonderhoud van het afgebeelde volk. Op de linkerpagina staat telkens de bijhorende tekst waarin informatie opgenomen werd over hun gebruiken, zeden, voeding en ‘aard’. Ten slotte bevat het werk ook een inleiding, auteursnaam en datering, hetgeen niet vaak voorkomt bij *Miao Albums*¹⁴. Laten we daarom eerst een belangrijke passage uit de inleiding bekijken:

“我朝聲教遠諸，夷與漢人雜居者多。知向化讀書習禮。不惟列庠食餼者比比而出且綴科名登仕版者。亦頗有人服食喪悉變漢俗。諱言為夷矣。惟邊域巖棲穀處之輩，猶仍風。其種尚繁，此守土者之責，而醜類又不可不辨也。予濫芋仕籍曆篆滇之三迤，體訪治夷之情，而難易不齊。爰能耳目所及繪以四十四種並錄其概於端。非欲爭齊好異聊。備為治之採訪云。峇。乾隆五十三年歲著雍涪灘仲春如月。三楚賀長庚序。”¹⁵

“[...] De invloed van onze dynastie reikt ver en de Yi en Han leven [daarom] vaak gemengd. [De Yi] wisten zich naar de beschaving te keren, studeerden en oefenden zich in de rituelen. Niet enkel gaan sommigen naar school en eten ze granen, vele anderen onder hen bereikten een titel en een positie en verschijnen op de ambtenarenlijst. Er zijn ook aanzienlijk wat anderen die qua kleding, voeding, bruiloften en begravenissen de gebruiken van de Han goed kennen en erdoor veranderd werden. Zij vermijden het om Yi genoemd te worden. Enkel de generaties die in de bergen en dalen van de grensgebieden wonen, volgen nog steeds de Yi-gebruiken. Van dit soort [Yi] zijn er nog veel. Dit is de verantwoordelijkheid van de lokale leiders. Hun bedorven aard kan [dus] niet onbetwist blijven. Ik maak hierbij het werk van een onbekwame ambtenaar over, geschreven in een oude kalligrafiestijl en handelend over Oost-, Zuid- en West-Yunnan¹⁶. Ik heb zelf de omstandigheden kunnen waarnemen waarin de Yi

¹⁴ Hostetler, Laura, “Introduction: Early Modern Ethnography in Comparative Historical Perspective” in Deal & Hostetler, (trans.), 2006, p. xxii/xxiv.

¹⁵ Deimel, 2003, pp. I-II. Eigen punctuatie en vertaling.

¹⁶ Dit is immers hetgeen men bedoeld met *sanyi* 三迤. Zie Deimel, 2003, p 29.

geregeerd moeten worden en die zijn niet makkelijk. Daarom heb ik wat ik gehoord en gezien heb geïllustreerd in 44 delen en op het eind [telkens] de algemene omstandigheden opgetekend. Ik wens mij niet met anderen te meten of me van hen te onderscheiden. Ik heb dit voorbereid en deze materialen verzameld om [de Yi] te [kunnen] regeren.

Jaar 53 van Qianlong¹⁷, het jaar *chuyong tuntan*,

Mid-lente, tweede maand.

Voorwoord van He Changgeng uit Sanchu¹⁸.¹⁹

De auteur heeft het hier vooral over het verschil tussen de Yi 夷 en de Han 汉, over wat er al bereikt is sinds het onderwerpen van de Yi-volkeren en in welke mate zij zich ‘naar de beschaving’ (*xianghua* 向化) hebben gekeerd. Het is dus duidelijk dat deze auteur de mate van culturele aanpassing van de Yi-volkeren aan de Han-cultuur als maatstaf hanteert om het succes te meten van het beleid in de grensprovincie. Dat succes is blijkbaar aanzienlijk, al zijn er volgens de auteur nog erg veel Yi-volkeren in de ‘bergen en dalen van de grensgebieden’ die niet veranderd werden door de cultuur van de Han. Dit is volgens de auteur de schuld van de ‘bedorven aard’ (*choulei* 丑类) van diegenen die heersen over deze gebieden, een rechtstreekse sneer naar de lokale heersers van Zuidwest-Yunnan. Hiermee krijgen we meteen inzicht in de denkwereld van de Chinese elite tijdens de vroege Qing, die graag zo veel mogelijk perifere volkeren van het zuidwesten wilden accultureren aan de cultuur van de Han²⁰. Tot slot wordt er benadrukt dat de auteur in hoogsteigen persoon de gebieden in kwestie heeft bezocht en dat hij enkel hetgeen hij met ‘eigen ogen en oren heeft waargenomen’ (*neng muer suoji* 能耳目所及), opgetekend heeft. Hiermee is het duidelijk dat directe observatie voor deze auteur een belangrijk argument is om zijn werk kracht bij te zetten. Alleszins vindt hij het nodig om dit extra te benadrukken. Dit past dan ook helemaal in de argumentatie van Hostetler, die de nadruk op directe observatie vernoemt als één van

¹⁷ Dit is het jaar 1788.

¹⁸ Dit zou nabij het huidige Changsha zijn, hoofdstad van de provincie Hunan, of nabij Jiangling in het huidige Hubei. Zie Deimel, 2003, p. 29.

¹⁹ Eigen vertaling met behulp van de vertaling van deze passage in Deimel, 2003.

²⁰ Werk ter hand, hoofdstuk 2, p. 20.

de belangrijkste vroegmoderne ontwikkelingen²¹. Ook het waarom van dit werk is sterk gelinkt aan directe observatie en wordt in een volgende zin ook expliciet aan ons meegedeeld: “ik heb [...] deze materialen verzameld om [de Yi] te [kunnen] regeren”. Het is nu zonder meer duidelijk dat naast de HQZT ook de *Miao Albums* een erg politieke en strategische functie vervulden. Zij werden rechtstreeks gebruikt door de provinciale administratie om de lokale volkeren in de grensgebieden beter te kunnen regeren. Dit deed men via directe observatie en door hen op papier in te delen in groepen, met duidelijke verschillen in aard, kledij, eetgewoonten, enzovoort. Op die manier trachtte men deze volkeren te begrijpen, te veranderen en te integreren in de administratie van de Chinese staat.

We kunnen nu stellen dat zowel de HQZT als de *Miao Albums* geproduceerd werden om een geordend overzicht van verschillende niet-Chinese volkeren te verkrijgen. Met deze informatie trachtte men deze volkeren beter te beheren. In Zuidwest-Yunnan betekende dat dat men meer vat trachtte te krijgen op de grensregio's waar deze volkeren leefden. Maar de hierboven vertaalde en besproken teksten verraden ons slechts de intenties van de keizer en van de auteur van de DYYTYT omdat zij de uitdrukking zijn van het ideaalbeeld dat zij koesterden. De vraag is dan of deze intenties ook gereflecteerd worden in de etnografische informatie die in deze werken werd opgenomen. Met andere woorden, kunnen we aan de hand van die informatie aantonen dat men deze werken inderdaad aanwendde om *empire-building* te bewerkstelligen in Zuidwest-Yunnan?

Drie etnografische werken vergeleken

Laten we er voor ons vergelijkend onderzoek een derde etnografische bron bijnemen. De *Diansheng yiren tushuo* 滇省夷人图说²² [Geïllustreerde beschrijving van de Yi-volkeren in de provincie Dian – verder DYT] wordt bewaard in het Instituut voor etnologie en antropologie van de Chinese Academy of Social Sciences in Beijing. Het werk dateert uit 1818 en bevat maar liefst 108 kleurrijke illustraties met telkens een korte beschrijving die in de prent verwerkt werd en dus niet op een aparte pagina staat. De beschrijvingen zijn in het

²¹ Hostetler, Laura, “Contending Cartographic Claims? The Qing Empire in Manchu, Chinese and European Maps” in Akerman, (ed.), 2009, p. 94.

²² Chuai Zhenyu 揣振宇, 2009, Vol. 1.

algemeen wat korter dan die in de DYYTYT en omdat zij op de prent zelf geschreven staan, krijgen de illustraties meer nadruk (figuur 10). De beschrijvingen zouden van de hand van Bolin 伯麟 (1747-1824) zijn, destijds gouverneur-generaal van Guizhou en Yunnan.

Figuur 10: De Hei Luoluo in de *Diansheng yiren tushuo* 滇省夷人图说.

Uit: Chuai Zhenyu 揣振宇, 2009, Vol. 1, p. 18.

We houden het in het kader van dit onderzoek bij de hierboven voorgestelde werken. Deze werken werden immers met tussenperiodes van telkens om en bij de dertig jaar geproduceerd, zodat we in deze werken hopelijk een evolutie kunnen waarnemen wat betreft de in deze werken opgenomen etnografische informatie uit de provincie Yunnan. Wanneer we deze etnografische werken naast elkaar leggen, dan zien we inderdaad dat men in een tijdspanne van een goede zestig jaar van 36 naar maar liefst 108 bevolkingsgroepen gaat voor de provincie Yunnan.

Werk	HQZT	DYYT	DYT
Jaar	1761 ²³	1788	1818
Aantal bevolkingsgroepen	36	44	108

Het is dus zonder meer duidelijk dat men met de tijd systematisch meer bevolkingsgroepen ging onderscheiden in de provincie. Maar laten we om dit nauwkeurig te bestuderen eerst alle etnische groepen die vermeld staan in zowel de HQZT, de DYYT, als de DYT met elkaar vergelijken en alfabetisch in tabelvorm weergeven (bijlage 10). We kunnen dan verschillende zaken opmerken. Ten eerste zien we dat er telkens heel wat groepen bijkomen. Aangezien deze groepen voorheen blijkbaar niet gekend waren, kunnen we stellen dat men vanaf de regeerperiode van de Qianlong keizer steeds meer onderzoek verrichtte naar de verschillende bevolkingsgroepen in het zuidwesten en dat men op die manier meer bevolkingsgroepen hetzij ontdekte, hetzij onderscheidde. Maar wanneer we de tabel aandachtig bekijken, zien we dat het niet louter om verdere toevoegingen gaat. Zo is het duidelijk dat sommige groepsnamen in een later werk niet langer apart voorkomen, maar dat men soms een onderverdeling maakt binnen een groep uit het vorige werk. Deze subgroepen worden voortaan dan ook als aparte groepen opgenomen. Als voorbeeld kunnen de we Woni-groepen uit de tabel (bijlage 10) onder de loep nemen (figuur 11).

	HQZT	DYYT	DYT
Bai woni 白窝泥			*
Hei Woni 黑窝泥		*	*
Nuobi (woni) 糯比(窝泥)		*	*
Piaotou Woni 瓢头窝泥		*	
Woni 窝泥	*		*

Figuur 11: De Woni-groepen (uit de tabel van bijlage 10).

We zien hier dat de HQZT enkel de Woni als hoofdgroep vermeldt. In de DYYT daarentegen, wordt deze aparte groep niet langer opgenomen, maar bemerken we wel drie subgroepen. Blijkbaar werd er dus via onderzoek een specificering van een voorheen reeds

²³ Shintag, 2007, p. 28.

gekende groep doorgevoerd. Het opsplitsen in subgroepen duidt logischerwijs op een toename van informatie betreffende deze bevolkingsgroep, waardoor men binnen de hoofdgroep een sterke culturele variatie ontdekte. Deze specificering van bevolkingsgroepen laat samen met het steeds toenemende aantal groepen zien dat er intensiever dan voorheen werd gewerkt aan bestaande categorieën. Toch zien we ook dat het zelfs daar niet bij blijft. In de DYT vinden we immers opnieuw de hoofdgroep en twee van de subgroepen uit de DYYT terug, maar ook een geheel nieuwe subgroep. Deze complexe evolutie tussen de verschillende etnografische werken wordt nog duidelijker wanneer we de Luoluo-groepen uit de tabel halen (figuur 12).

	HQZT	DYYT	DYT
Axie luoluo 阿蝎猓猓			*
Azhe luoluo 阿者猓猓	*		*
Bai luoluo 白猓猓	*	*	*
Datou luoluo 大头猓猓		*	
Ge luoluo 葛猓猓			*
Hai luoluo 海猓猓	*		*
Hei luoluo 黑猓猓	*	*	*
Luoluo 猓猓		*	*
Luwu luoluo 鲁屋猓猓	*		*
Miao luoluo 妙猓猓	*		*
Pisha luoluo 披沙猓猓			*
Pula luoluo 普拉猓猓			*
Qian luoluo 乾猓猓	*		*
Sami luoluo 撒弥(猓猓)	*		*
Sawan luoluo 撒完猓猓			*

Figuur 12: De Luoluo-groepen (uit de tabel van bijlage 10).

Voor de Luoluo-groepen zien we een zeer eigenaardige evolutie. In de HQZT is er sprake van acht zulke groepen, waarbij de hoofdgroep geen aparte vermelding krijgt. In de DYYT zijn er dat plots maar vier, inclusief de Luoluo als hoofdgroep. In de DYT staan er dan weer veertien van deze groepen vermeld. Men kan stellen dat hier sprake is van telkens een volledige evaluatie van bestaande categorieën. Men ging blijkbaar telkens opnieuw deze bestaande categorieën in vraag stellen, herorganiseren, verbeteren en uitbreiden totdat zij het best overeenkwamen met de nieuwe waarnemingen. Dit kan een aanwijzing zijn dat deze

informatie, maar vooral ook de juistheid van deze informatie, erg belangrijk geacht werd.

Samen met de teksten die hierboven reeds geanalyseerd werden, zouden we dus kunnen beweren dat deze werken inderdaad geproduceerd werden om lokale bevolkingsgroepen beter te leren kennen, met als doel hen uiteindelijk rechtstreeks te gaan beheren. Hiermee zou dit onderzoek de hypothese van Hostetler inderdaad onderschrijven. Toch moeten we erg voorzichtig zijn met zo'n bewering omdat zij gebaseerd is op de analyse van een zeer beperkt aantal werken en nagenoeg geen uitsluitsel biedt over het verband tussen de in deze werken opgenomen informatie. Dit soort onderzoek maakt bovendien gebruik van bepaalde veronderstellingen die erg logisch lijken en misschien ook correct zijn, maar die niet waterdicht zijn²⁴. Laten we echter toch een stap verder gaan en specifiek de bevolkingsgroepen uit Zuidwest-Yunnan onder de loep nemen. Kunnen we op die manier en specifiek voor deze regio aantonen dat men tijdens de vroege Qing voor het eerst ook hier meer gegevens ging vergaren over de bevolkingsgroepen die er leefden?

We proberen deze vraag te beantwoorden door ons te focussen op de groepen waarvan men in de beschrijvingen expliciet beweert dat zij in Zuidwest-Yunnan te vinden zijn. We kunnen dan alle vermelde locaties ophoofden en het aantal bevolkingsgroepen per locatie aangeven (figuur 13). Hierbij moeten we wel opmerken dat de verschillende werken op een verschillende manier plaatsnamen aanduiden. Zowel de HQZT als de DYT doen dat door enkel de prefectuur te vernoemen, in dit geval steeds Pu'er. Soms staat er in de DYT nog een specificering achter en ook in de HQZT vinden we soms een ietwat uitgebreidere plaatsbepaling terug, zij het in de beschrijvingen. We laten deze specificeringen hier echter achterwege omdat zij geen meerwaarde zouden betekenen voor dit onderzoek. In de DYYT ten slotte, wordt geen prefectuur genoemd, dan wel een specifieke regio of district. De meeste van de hierin vermelde gebieden behoorden destijds ook tot de prefectuur Pu'er. Hoewel de plaatsnamen dus op een verschillende manier worden aangeduid, is het duidelijk dat er met de tijd een grote toename is van het aantal vernoemde bevolkingsgroepen voor Zuidwest-Yunnan (figuur 13).

²⁴ Ik denk bijvoorbeeld aan de hierboven gegeven toelichting over de evolutie tussen de verschillende werken.

Bron	Vermelde locatie	Aantal
HQZT (6) ²⁵	Pu'er 普洱	1
	Yongchang 永昌 (西南界) ²⁶	1
	Verschillende ²⁷	4
DYYT (18)	Miandian 缅甸	1
	Mianning 缅宁	1
	Ning'er 宁洱	8
	Simao 思茅	3
	Weiyuan 威远	1
	Niet-specifiek ²⁸	1
	Verschillende	3
DYT (18)	Pu'er 普洱	16
	Yongchang Tengyue 永昌腾越 ²⁹	2

Figuur 13: Het aantal bevolkingsgroepen per locatie.

Vooraf tussen de HQZT en de DYYT is er een groot verschil in aantal waar te nemen. Dit suggereert wellicht dat men ergens tussen 1761 en 1788 voor het eerst heel wat meer informatie wist te verzamelen over de bevolkingsgroepen in Zuidwest-Yunnan. Want hoewel het totaal aantal categorieën in beide werken slechts vermeerdert van 36 naar 44 bevolkingsgroepen, is er voor de zuidwestelijke bevolkingsgroepen een toename waar te nemen van zes tot maar liefst achttien groepen. Ook de DYT vermeldt achttien groepen voor Zuidwest-Yunnan. Het lijkt dus erg aannemelijk om te stellen dat men tijdens deze periode voor het eerst in contact trad met vele van deze groepen, dankzij het oprichten van onder meer de nieuwe prefectuur Pu'er³⁰ en de oproep van de keizer om deze groepen te identificeren en te bestuderen³¹. Misschien was dit inderdaad het geval, al is ook hier voorzichtigheid geboden om redenen die hierboven reeds vermeld werden.

²⁵ Hier worden enkel die groepen vernoemd die opgenomen werden onder de provincie Yunnan. Groepen uit Zuidwest-Yunnan die eventueel elders in de HQZT zouden voorkomen, passen niet in ons onderzoek over *empire-building* in de provincie Yunnan. Hieruit volgt namelijk dat deze groepen niet meteen gelinkt werden aan deze provincie.

²⁶ Yongchang 永昌 ligt net buiten het door ons afgebakende Zuidwest-Yunnan. Er wordt echter bij één groep vermeld dat deze groep in het uiterste zuidwesten van de prefectuur te vinden is, hetgeen wel binnen het door ons afgebakende zuidwesten van de provincie ligt.

²⁷ Hiermee wordt bedoeld dat er verschillende plaatsnamen genoemd werden voor deze groepen, inclusief plaatsnamen uit Zuidwest-Yunnan.

²⁸ Hiermee wordt bedoeld dat men geen specifieke plaatsnaam vernoemd, maar dat het wel erg duidelijk is dat deze groepen in Zuidwest-Yunnan wonen (bijvoorbeeld: 'de zuidwestelijke grensgebieden').

²⁹ Tengyue ligt in Zuidwest-Yunnan. Het was echter ondergeschikt aan Yongchang 永昌, een stad die net buiten het door ons afgebakende Zuidwest-Yunnan ligt. Enkel die groepen waarbij men specifiek Tengyue vermeldde, werden dus in deze lijst opgenomen.

³⁰ Werk ter hand, hoofdstuk 2, p. 26.

³¹ Zie boven.

Case study: de Mangzi

Met het oog op de beperkingen van voorgaand onderzoek, zullen we nu de etnografische beschrijvingen en afbeeldingen bestuderen van één van de bevolkingsgroepen uit Zuidwest-Yunnan die opgenomen werden in elk van de drie werken. Omdat men in de HQZT slechts één bevolkingsgroep opnam waarvan de zuidwestelijke prefectuur Pu'er als voornaamste woonplaats wordt genoemd en omdat deze groep ook in de andere werken wordt vermeld, is deze in het kader van ons onderzoek wellicht de interessantste *case study*. Laten we daarom de etnografische beschrijvingen en afbeeldingen van deze groep, Mangren 莽人 of Mangzi 莽子³² genaamd, onder de loep nemen zodat we kunnen bepalen of er een evolutie merkbaar is tussen de verschillende werken³³.

Wanneer we de vertaling van de etnografische beschrijving in de HQZT (bijlage 11) vergelijken met die van de DYYT (bijlage 12) bemerken we alvast geen zuiver tekstuele link zoals zo vaak het geval is bij Chinese historische bronnen en zoals ook Hostetler een link ontdekte in sommige etnografische beschrijvingen uit de provincie Guizhou³⁴. Er werd voor de beschrijvingen van de Mangzi naar alle waarschijnlijkheid dus niet geleend bij oudere werken. Wat verder meteen opvalt is dat men in de HQZT spreekt van Mangren, terwijl men in de DYYT de term Mangzi verkiest en hen aanduidt als zijnde *yimin* 夷民, hetgeen een negatievere bijklank heeft. Inderdaad, terwijl de beschrijving in de HQZT zeer zakelijk en neutraal overkomt, laat men zich in de DYYT eerder negatief uit over deze bevolkingsgroep en beschrijft men hen werkelijk als barbaren: zij lopen blootsvoets, tatoeëren zichzelf en eten graag zure dingen. Toch wordt ook opgemerkt dat zij tribuut betalen en gehoorzaam zijn. Het is een belangrijk verschilpunt, al kan dit misschien simpelweg toegeschreven worden aan het verschil in stijl tussen de HQZT en de *Miao Albums*.

Ook wanneer we de beschrijving in de DYT aandachtig bekijken, bemerken we geen enkele tekstuele link met de oudere beschrijvingen. Het staat dus vast dat men voor deze bevolkingsgroep telkens besloot om niet te kopiëren van oudere bronnen, die volgens de Chinese traditie nochtans een belangrijk precedent vormden. Ook hierin kan men eventueel

³² In de HQZT opgenomen als Mangren 莽人. Soms werd het karakter 莽 vervangen door 莽.

³³ Voor afbeeldingen, beschrijvingen en vertalingen van de Mangren of Mangzi in deze werken, zie bijlages 11, 12 en 13.

³⁴ Hostetler, 2001, p. 131.

een evolutie naar meer aandacht voor exacte waarnemingen zien, al lijkt ook dit een voorbarige conclusie. Bij de DYT ligt de nadruk zoals gezegd eerder bij de afbeelding, waardoor de tekstuele informatie korter is en waardoor de vergelijking moeilijker wordt. Maar laten we voor elk werk toch ook eens kijken naar het soort informatie dat meegedeeld wordt in de beschrijvingen van de Mangzi (figuur 14).

	HQZT	DYYT	DYT
Appreciatie	*	*	*
Culturele gebruiken	*	*	*
Fysieke kenmerken	*	*	
Geschiedenis	*		
Herkomst	*		
Kledij	*	*	*
Taal			*
Woonplaats	*	*	*

Figuur 14: Het soort informatie dat opgenomen werd in de beschrijvingen van de Mangzi.

We zien hier duidelijk dat er met de tijd vreemd genoeg sprake is van steeds minder verschillende soorten informatie, met informatie over hun taal als enige uitzondering. Deze evolutie is uiteraard logisch voor de DYT omwille van de hierboven vermelde redenen, maar ook tussen de HQZT en de DYYT bemerken we deze evolutie. We kunnen hierin misschien de reflectie zien van het steeds opnieuw invullen van informatie over dit volk om op die manier tot zo correct mogelijke beschrijvingen te bekomen, omdat men merkte dat oudere beschrijvingen niet klopten. Toch is het bijzonder vreemd dat men steeds minder uitgebreide beschrijvingen ging produceren over een volk dat binnen deze tijdspanne net steeds beter gekend zou moeten zijn.

Laten we daarom ook de afbeeldingen van naderbij bekijken. Zoals hierboven vermeld, ligt de nadruk in de HQZT op de fysieke verschijning. De achtergrond is dan ook wit, zodat de personen los van hun natuurlijke omgeving of culturele handelingen werden afgebeeld. Geheel volgens het patroon van de HQZT, vinden we voor de Mangzi een afbeelding terug van een man en een vrouw, beiden volledig gekleed. De vrouw houdt een kalebas in haar handen, waarvan ook sprake in de bijhorende tekst. De afbeeldingen zijn dus sober, kleurloos

en leunen aan bij de tekstuele beschrijving. Op de afbeelding die opgenomen werd in de DYYYT zien we de Mangzi in hun natuurlijke omgeving. Het landschap lijkt niet typisch voor Zuidwest-China, aangezien enkel een boom wordt afgebeeld. Wel wordt er een olifant afgebeeld, een dier dat enkel in het uiterste zuidwesten van Yunnan voorkwam en gebruikt werd als lastdier aan de grens met Birma. Hoofddekensels zijn groter dan op de afbeeldingen van de HQZT, de kledij is dan weer een stuk korter. Als attributen werden onder meer een korte sikkel en een grote waaier afgebeeld. De afbeelding is erg kleurrijk en minder formeel dan die in de HQZT. Het valt op dat we op deze afbeelding heel wat zaken terugvinden die niet vermeld worden in de beschrijving.

In de DYT ten slotte, vinden we een erg grote en gedetailleerde afbeelding terug. Ook hier bestaat het decor uit een boom en een op het eerste zicht eerder banaal Chinees landschap. Er werden geen dieren afgebeeld. Het voornaamste culturele gebruik waarover men in de beschrijving spreekt, vormt tevens de focus van de afbeelding. De kledij is schaarser dan op de afbeelding in de DYYYT. Hiermee is het duidelijk dat er geen rechtlijnige evolutie kan opgemerkt worden wat betreft deze drie afbeeldingen. Kledij wordt weliswaar steeds schaarser en de Mangzi worden in de *Miao Albums* ietwat negatiever afgebeeld dan in de HQZT, maar de handelingen en culturele gebruiken die centraal staan zijn telkens zeer verschillend.

Ook met behulp van deze *case study* kunnen er dus geen eenduidige en heldere conclusies voorgesteld worden. Er is zowel voor de beschrijvingen als voor de afbeeldingen een duidelijk verschil te merken tussen de HQZT en de *Miao Albums*, maar we zien geen duidelijke tekstuele of visuele linken tussen de verschillende werken. Omdat zowel de beschrijvingen als de afbeeldingen van de Mangzi zeer verschillende aspecten voorstellen van deze bevolkingsgroep, is het zeer moeilijk om een evolutie te bemerken. Wellicht kan verder onderzoek hier meer duidelijkheid in brengen.

Op basis van de tekstanalyses en het hierboven gevoerde onderzoek, zouden we kunnen besluiten dat de informatie over de bevolkingsgroepen in Zuidwest-Yunnan die men in deze etnografische werken opnam, gebruikt werd door de ambtenaren van de vroege Qing om vat te krijgen op die bevolkingsgroepen en daarmee ook op de grensgebieden waar men nog maar

pas ambtenaren of militairen permanent gestationeerd had³⁵. Aldus vervulden zij allicht een erg belangrijke en misschien zelfs cruciale rol in de pogingen van de centrale overheid om zich in de zuidwestelijke grensgebieden aan *empire-building* te wagen. Deze hypothese lijkt logisch en kan ten minste voor een deel onderbouwd worden door bovenstaand onderzoek, al blijft zij gebaseerd op veronderstellingen en kan zij vooralsnog niet voldoende overtuigend gebracht worden.

³⁵ Werk ter hand, hoofdstuk 3.

Conclusie

In het eerste hoofdstuk zagen we hoe bepaalde vroegmoderne ontwikkelingen ontstonden en waarom cartografie en etnografie hierbij een belangrijke rol speelden. We kozen daarbij voor een historische visie die vaak aangeduid wordt met het begrip *connective history*¹, waarbij men de geschiedenis neerschrijft aan de hand van gelijkaardige processen van verandering in verschillende werelddelen of staten die alle een evenwaardige plaats krijgen in deze geschiedenis. We hanteerden deze visie omdat zij de meest bruikbare leek in het kader van ons onderzoek: we wilden immers te weten komen of het Chinese keizerrijk deelnam aan ontwikkelingen die ook elders in de wereld plaatsgrepen en zo ja, op welke manier dat gebeurde. Maar het spreekt voor zich dat men dit ook kan bestuderen vanuit een andere historische visie. Er zijn inderdaad vele academici die het Chinese keizerrijk geen belangrijke plaats toedichten in de vroegmoderne wereld². Deze verschillende visies zorgen wellicht voor verschillende hypotheses en accenten, maar zij dragen stuk voor stuk bij tot het beter begrijpen van de geschiedenis.

In hoofdstuk twee gingen we op zoek naar Yunnan tijdens de Vroegmoderne Tijd, waarbij we deze regio centraal zetten en niet langer beschouwden als een perifere regio van *China proper*. Zo werd het duidelijk dat Yunnan destijds een tussenregio of overgangsland was, waar China samen met andere invloedrijke staten wedijverde voor meer macht en invloed. Verder namen we via secundaire literatuur het etnische beleid in de provincie onder de loep, alsook de activiteiten van de vroege Qing in deze regio. Uit deze selectie van secundaire literatuur bleek dat heel wat academici het er over eens zijn dat de Chinese staat zich tijdens deze periode wel degelijk aan *empire-building* waagde in de provincie Yunnan³.

Hoofdstuk drie plaatste vroegmoderne cartografie uit de provincie centraal. We zagen dat men tijdens de vroege Qing gebruik maakte van nieuwe cartografische technieken om een *geo-body* te creëren voor de Chinese staat⁴ en dat er zeer waarschijnlijk een discrepantie bestond tussen het door de Qing geclaimde territorium en het territorium waar men werkelijk administratieve controle op uitoefende. We gebruikten voor dit onderzoek heel wat Westerse

¹ Zie Perdue, Peter C., "The Qing Empire in Eurasian Time and Space: Lessons from the Galdan Campaign" in Struve, (ed.), 2004, p. 83.

² Denk aan Burke en Lieberman. Zie werk ter hand, hoofdstuk 1, pp. 9-10.

³ Werk ter hand, hoofdstuk 2, pp. 24-28.

⁴ Werk ter hand, hoofdstuk 3, p. 47.

bronnen, te meer omdat deze vrijwel steeds op schaal getekend werden en zich dus beter lenen voor dit soort onderzoek dan traditionele Chinese cartografie. Het spreekt dan ook voor zich dat we deze bronnen omzichtig moeten gebruiken. Toch kunnen we aan de hand van dit onderzoek en dankzij de combinatie van Westerse, Chinese en secundaire bronnen vrijwel met zekerheid stellen dat het Chinese keizerrijk zich met behulp van cartografie destijds wel degelijk aan *empire-building* waagde in het zuidwesten van de provincie Yunnan.

Het onderzoek in hoofdstuk vier was ietwat problematischer. De tekstanalyses gaven ons een goed beeld van de politieke betekenis en het beoogde doel van de productie van etnografische werken uit die periode. Anderzijds konden we aan de hand van het vergelijkend onderzoek weinig uitsluitel bieden over de in deze werken opgenomen etnografische informatie, vooral dan wat betreft de bevolkingsgroepen uit Zuidwest-Yunnan. Wellicht zal verder onderzoek hier meer duidelijkheid brengen, bijvoorbeeld wat betreft de relatie tussen de verschillende etnografische werken uit de provincie en over de manier waarop etnografische informatie uit Zuidwest-Yunnan voorgesteld werd.

Deze thesis draagt mijns inziens op twee manieren bij tot het debat over de plaats van het Chinese keizerrijk in de vroegmoderne wereld. Ten eerste onderschrijft het resultaat van het cartografisch onderzoek de hypothese van Hostetler, namelijk in de bewering dat men tijdens de vroege Qing nieuwe technieken in de cartografie ging aanwenden om bepaalde regio's beter te gaan controleren en om ze vervolgens te integreren in het keizerrijk. Verder onderzoek kan ons ongetwijfeld een betere en correctere analyse opleveren, maar de conclusie die we uit ons cartografisch onderzoek konden trekken, lijkt desalniettemin stevig onderbouwd. Aldus kunnen we stellen dat het Chinese keizerrijk deelnam aan ten minste één vroegmoderne ontwikkeling en vooral: dat zij dat ook deed in de strategisch erg belangrijke grensgebieden van de provincie Yunnan. Hieruit volgt dan dat de vroege Qing in dat opzicht inderdaad integraal deel uitmaakte van de vroegmoderne wereld, zoals Hostetler beweert.

Ten tweede is het duidelijk dat, wanneer toegepast op Yunnan, Hostetler's etnografisch onderzoek aangaande de provincie Guizhou niet voldoende uitsluitel biedt over de evolutie en de herkomst van informatie over bevolkingsgroepen uit het zuidwesten van de provincie. Guizhou was tijdens de vroegmoderne tijd volgens Hostetler een grensregio, in die zin dat grote delen van de provincie tijdens de vroegmoderne periode nog niet onder controle

stonden van de Chinese staat. Toch was het slechts een kwestie van tijd vooraleer de staat zou doordringen tot de meest afgelegen regio's van de provincie. Guizhou werd immers omringd door regio's waar de Han een demografische meerderheid vormden, zoals de *bazi* van Noordoost-Yunnan. De provincie bevond zich daarom in zijn geheel volledig binnen de invloedssfeer van de Chinese staat. In Yunnan daarentegen wedijverde de Chinese staat samen met andere invloedrijke staten voor meer macht en territorium. De situatie in Yunnan was in die zin vele malen complexer dan die in Guizhou, omdat er dus meer factoren een rol speelden. Dit verklaart wellicht gedeeltelijk waarom ons etnografisch onderzoek geen duidelijke resultaten opleverde.

Laten we hopen dat deze thesis een begin zal maken aan de studie van het vroegmoderne Yunnan. Een studie die erg belangrijk is wanneer we de plaats van China in de vroegmoderne wereld willen bestuderen, omdat het één van de belangrijke grensregio's vormde waar de Chinese staat in contact trad met zijn burens en dus ook met de rest van de wereld. Wat er in Yunnan plaatsgreep, was meer nog dan de gebeurtenissen in Guizhou of andere zuidwestelijke regio's, erg belangrijk voor de verdere ontwikkelingen in China en in de rest van de wereld. Omwille van zijn etnische complexiteit, grillige topografie en diverse klimaat vormde Yunnan als het ware de ultieme uitdaging voor het staatsvormingsproject van de Qing. C.P. FitzGerald schreef daarover ooit het volgende neer:

“Yunnan is a special case, a kind of test to which the whole process of Chinese cultural and political expansion can be subjected. It could be seen as the model which further expansion would follow, if or when it becomes politically feasible; or it can be seen as the furthest possible limit of Chinese incorporation of a region formerly non-Chinese.”⁵

Laat dit mooie citaat een oproep en motivatie zijn voor meer onderzoek omtrent de historische ontwikkeling van de provincie Yunnan en van haar relatie met de Chinese staat.

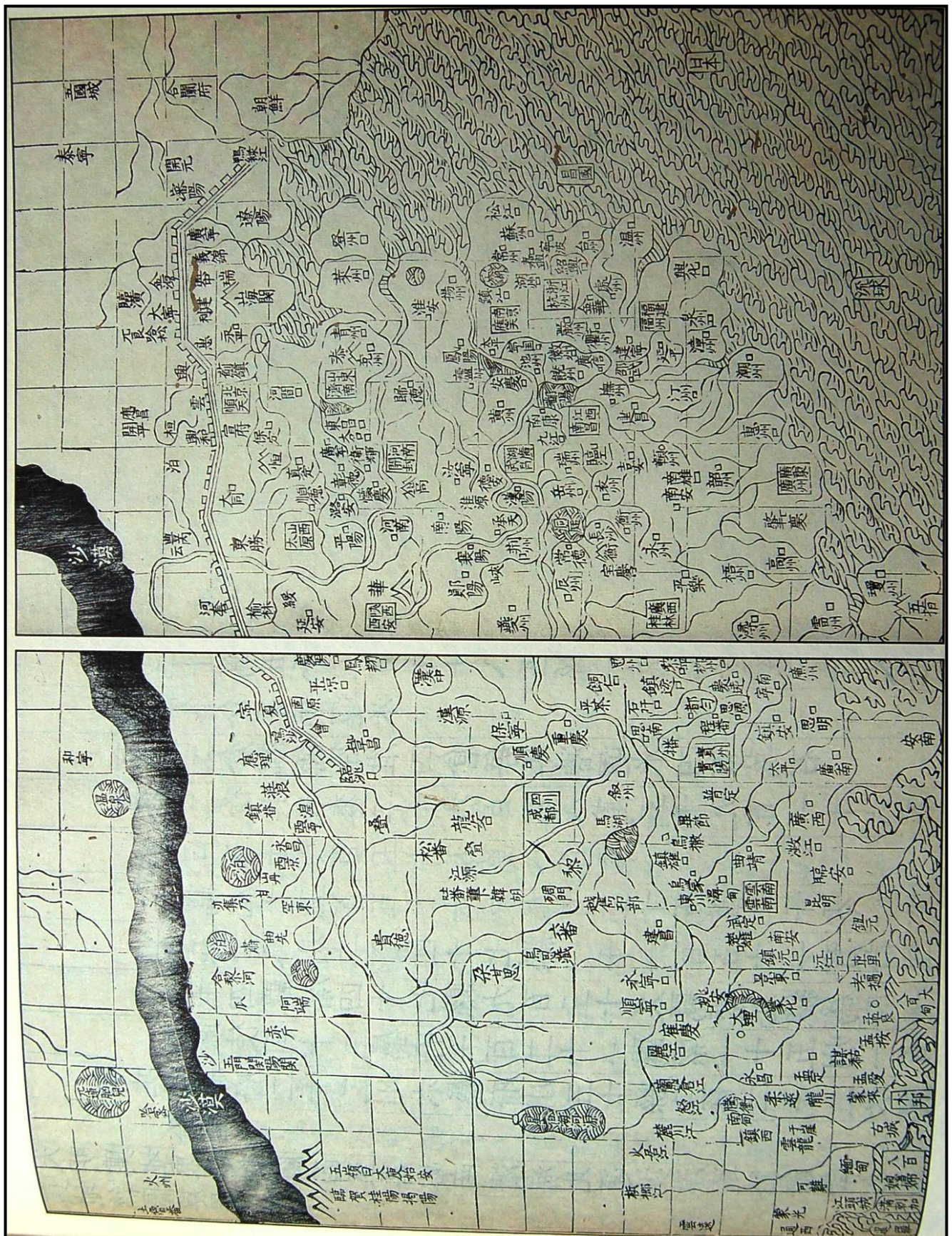
⁵ C.P. FitzGerald, *The Southern Expansion of the Chinese People*, New York and Washington: Praeger, 1972, p. 8. Geciteerd in Yang, 2009, p.1.

Bijlage 2: Jodocus Hondius (1606)

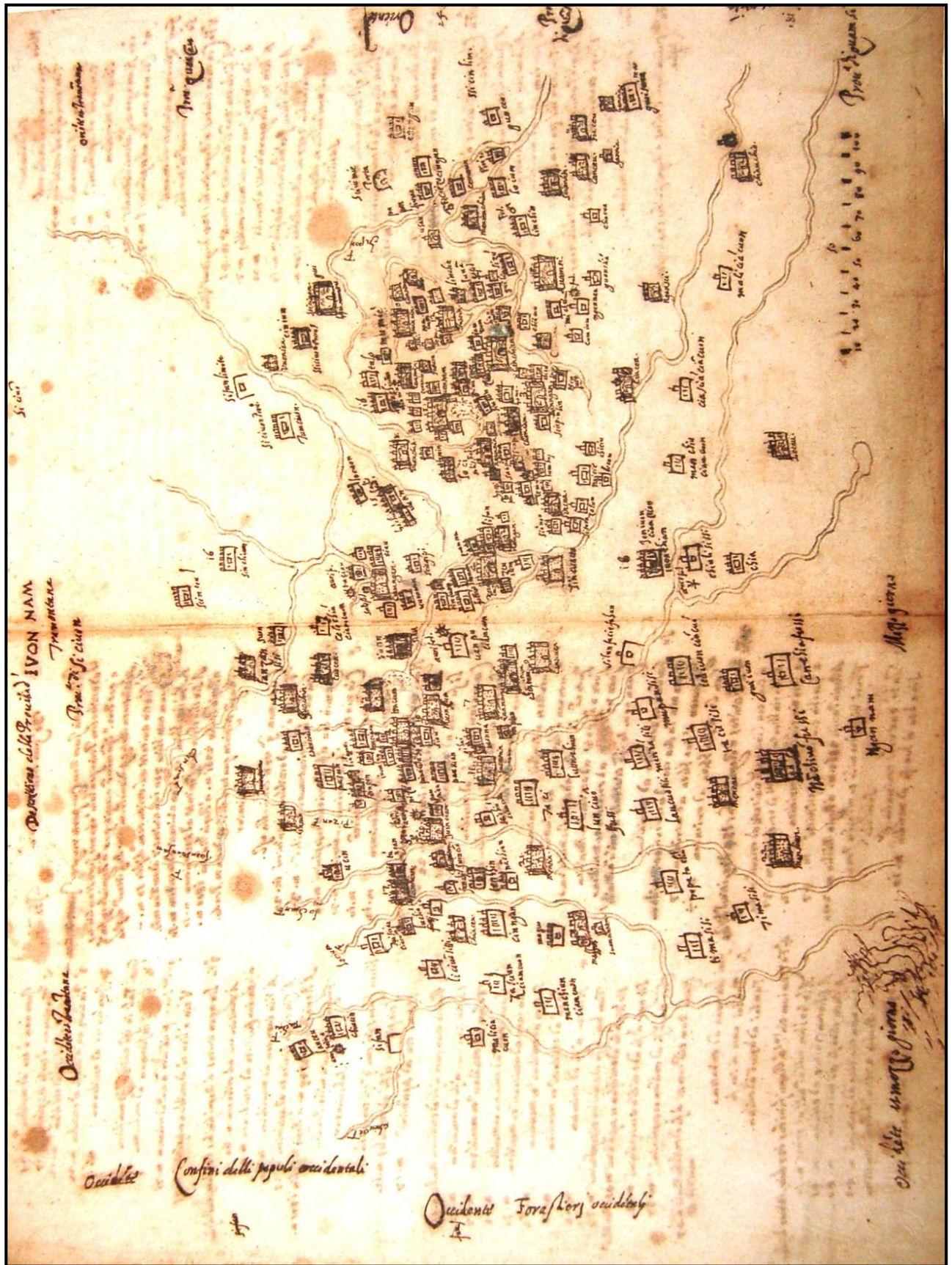
Bron: Nebenzahl, 2004, p. 133.

Bijlage 4: Luo Hongxiang: houtsnede (1579/1599)

Bron: Nebenzahl, 2004, p. 129. Kaart gebaseerd op het werk van Zhu Siben (1273-1337).

Bijlage 5: Michele Ruggieri (1606) – Yunnan

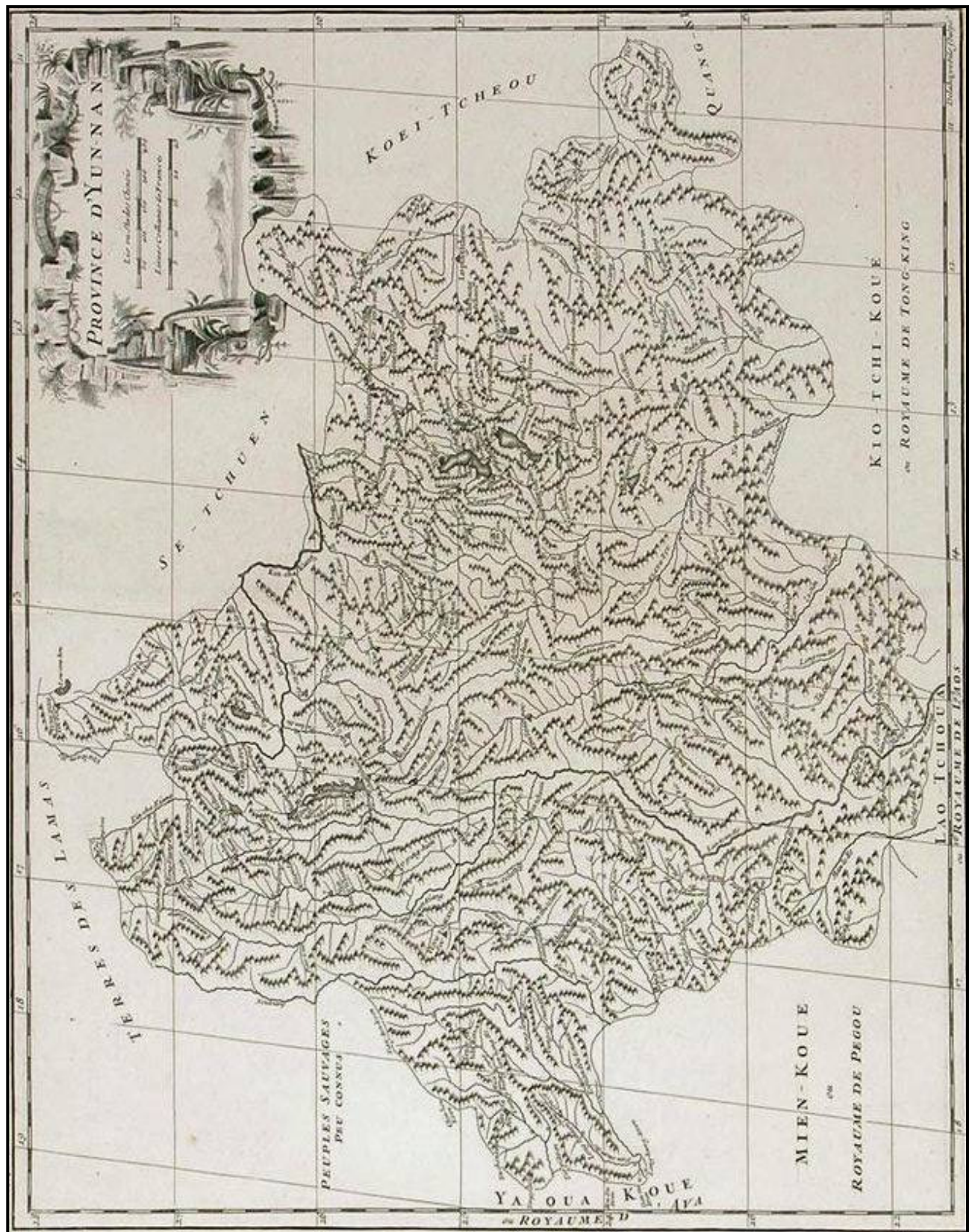
Bron: Lo Sardo, 1993.

Bijlage 7: Martino Martini (1625) – Yunnan

Bron: Martini, 2003.

Bijlage 9: Jean Baptiste Bourguignon D'Anville (1734) – Yunnan

Bron:

http://alteagallery.com/stock_largeimage.php?ref=10340&image=10340.jpg (laatst geraadpleegd op 12/05/2010)

Bijlage 10: Bevolksgroepen per etnografisch werk

	HQZT ¹ 1761 ²	DYYT 1788	DYT 1818
Acheng 阿成			*
Adu 阿度			*
Aji 阿系			*
Ajia 阿戛			*
Aka 阿卡			*
Aluo 阿猓			*
Axi 阿晒			*
Axie luoluo 阿蝎猓猓			*
Azhe luoluo 阿者猓猓	*		*
Bai laji 白喇雞			*
Bai luoluo 白猓猓	*	*	*
Bai pula 白普拉			*
Bai woni 白窩泥			*
Bai 白	*		*
Bengzi 绷子			*
Bo 焚		*	
Boyi 焚夷	*	*	*
Changtoufa 长头发			*
Chesu 扯蘇	*		*
Cimao 刺毛		*	*
Cuan 爨			*
Da luohei 大猓黑			*
Datou luoluo 大头猓猓		*	
Diaoba 刁巴		*	
Echang 峩昌	*		*
Ge luoluo 葛猓猓			*
Geluo 戈罗			*
Genzi 艮子			*
Hai luoluo 海猓猓	*		*
Han baiyi 旱擺夷(百彝)		*	*
Hei tuliao 黑土獠			*
Hei luoluo 黑猓猓	*	*	*
Hei woni 黑窩泥		*	*
Heigan 黑甘			*
Heipu 黑鋪			*
Heipu 黑濮			*
Hong lama 红喇嘛		*	
Hua tuliao 花土獠			*

¹ *Huangqing zhigong tu* 皇清职贡图, *juan 7*.

² Shintag, 2007, p. 28.

Huabai yi 花百彝			*
Hua miao 花苗			*
Huang lama 黄喇嘛		*	
Jiao 交			*
Jiexie 羯些			*
Kaduo 卡堕(惰)		*	*
Kagao 卡高		*	
Kawei 卡尾(瓦)		*	*
Kucong 苦葱	*	*	*
Kuzong 狷狷 (古宗)	*	*	*
Lage 腊歌			*
Lalu 喇鲁			*
Lama 喇嘛			*
Laowo 老挝			*
Latu 腊兔			*
Layu 腊欲			*
Limi 利米	*	*	*
Lisu 傣傣 ³	*	*	*
Long 龙			*
Luju 鲁巨		*	
Luohei 猓黑		*	*
Luoluo 猓猓		*	*
Luomian 罗緬			*
Luowu 罗婺	*		*
Luwu luoluo 鲁屋猓猓	*		*
Luwu 鲁兀			*
Maicha 麥岔	*		*
Mangzi 莽(子) ⁴	*	*	*
Manqie 嫫且	*		*
Mazi 嗎子		*	
Menghua yi 蒙化彝			*
Mengwu 孟烏			*
Mian heshang 緬和尚		*	*
Mian 緬			*
Miao luoluo 妙猓猓	*		*
Miao 苗(子)	*		*
Minjia 民家		*	
Mocha 摩察	*		*
Moxie 麼些	*	*	*
Muji 姆(拇)雞	*		*
Niesu 聶素			*
Nong 侗	*	*	*

³ Vaak met radicaal *quan* 犭 geschreven.

⁴ In DYYTYT met radicaal *quan* 犬 geschreven.

Nuobi (woni) 糯比(窝泥)		*	*
Nuzi 怒(自)	*	*	*
Piao 缥	*		
Piaotou woni 瓢头窝泥		*	
Pisha luoluo 披沙猱猱			*
Pucha 普岔	*		*
Pula luoluo 普拉猱猱			*
Pula 撲喇	*		*
Pulie 普列			*
Puman 濮(蒲)蛮 ⁵		*	*
Pupiao 普票			*
Pu 蒲	*		*
Pute 普特			*
Qian luoluo 乾猱猱	*		*
Qian 乾			*
Qiaotou 桥头		*	
Qing putong 情普通		*	
Qiu 球 ⁶	*	*	*
Sami luoluo 撒弥(猱猱)	*		*
Samo 洒摩			*
San zuomao 三作毛		*	*
Sawan luoluo 撒完猱猱			*
Sha 沙	*	*	*
Shanche 山车			*
Shansu 山蘇		*	*
Shewu 舍武			*
Shui baiyi 水百夷(彝)		*	*
Tacheng kuzong 塔城牯踪		*	
Tu 土			*
Tubing 土兵		*	
Tuliao 土獠	*		*
Woni 窝泥	*		*
XiaoLiemi 小列密		*	*
Xibo 僮卜			*
Xifan 西番	*	*	*
Xila 戛喇			*
Xizang dabao 西藏(大/三/二)寶		*	
Xue songcun 雪松村		*	
Ye kuzong 野牯踪			*
Ye xifan 野西番			*
Ye 野			*
Yizi 羿子			*

⁵ In DYYYT met radikaal *quan* 犬 geschreven.

⁶ Vaak met radicaal *quan* 彳 geschreven.

Zhexie 遮些			*
Zhong 种	*		
Zhuang 獐			*
Zijian jiumo 子间久沐			*

Bijlage 11: De Mangzi in de *Huangqing zhigong tu*

欽定四庫全書
皇清職貢圖
卷七
四十五

莽人其先隸緬甸部落夷人稱其長曰莽紀遂
以為姓明嘉靖初與孟養木邦相仇殺為其所
破由此內附今普洱永昌二府有此種與齊民
雜處亦有木邦阿瓦種類其人體肥力健男子
束髮戴黑漆帽裏幅布於身跣足婦人挽髻窄
袖短衣緣邊桶裙編竹絲為器盛食物狀如葫
蘆俗勤耕織歲輸糧賦

“De Mang waren aanvankelijk een barbaarse stam die ondergeschikt was aan Birma. Zij werden [toen] vaak Mang genoemd. Dit werd [zo] opgetekend en gebruikt als achternaam. Tijdens de Ming-dynastie, in het begin van de regeerperiode van de Jiajing keizer, werden er tussen Mengyang, Mubang [en henzelf] vergeldingsmoorden gepleegd en werden zij verslagen. Daarom vindt men ook in de huidige prefecturen van Pu'er en Yongchang zulke mensen. Zij leven samen met gelijkaardige volkeren, want er zijn ook diegenen van Mubang en Ava. Zij zijn dik en sterk. Mannen hebben samengebonde haren, dragen zwarte hoofddekseis, wikkelen doeken rond hun lichaam en lopen blootsvoets. Vrouwen hebben hun haar in een knot en dragen een ‘emmer’-kleed met strakke mouwen en een korte zomen aan de randen. Zij gebruiken bamboe voor hun gebruiksvoorwerpen en gebruiken voorwerpen in de vorm van een kalabas om voedsel te bewaren. Zij zijn ijverig in het ploegen en weven. Zij betalen jaarlijks een graanbijdrage.” (Eigen vertaling)

Bron: *Siku Quanshu*, HQZT, juan 7, pp. 44-45.

Bijlage 12: De Mangzi in de *Diansheng yixi yinan yiren tushuo*

“De Mangzi. Zij leven buiten Jiulong Jiang (dat tot Birma behoort). Deze barbaren eten het liefst kleverige rijst en zure dingen. Zij dragen hun haren los over de schouders en lopen blootsvoets. Zij tatoeëren zwarte puntjes op hun benen met een naald. In hun oren hebben zij grote gaten waar zij zilverplaatjes en rode donsharen insteken. De echte Mangzi hebben een witte vlek op hun hoofd. Hun voorhoofd is met een rood-groene doek omwikkeld en zij dragen gewaden. Diegenen die als achternaam Bai hebben, dragen hier overheen [nog] een *chaozi*⁷. Zij betalen tribuut en zijn gehoorzaam. Na het overlijden worden zij gecremeerd.” (Eigen vertaling met behulp van de vertaling van deze passage in Deimel, 2003.)

Bron: Deimel, 2003, p. 22.

⁷ Wat dit precies is, is niet duidelijk. Zie ook Deimel, 2003, p. 56.

Bijlage 13: De Mangzi in de *Diansheng yiren tushuo*

“Mangzi zijn rustig van aard en streven profijt na. Ze draperen kleurrijke zijden doeken om zich heen maar dragen geen kledij. Met ijzeren pen schrijven zij karakters, die men *mangzi*-karakters noemt, op riet en bamboe. In het algemeen kan men deze teksten interpreteren als Birmese karakters, maar ook als Chinese karakters. Zij leven buiten de grenzen van Simao, in de prefectuur van Pu'er.”
(Eigen vertaling)

Bron: Chuai Zhenyu 揣振宇, 2009, Vol. 1, p. 86.

Bibliografie

- Akerman, James R., (ed.), *The Imperial Map: Cartography and the Mastery of Empire*, Chicago: Univ. of Chicago Press, 2009.
- Allan, Nigel, (ed.), *Pearls of the Orient: Asian Treasures from the Wellcome Library*, London and Chicago: Serindia/The Wellcome Trust, 2003.
- Bello, David A., “To Go Where No Han Could Go for Long”, *Modern China* 31.3 (2005), pp. 283-317.
- Boleslaw, Szczesniac, “The Seventeenth Century Maps of China. An Inquiry into the Compilations of European Cartographers”, *Imago Mundi* 13 (1956), pp. 116-136.
- Cerreti, Claudio, (ed.), *Carte di riso: Peoples, Landscapes, Colours in the Collections of the Italian Geographical Society*, Roma: Societa geografica italiana, 2001.
- Chang, Michael G., *A Court on Horseback: Imperial Touring & the Construction of Qing Rule, 1680 – 1785*, Cambridge: Harvard Univ. Asia Center, 2007.
- Chuai Zhenyu 揣振宇, (ed.), *Diansheng yiren tushuo diansheng yudi tushuo 滇省夷人图说 滇省舆地图说* [Album van de Yi van de provincie Dian – Album van het territorium in de provincie Dian], Beijing: Zhongguo shehui kexue chubanshe 中国社会科学出版社, 2009.
- Clossey, Luke & Brandon Marriott, “Exploring Periodization in the Classroom: A Seminar on the Early-Modern World”, *History Compass* 6.5 (2008), pp.1368-1381.
- Crossley, Pamela K. & Donald S. Sutton, *Empire at the Margins: Culture, Ethnicity, and Frontier in Early Modern China*, Berkeley: Univ. of California Press, 2006.
- Darwin, John, *After Tamberlane: The Global History of Empire since 1405*, New York: Bloomsbury Press, 2008.
- Deal, David M. & Laura Hostetler, (trans.), *The Art of Ethnography: A Chinese “Miao Album”*, Seattle: Univ. of Washington Press, 2006.
- Deimel, Claus et al., *Das Yunnan Album Illustrierte Beschreibung Der Yi-Stämme Im Westen Und Süden Der Provinz Dian*, Leipzig: Museum für Völkerkunde zu Leipzig, 2003.
- Diamond, Norma, “The Miao and Poison: Interactions on China’s Southwest Frontier”, *Ethnology* 27 (1988), pp. 1-25.
- du Halde, Jean-Baptiste, *Description géographique, historique, chronologique, politique, et*

- physique de l'empire de la Chine et de la Tartarie Chinoise*, 4 Vols., Den Haag: Henri Scheurleer, 1736.
- Elliott, Mark C., *The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China*, Stanford: Stanford Univ. Press, 2001.
- Elman, Benjamin A., "Geographical Research in the Ming-Ch'ing Period", *Monumenta Serica* 35 (1981-1983), pp. 1-18.
- Evans, Grant, *A Short History of Laos: The Land in Between*, Crows Nest: Allen & Unwin, 2002.
- Foss, Theodore, "A Western Interpretation of China: Jesuit Cartography", in *East Meets West: The Jesuits in China, 1582-1773*, Chicago: Loyola Univ. Press, 1988, pp. 209-251.
- Gellner, Ernest, *Nations and Nationalism*, Oxford: Blackwell, 1993.
- Giersch, Charles P., *Asian Borderlands: the Transformation of Qing China's Yunnan Frontier*, Cambridge: Harvard Univ. Press, 2006.
- Harley, John B., "Silences and Secrecy: The Hidden Agenda of Cartography in Early Modern Europe", *Imago Mundi* 40 (1988), pp. 57-76.
- Harrell, Stevan, *Ways of Being Ethnic in Southwest China*, Seattle: Univ. of Washington Press, 2001.
- Herman, John E., *Amid the Clouds and Mist: China's Colonization of Guizhou, 1200-1700*, (*Harvard East Asian Monographs* 293), Harvard Univ. Asia Center, 2007.
- Ho, Ping-Ti, "In Defense of Sinicization: A Rebuttal of Evelyn Rawski's 'Reenvisioning the Qing'", *The Journal of Asian Studies* 57.1 (1998), pp. 123-155.
- Hostetler, Laura, *Qing Colonial Enterprise: Ethnography and Cartography in Early Modern China*, Chicago: Univ. of Chicago Press, 2001.
- Lieberman, Victor, "Transcending East-West Dichotomies: State and Culture Formation in Six Ostensibly Disparate Areas", *Modern Asian Studies* 31.0 (1997), pp. 463-546.
- Lieven, Dominic, *Empire: The Russian Empire and Its Rivals*, New Haven/London: Yale Univ. Press, 2000.
- Lo Sardo, Egenio, *Atlante della Cina di Michele Ruggieri*, Rome: Archivio di Stato di Roma, 1993.

- Martini, Martino, *Opera Omnia 3: Novus atlas sinensis*, 2 Vols., Trento: Univ. degli Studi di Trento, 2002.
- Martini, Martino, *Novus atlas sinensis: tavole*, Trento: Univ. degli Studi di Trento, 2003.
- Morison, John, (ed.), *Ethnic and National Issues in Russian and East European History*, Basingstoke: Macmillan, 1998.
- Morrison, Alan S., *Russian Rule in Samarkand 1868-1910: A Comparison with British India*, Oxford: Oxford Univ. Press, 2008.
- Mungello, David E., *Curious Land: Jesuit Accommodation and the Origins of Sinology*, Stuttgart: Steiner, 1985.
- Nebenzahl, Kenneth, *Mapping the Silk Road and Beyond: 2,000 Years of Exploring the East*, London/New York: Phaidon Press Inc., 2004.
- Perdue, Peter, “Boundaries, Maps and Movement: Chinese, Russian and Mongolian Empires in Early Modern Central Eurasia”, *International History Review* 20.2 (juni 1998), pp. 263-286.
- Qi Qingfu 祁庆富, “Xuanli duocai de qingdai minzu huajuan” 绚丽多彩的清代民族画卷 [De prachtige en kleurrijke werken over etnische minderheden uit de Qing dynastie], *Journal of the Central University for Nationalities* 中央民族大学学报 (2003:3), pp. 109-114.
- Qi Qingfu 祁庆富 & Li Delong 李德龙, “‘Bolin tushuo’ kaoyi: ‘Yuzhi waimiao tushuo’ he ‘diansheng yiren tushuo’ shulüe” 《伯麟图说》考异: 《御制外苗图》和《滇省夷人图说》述略 (The Variant Editions of Bolin Tushuo: Introduction to the Yuzhi Waimiao Tu and Diansheng Yiren Tushuo), *Ethno-National Studies* 民族研究 (2007:1), pp. 82-87.
- Qing shilu – Gaozong chun huangdi shilu* 清实录 – 高宗纯皇帝实录 [Waarachtige optekeningen van de Qing-dynastie – Waarachtige optekeningen van zuivere keizer Gaozong], 19 Vols., Beijing: Zhonghua shuju 中华书局, 1977.
- Quaini, Massimo & Michele Castelnovi, *Visioni del celeste impero: l’immagine della Cina nella cartografia occidentale, (Orsa minore 3)*, Genova: Il Portolano, 2007.
- Rawski, Evelyn S., “Presidential Address: Reenvisioning the Qing: The Significance of the Qing Period in Chinese History”, *The Journal of Asian Studies* 35.4 (1996), pp. 829-850.
- Sancai tuhui* 三才图会 [Verzamelde illustraties van de drie krachten], 6 Vols., Taipei: Chengwen chubanshe 成文出版社, 1974.

- Shin, Leo K., *The Making of the Chinese State: Ethnicity and Expansion on the Ming Borderlands*, Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2006.
- Shintag, David, *Taal, beeld en barbaren: Beschrijvingen van westerse landen in de Huang Qing zhigong tu*, (licentiaatsverhandeling), K.U.Leuven, 2007.
- Smith, Richard J., *Chinese Maps: Images of 'All under Heaven'*, Hong Kong: Oxford Univ. Press, 1996.
- Spence, Jonathan D., *The Search for Modern China*, New York/London: W.W. Norton and Co., 1990.
- Standaert, Nicolas, (ed.), *Handbook of Christianity in China 1: 635-1800*, Leiden: Brill, 2001.
- Struve, Lynn A., (ed.), *The Qing Formation in World Historical Time*, Cambridge(Mass.): Harvard Univ. Press, 2004.
- Subrahmanyam, Sanjay, "Connected Histories: Notes towards a Reconfiguration of Early Modern Eurasia", *Modern Asian Studies* 31.3 (1997), pp. 735-762.
- Vitiello, Giovanni, "Opera Omnia (review)", *China Review International* 2.1 (2005), pp. 194-197.
- von Richthofen, Ferdinand, *China: Ergebnisse eigener Reisen und darauf gegründeter Studien*, 5 vols., Berlin: Reimer, 1877-1912.
- Waley-Cohen, Joanna, "The New Qing History", *Radical History Review* 88 (2004), pp. 193-206.
- Wang Qianjin 汪前进 & Liu Ruofang 刘若芳, *Qingting sanda shice quantuji 清廷三大实测全图集* [De drie grote volledige kaartencollecties van het Qing hof, gebaseerd op exacte waarnemingen], 3 Vols., Beijing: Waiwen chubanshe 外文出版社 (Foreign Languages Press), 2007.
- Ward, Julian, *Xu Xiake (1587-1641): The Art of Travel Writing*, Richmond: Curzon, 2001.
- Winichakul, Thongchai, *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation*, Honolulu: Univ. of Hawai'i Press, 1994.
- Wu Xiujie 吴秀杰, "Yidi de tushuo: yiben guanyu Yunnan minzu de 'miaotu'" 异地的图说: 一本关于云南民族的'苗图' [Een album uit een vreemd land: een 'Miao Album' van de etnische minderheden van Yunnan], *Ethnic Arts Quarterly* 民族艺术 (2005:2), pp. 105-108.

Yang, Bin, *Between Wind and Clouds: The Making of Yunnan (Second Century BCE to Twentieth Century CE)*, Columbia Univ. Press: New York, 2009.

Zhang Zhirong 张植荣, *Zhongguo bianjiang yu minzu wenti* 中国边疆与民族问题 (China's Border Regions and Ethnic Nationalisms), Beijing: Beijing daxue chubanshe 北京大学出版社, 2004.

Zhao Gang, "Qing Colonial Enterprise: Ethnography and Cartography in Early Modern China (review)", *China Review International* 15.1 (2008), pp. 105-109.

Zögner, Lothar, (ed.), *China cartographica: chinesische Kartenschätze und europäische Forschungsdokumente. Ausstellung anlässlich des 150. Geburtstages des Chinaforschers Ferdinand von Richthofen*, Berlin: Kiepert, 1983.

Digitale bronnen

Daqing yitong zhi 大清一统志 [Regionale beschrijvingen van de grote verenigde Qing-dynastie], *Siku quanshu* 四库全书: <http://skqs.leidenuniv.nl>

Huangqing zhigong tu 皇清职贡图 [Geïllustreerde beschrijvingen van de tribuutgezanten van de Qing-dynastie], *Siku quanshu* 四库全书: <http://skqs.leidenuniv.nl>

内容提要

十七到十八世纪，世界上许多帝国开始使用地图学与民族志学中的一些新技术来使“边疆”与“有限领土”的思想概念化，以便与其他帝国对领土的新要求进行博弈及巩固其所获得的新领土。至于大清帝国在这个“近代早期世界”中的角色问题，由于学者们的观点有差异，所以我们所知甚少。本硕士学位论文以清朝初期云南的西南部为研究对象，探讨当时清朝中央政府是否采用以上提到的新技术来巩固其在西南边疆所获得的新领土，以及如何通过这些技术的采用来达到某种效果。本文从“近代早期”的理论论述入手，通过对云南省在历史上的情况与发展的分析，详细研究具有历史意义的老地图与今人所称的《苗蛮图》。

劳拉·霍斯特特勒（Laura Hostetler）教授的史学名著《清朝殖民地事》（Qing Colonial Enterprise）一书匠心独具，把大清帝国看成“近代早期”世界中的平等参与者。这位教授通过研究贵州的老地图及《苗蛮图》得出了以上的结论。该结论意味着当时的大清帝国不但根本不封闭，而且由于和其他帝国的接触日益频繁，它对构建“边疆”与“有限领土”概念的需要还随之日益增加。因而大清帝国同样开始使用地图学与民族志学的一些新技术，以便达到宣称对某块领土或某一族群的所有权或统治权的目的。Hostetler凭贵州老地图与《苗蛮图》的研究得到对“近代早期中国”的一个结论，本文则以验证这一结论为目的，把重点放在云南西南部的老地图与《苗蛮图》上。民族族群最丰富的云南省在边疆学与民族历史学中有着无比重要的地位，因而对于形成“边疆”与“有限领土”的概念同样十分关键，毕竟当代中国边界的形成起源于大清帝国的边界。不过，此类研究不只对中国的历史与民族学具有重大意义，而且对进一步了解其他帝国边疆的形成过程与少数民族地位等研究也十分有利。

本论文一共有四章，分别是：一、中国与“近代早期”的世界；二、云南在“近代早期”之前的情况与清代中央政府对西南边疆的政策；三、“近代早期云南”的老地图；四、“近代早期云南”的一部《苗蛮图》。

第一章主要是对“近代早期”这个概念以及对大清帝国在“近代早期世界”中的角色这一讨论进行分析。英语中常用的“近代早期”这一概念比较含糊，它本来是用来描写当时欧洲的发展方向与新式技术的出现这个时间段的，而后来才被用作探讨中国历史的进程，因而需要进一步了解这一概念的含义与来源。至于大清帝国在这个“近代早期世界”中的角色问题，学术专家们的观点各不相同，所以同样必须探讨这些不同观点，挑选出对本文研究最有用的方面。从分析关于“近代早期”与其中大清帝国角色的理论论述中所做出的结论有：一、在“近代早期”中所发生的不仅是西欧独有的现象，

而且其中很多是全欧亚大陆的现象；二、由于和各个帝国的接触日益频繁，所以大清帝国对构建“边疆”与“有限领土”的概念的需要随之日益增加；三、地图学与民族志学中的一些新技术对于达到这一目的十分关键。谈论到这些之后，我们可以做出一个假设：大清帝国是“近代早期”世界中的一个重要的平等参与者。

第二章主要探讨关于云南的地位以及它在历史上的发展。要了解大清帝国在云南西南部的活动，就要了解云南的全面情况（如：气候、地理、民族等各种因素），同时也不得不进一步了解云南省的形成过程与中央政府对西南边疆以及对当地少数民族的政策与态度。第二章里我们尽量把云南本身看成一个独立的实体，是本论文的研究中心，而不仅是中国边缘的某一省。本章最后也要详细论述到云南西南部在康熙——雍正——乾隆这三个时期发生的具体事情。只有如此，我们才能尽量地将这些要研究的老地图和《苗蛮图》放在当时的历史背景中，以便更好地研究它们。

第三章中我们要挑选出一些云南省的老地图来进行研究。其中最重要的有：意大利传教士与地理学家卫匡国（Martino Martini）于1655年在阿姆斯特丹出版的名为《中国新地图册》（*Novus Atlas Sinensis*）的云南省部分；以及1717年由康熙皇帝监制完成绘制的《康熙皇舆全览图》整张地图中的云南部分。通过对比和比较这两幅在不同时期绘制的地图，试图向读者说明当时的大清帝国正在通过“绘制地图”这一手段宣称对云南西南部以及当地的居民的所有权或控制权。在卫匡国的地图中，可以明显看到当时他对云南西南部的情况一无所知。因为他所绘制的地图全部都是根据当时中国最完整或最有权威性的地图综合完成的，所以可见当时的中央政府（明代末期到清代早期）对这块土地也是一无所知，更不用说所有权或控制权。对比康熙监制完成的这幅地图，可以明显察觉到在这100多年的时间里，至少是大清帝国势力的阴影已经投射到这块土地上。如果这一点是正确的话，那就意味着当时的大清帝国至少在这一方面是“近代早期”世界中的一个平等的参与者。

第四章里研究的是德国莱比锡民族学博物馆（Museum für Völkerkunde）所持有的于1788年所绘制的《滇省迤西迤南蛮夷人图说》。本章也将对图中的文字描述和关于各种夷人的图片进行分析和研究：通过对比文字描述当中的褒义或者贬义词汇（“熟夷”或者“生夷”），以及图中夷人的穿着，可以看出越往云南西南部边疆，文字和图说的贬义内容就越多，图中出现的夷人也越“生”，这就意味着这些“生夷”离中央政府的控制范围更远。但是即使对于这些生活在最远边疆的“生夷”，中央政府还是宣称对他们的统治权。从这方面来看大清帝国也是“近代早期”世界中的一个平等的参与者。